

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA**

INGRIDA SAUNORIENĖ

Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

**X, Y IR Z KARTŲ PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ
LEMIANTYS VEIKSNIAI**

Magistro darbas

Darbo vadovė:
prof. dr. Daiva Malinauskienė

Darbas originalus Ingrida Saunorienė
(studento parašas)

Šiauliai, 2017

TURINYS

SUMMARY	6
ĮVADAS	8
I. KARTŲ SKIRSTYMO VISUOMENĖJE TEORINIAI ASPEKTAI.....	11
1.1. Kartos sąvoka	11
1.2. Kartų klasifikacija visuomenėje	12
1.3. Teoriniai X, Y, Z kartų charakteristikos aspektai.....	16
1.3.1. Pagrindiniai X kartos bruožai ir profesinės veiklos ypatumai.....	16
1.3.2. Pagrindiniai Y kartos bruožai ir profesinės veiklos ypatumai.....	19
1.3.3. Pagrindiniai Z kartos bruožai ir mokymosi ypatumai	22
1.4. Pagrindiniai X, Y, Z kartų bruožų skirtumai ir panašumai	23
II. PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINĖ ANALIZĖ	26
2.1. Profesijos pasirinkimo samprata ir procesas	26
2.2. Profesijos pasirinkimą sąlygojančių veiksnių grupės.....	29
2.3. Profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai	31
2.3.1. Vidiniai profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.....	31
2.3.2. Išoriniai profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.....	33
2.4. Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai	35
III. TYRIMO METODOLOGIJA.....	37
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	37
3.2. Tyrimo imtis ir tyrimo instrumentai	39
IV. TYRIMO REZULTATAI.....	42
4.1. Dominuojantys X, Y, Z kartų bruožai	42
4.2. X, Y, Z kartų atstovų profesijos pasirinkimo procesas.....	43
4.3. Pagrindiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą	46
4.3.1. Svarbiausi veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą	46
4.3.2. Vidiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą: asmeninių savybių ir turimų gebėjimų aspektas.....	49
4.3.3. Pagrindiniai išoriniai veiksniai, lemiantys pedagogo profesijos pasirinkimą: asmenys bei socialinė-ekonominė padėtis	51
4.4. Pedagogo veiklos privalumai – vienas iš veiksnių, skatinančių pedagogo profesijos pasirinkimą	53

4.5. Pedago profesijos pasirinkimo motyvai besikeičiančių kartų kontekste	55
4.6. Veiksniai, galintys paskatinti Z kartos atstovų pedago profesijos pasirinkimą.....	56
DISKUSIJA	59
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
PRIEDAI.....	67

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Visuomenėje keičiantis kartoms tiesiogiai keičiasi kartos įmonėse, mokyklose ir kitose organizacijose. Darbuotojai tampa vadovais, mokiniai (naujoji karta) tampa darbininkais. Atsižvelgiant į šią kartų pasaulėžiūros, lūkesčių, poreikių, darbo etikos, vertybių kaitą, organizacijos vadovai turi suprasti ir siekti išsiaiškinti ko galima tikėtis iš šiuo metu dirbančių darbuotojų, ko galima laukti iš būsimų kitos kartos darbuotojų, studentų, kaip juos pritraukti, motyvuoti bei išlaikyti organizacijoje.

Šio magistro darbo *tyrimo objektas* – X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius bei juos palyginti.

Tyrimo metodai ir tyrimo organizavimas. Siekiant empiriškai įvertinti X, Y bei Z kartų pedagogų profesijos pasirinkimo veiksnius buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Tyrimo pradžioje buvo organizuojamos 3 skirtingų kartų sutelktos grupinės diskusijos. Kiekvienos sutelktos grupinės diskusijos metu dalyvavo nuo penkių iki aštuonių asmenų. Siekiant sutelktos grupinės diskusijos metu gautus tyrimo duomenis patikslinti ir papildyti, buvo atliekami kokybiniai interviu su 7 X kartos pedagogais, 7 Y kartos pedagogais bei 7 Z kartos mokiniais. Tiek sutelktos grupinės diskusijos, tiek interviu metu naudotasi pusiau struktūrizuotu klausimynu.

Tyrimo rezultatai. Magistro darbe atlikto tyrimo metu pastebėta, kad skirtingų kartų profesijos pasirinkimo procesas turi tam tikrų savitumų. Dauguma X kartos atstovų apie savo profesiją galvojo jau vaikystėje, imitavo ją žaisdami, ko pasigendama tarp Y ir Z kartų apklaustųjų. Y ir Z kartų atstovai dažniausiai apie būsimą profesiją galvoja baigiamosiose mokyklos klasėse arba tik pabaigus mokyklą. Pastebėta, jog Z kartos mokiniai nesidomi pedagogo profesija.

Tyrimo metu nustatyta, kad X kartos atstovams renkantis pedagogo profesiją buvo itin svarbūs išoriniai veiksniai: artimų žmonių (giminaičių) patirtis, autoritetai, profesijos prestižas, socialinės garantijos bei kiti gyvenimo įvykiai. Y kartai buvo svarbios abi aptariamose grupėse, tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai, o Z karta šiuo metu yra orientuota į vidinius veiksnius, tokius kaip gabumai, vertybės, pomėgiai, asmens būdo bruožai ir kt.

Pedagogo profesija turi nemažai privalumų, tokių kaip ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas, darbas su jaunimu, galimybės tobulėti ir kt., kurie skatina mokinius rinktis arba pagalvoti apie šios specialybės pasirinkimą. Reikia pažymėti, kad visų kartų atstovams šie veiksniai buvo/yra gana svarbi paskata renkantis pedagogo profesiją. Tačiau, kad ši profesija įgautų buvusį prestižą ir teigiamą visuomenės požiūrį šiandieninė situacija turėtų keistis tiek

tobulinant abituriento profesijos pasirinkimo procesą, tiek keičiant mokyklos darbinę aplinką bei šalies švietimo politikos prioritetus.

SUMMARY

Relevance of the topic. Generation changes within the society have a direct impact on companies, schools, and other organisations which have to face the challenges of employee turnover. Junior staff become promoted to managerial positions while a new generation of students fill in the vacant positions. Based on the shift of attitude, expectations, needs and values between generations, organisation executives should strive to understand what they can expect from their current employees, the new upcoming generation, and students, as well as how to attract, motivate and keep them in their company.

Subject of the investigation. The factors affecting the selection of teacher's profession as a career path in X, Y and Z generations.

Objective of the investigation. To analyse and compare the factors affecting the selection of teacher's profession as a career path in X, Y and Z generations.

Methodology. In order to achieve an empirical assessment of the factors affecting the selection of teacher's profession as a career path in X, Y and Z generations, a qualitative assessment was selected. At the beginning of the investigation, three separate focus group discussions for each generation were organised. Each focus group involved from six to eight participants. In order to clarify and supplement the data received in focus group discussions, qualitative interviews were carried out with seven X- and Y-generation teachers, and seven Z-generation students. Partly structured questionnaires were used in both the focus group discussions and interviews.

Results of the investigation. During the investigation carried out for this thesis, it was noticed that every generation had a distinct career selection process. The majority of X-generation representatives had already thought about their profession since childhood and often imitated it through their games as children. Interviewees from Y- and Z- generations were lacking such factor. Y- and Z- generation representatives usually begin thinking about their future occupations only at the final years of school or after graduation school altogether. It was observed that Z-generation students are not particularly interested in teacher's profession.

During the investigation, it was established that the decision of X-generation representatives to become teachers was strongly affected by the external factors, such as experience of family and relatives, authority, and prestige of the profession, social guarantees and other life events. For Y-generation both of the discussed factor groups (i.e. internal and external factors) were of similar importance, while Z-generation is currently primarily oriented at internal factors, such as skills, values, interests, personal features, and the like.

Teacher's profession has many advantages, such as long holidays, more flexible work schedule, work with the youth, potential for improvement, etc. Such advantages encourage students to pick or think about this speciality. It is worth noting that these factors were and often times still are a significant incentive while choosing a teacher's career. However, in order for this profession to regain its previous prestige and positive outlook from society, the current situation requires change in improving the career selection process for graduates, changing work environment at schools, and reassessing the priorities of education policy.

IVADAS

Temos aktualumas. Šiandieninėje darbo rinkoje yra keletas skirtingų kartų, kurios skiriasi savo pasaulėžiūra, lūkesčiais ir poreikiais, taip pat patirtimi, perspektyvomis, darbo etika bei vertybėmis. Nors tam tikrų skirtumų tarp kartų buvo visada, tačiau dabar jie tapo itin ryškūs (Narijauskaitė, Stonytė, 2011). Mokslininkų teigimu, kartų skirtumus lemia ne žmonių amžius, bet skirtingos įvairių kartų vertybių sistemos. Susiformavusi pradinė vertybių sistema išlieka visą gyvenimą, kuri lemia žmogaus veiklą ir elgesį, o taip pat ir profesijos pasirinkimą (Targamadzė ir kt., 2015).

Visuomenėje keičiantis kartoms tiesiogiai keičiasi kartos ir įmonėse, mokyklose ir kitose organizacijose. Darbuotojai tampa vadovais, mokiniai (naujoji karta) tampa darbininkais. Atsižvelgiant į šią kartų kaitą organizacijos vadovai turi suprasti ir siekti išsiaiškinti, ko galima tikėtis iš šiuo metu dirbančių darbuotojų, ko galima laukti iš būsimų kartų darbuotojų, studentų, kaip juos pritraukti, motyvuoti bei išlaikyti.

Šiame magistro darbe pasirinkta analizuoti skirtingų kartų atstovų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius. Reikia pažymėti, kad vyresniųjų kartų atstovų požiūriu, mokytojas buvo laikomas pagrindiniu švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksmu, o pedagogo profesija buvo prestižinė. Tačiau švietimo sistemos kaita, konkurencinga aplinka, kintančios ekonominės sąlygos bei kintantys Z kartos mokinių lūkesčiai ir vertybės, keičia pedagoginių profesijų raidą, požiūrį į mokytojo profesiją. Todėl, šios temos aktualumas grindžiamas poreikiu atkurti mokytojo profesijos prestižą, kelti mokytojų statusą visuomenėje, siekiant suprasti pastarųjų metų pokyčius, skirtingų kartų pedagogų požiūrį bei jaunosios Z kartos skatinimo galimybes profesijos pasirinkimo metu.

D. Bagdžiūnienės ir kt. (2014), V. Targamadzė (2010), O. Monkevičienė, A. Rauckienė (2010) ir kt. viena opiausių pedagogų rengimo problemų įvardija nepakankamą studentų motyvaciją būti mokytoju ir su mokytojo darbu nesiejami karjeros planai. Todėl nenuostabu, kad ir Lietuvos švietimo dokumentuose atsiranda raginimų gerinti mokytojo profesijos patrauklumą ateinančių kartų atžvilgiu.

Magistro darbo temos svarbą bei savalaikį tyrimo reikalingumą įrodo 2016 m. lapkričio 23 d. patvirtinta *Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programa*, kuri bus įgyvendinama etapais nuo 2017 metų iki 2022 metų. Pagrindinės sritys, kuriose planuojamos priemonės, keliančios profesijos prestižą, yra šios: gabių ir motyvuotų asmenų pritraukimas į pedagogines studijas, pedagoginių darbuotojų rengimo sistemos ir kompetencijų tobulinimas, sąlygų karjerai plėtra, darbo aplinkos ir sąlygų gerinimas, viešosios nuomonės formavimas (Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programa, 2016).

Reikia pažymėti, kad kartų tematika šiuo metu itin aktuali. Nemaža dalis mokslininkų (Tolbize, 2008; Lozano, 2009; The Ken Blanchard Companies, 2009; Cross-Bystrom, 2010; Gerber, 2011; Ferincz, Hortovanyi, Szabo, Tarody, 2011; Schawbel, 2014; McCrindle, Cowan, 2014) analizuoja kartų skirtumus. Pastaraisiais metais daug dėmesio yra skiriama skirtingų kartų mokymosi bei jų ugdymo, profesinės veiklos ypatumams. Juos analizavo P. Pečiuliauskienė, I. Valantinaitė, V. Malonaitienė (2013); V. Targamadžė (2010, 2015), G. Gerber (2008) ir kt. Reikia pažymėti, kad pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių analizė X, Y ir Z kartų požiūriu yra mažai nagrinėta.

Tyrimo problema. Šio magistro darbo problema formuluojama šiais **probleminiais klausimais**:

1. Kokie išoriniai bei vidiniai veiksniai lemia X, Y kartų pedagogo profesijos pasirinkimą?
2. Kokie veiksniai renkantis profesiją yra svarbūs Z kartos atstovams? Koks šios kartos atstovų požiūris į pedagogo profesijos pasirinkimo galimybes?
3. Kokie X, Y ir Z kartų profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių panašumai ir skirtumai?

Tyrimo objektas – X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teorinę kartos sampratą bei klasifikaciją;
2. Aptarti dominuojančius X, Y ir Z kartų bruožus;
3. Išsiaiškinti X, Y, Z kartų atstovų pedagogo profesijos pasirinkimo procesą bei profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius;
4. Palyginti X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius.

Darbo metodai:

1. *Teoriniai*: mokslinės literatūros analizė, sisteminimas.
2. *Empiriniai*: sutelkta grupinė diskusija, interviu, kokybinis tyrimo analizės metodas.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Siekiant empiriškai įvertinti X, Y bei Z kartų pedagogų profesijos pasirinkimo veiksnius buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad jo taikymas sudarė galimybę išsamiai išanalizuoti tiriamųjų elgseną ir situaciją. Tyrimo pradžioje buvo organizuojamos 3 skirtingų kartų sutelktos grupinės diskusijos. Nustatant dalyvių imtį tiek sutelktoms grupinėms diskusijoms, tiek interviu taikyta tikslinė dalyvių atrankos strategija. Į diskusijas ir interviu buvo kviečiami X, Y bei Z kartoms pagal gimimo datą priklausantys dalyviai. Sutelktas grupines diskusijas sudarė atitinkamai šeši ir

aštuoni asmenys. Reikia pažymėti, kad viena sutelkta diskusijų grupė buvo sudaryta iš X kartai priklausančių pedagogų, antra – iš Y kartai priklausančių pedagogų, trečia – iš Z kartai priklausančių mokinių. Siekiant sutelktos grupinės diskusijos metu gautus tyrimo duomenis patikslinti ir papildyti, buvo atliekami kokybiniai interviu su septyniais X kartos, septyniais Y kartos ir septyniais Z kartos atstovais. Tiek sutelktos grupinės diskusijos, tiek interviu metu naudotasi pusiau struktūrizuotu klausimynu.

Tyrimo etapai. Magistro darbo rašymą galima suskaidyti į penkis etapus, t.y.:

- *Pirmas etapas.* Mokslinės literatūros, aktualios tyrimo problemai, paieška ir analizė (2015 m. lapkričio mėn. – 2016 m. gegužės mėn.).
- *Antras etapas.* Tyrimo instrumento konstravimas ir metodikos kūrimas (2016 m. gegužės mėn. – 2016 m. rugsėjo mėn.).
- *Trečias etapas.* Sutelktų grupinių diskusijų organizavimas (2016 m. rugsėjo mėn. – 2016 m. lapkričio mėn.)
- *Ketvirtas etapas.* Interviu su X, Y, Z atstovais organizavimas (2016 m. lapkričio mėn. – 2016 m. gruodžio mėn.).
- *Penktas etapas.* Kokybinio tyrimo metu gautų duomenų apdorojimas ir išvadų bei rekomendacijų pateikimas (2016 m. lapkričio mėn. – 2016 m. gruodžio mėn.).

Darbo naujumas/reikšmingumas. Reikia pažymėti, jog skirtingų kartų atstovų požiūrio, motyvacijos, vertybių tyrimų, kurie gali pagerinti organizacijos veiklos rodiklius, itin mažai. Todėl tikimasi, kad šie tyrimo metu gauti duomenys padės suprasti besikeičiančių kartų požiūrį į pedagogo profesiją, jos pasirinkimą lemiančius veiksnius, skirtingų kartų lūkesčius ir vertinimus. Tyrimo išvados ir rekomendacijos gali būti praktiškai naudingos pedagogus rengiančioms institucijoms bei mokykloms.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 4 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateikiama 10 lentelių, 2 paveikslai, darbo apimtis 67 puslapiai, remtasi 81 literatūros šaltiniu.

I. KARTŲ SKIRSTYMO VISUOMENĖJE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Kartos sąvoka

Šiandien kartų tematika ypač aktuali tiek mokslinėse, tiek praktinėse diskusijose. Kaip rodo pasaulinės tendencijos, visuomenėje yra atpažįstamos kelios kartos, einančios viena po kitos. Reikia pažymėti, kad kartos atstovų skirtumai yra ypač analizuojami mokslininkų darbuose. Kartos samprata dažnai nagrinėjama sociologijos, edukologijos, psichologijos mokslų kontekste.

Šiandieninėje visuomenėje galima išgirsti labai įvairių kartą apibūdinančių žodžių, tokių kaip jaunoji ar senoji karta, giminės karta ir pan. Analizuojant mokslinę literatūrą, buvo rasta tiek lietuvių, tiek užsienio mokslininkų įvairių kartą apibūdinančių apibrėžimų.

Žodis karta (generacija) kildinamas iš lotyniškų žodžių „*generatio*“ bei „*genus*“ ir reiškiančių „*pradėti gyvybę*“, „*giminė*“, o taip pat ir iš graikiško žodžio „*genos*“, kurio reikšmė atitinka lotyniškų žodžių prasmę (Niethammer, 2003). Šis terminas dažniausiai naudojamas kalbant apie biologinę kartos sampratą. Socialinių mokslų požiūriu *karta* apibrėžiama kaip grupė asmenų, gimusių, subrendusių ir gyvenančių tuo pačiu istoriniu laikotarpiu. Lotyniško žodžio „*cohors*“ antroji reikšmė – „*susitelkusi žmonių grupė, gauja*“.

Lietuvių kalbos žodyne (2008) *karta* apibūdinama kaip tuo pačiu laiku gyvenantys artimo amžiaus žmonės, generacija.

V. Legkauskas (2012) savo straipsnyje pateikia *kartos* apibrėžimą, kuris apima žmones, kuriuos sieja panašus amžius ir bendri kultūriniai išgyvenimai.

Pirmieji moksliniai tyrimai, nagrinėjant skirtingas kartas, buvo atliekami Amerikoje. Mokslininkai N. Hove ir W. Strauss jau 1991 metais viešai pristatė teorinį kartų pasiskirstymo modelį bei teoriją. Šia teorija buvo aiškinama, jog kiekvienos kartos elgesį lemia pagrindiniai du dalykai: pirmasis dalykas yra *išorinė aplinka*, kitaip tariant, vieta, kurioje žmonės gyveno, o antrasis aspektas yra *auklėjimo būdas*. Anot minėtų mokslininkų, žmogaus elgesys ypač priklauso nuo to, kaip jie buvo auklėjami savo tėvų. Šiuos du aspektus, analizuojant kartos sąvoką, pastebi ir lietuvių mokslininkai. Pavyzdžiui, R. Čiutienė ir R. Railaitė (2013) teigia, jog kiekviena *karta* pasižymi tam tikru savitumu, ar, kitaip tariant, tam tikromis, konkrečiai tik jai, būdingomis ypatybėmis. Remiantis minėtomis autorėmis, teigiama, jog kiekvieną kartą skiriančias ypatybes tiesiogiai veikia ne kas kitas kaip išorinė aplinka. Dėl šios priežasties galima daryti prielaidą, kad kiekvienos kartos bruožus nulemia istorinis laikotarpis, autoritetai, politinė ar socialinė sistema bei kiti veiksniai, sudarantys išorinę aplinką.

A. Venskienė (2016) patvirtina R. Čiutienės ir R. Railaitės (2013) pateiktą kartos apibrėžimą teigdama, jog kiekviena karta pasižymi tam tikru savitumu.

Remiantis R. Paukštyte-Šakniene (2012), kartos apibrėžimą galima glaudžiai sutapatinti ir su šalies, kurioje karta gimsta bei gyvena, tradicija ir kultūra. Anot šios autorės, kartos sąvoka neretai naudojama kalbant apie tradicijų perdavimą iš kartos į kartą. Kadangi tradicija suprantama kaip tam tikras išpažįstamas tikėjimas, vertybės, papročiai, patyrimas, žinios, elgesys, dėl to galima teigti, jog kiekvieną kartą turėtų sieti išvardinti aspektai, kuriuos vyresnioji karta perduoda savo atžaloms – jaunesniajai kartai.

Reikia pažymėti, kad kartas vienija ne tik vienodas gimimo laikotarpis, bet ir tam tikro istorinio laikotarpio įvykiai, kurie suformavo panašias vertybių sistemas, požiūrį, gyvenimo patirtį, o visa tai ir lemia tam tikrus kartų skirtumus.

Taigi, apibendrinus kartos sąvokos analizę, galima teigti, jog karta yra tam tikru savitumu pasižyminti žmonių grupė, kurios savitumą tiesiogiai lemia išorinė aplinka bei tam tikros šalies kultūriniai, vertybiniai aspektai, pagal kuriuos kartos atstovai buvo auklėjami.

1.2. Kartų klasifikacija visuomenėje

Žmonių skirstymas į kartas yra pakankamai sunkus uždavinys, nes iki šiol nėra visuotinai priimtinių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima išskirti vieną ar kitą kartos laikotarpį, todėl dažniausiai kartų klasifikacija yra sąlyginė ir diskutuotina.

Dėl šios priežasties, analizuojant mokslinę literatūrą, pastebėta, jog skirtingi autoriai tam tikrai kartai priskiria skirtingą laikotarpį. Tačiau šie skirtumai yra neženklūs, t.y. tarp skirtingų autorių klasifikacijos egzistuoja maždaug trejų-penkerių metų paklaida. Nepaisant to, kad kai kurie autoriai priskiria tam tikrai kartai skirtingą metų laikotarpį, visi analizuoti autoriai vartoja vienodus kartų pavadinimus.

Šiuo metu visuomenėje galima išskirti 5 kartas, kurios sudaro 100 metų ciklą, t.y. pirmoji, vyriausioji karta, vadinama *Veteranų karta*, po šios kartos prasideda *Kūdikių bumo karta*, trečioji, chronologiškai išsidėsčiusi karta, yra X karta, ketvirtoji yra Y karta, o penktoji, jauniausioji karta, vadinama Z karta (Salahuddin, 2010; The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Haynes, 2011; Bursch, 2014; Garber, 2015).

Pirmajai, vyriausiajai visuomenėje esančiai *Veteranų kartai*, priskiriami tie asmenys, kurie gimė tarp 1922 ir 1945 metų (The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Bursch, 2014; Garber, 2015). Remiantis G. Garber (2015), pastebėta, jog analizuojant šią kartą kituose moksliniuose šaltiniuose, gali būti rasta informacija, jog šią kartą kiti mokslininkai pažymi vadindami tyliąja karta. D. Bursch (2014) veteranų kartai priskyrė ir kitus veteranų kartą apibūdinančius epitetus, tokius kaip tradicionalistai, nebylieji, tylieji, pokario kartos atstovai, o B.P. Haynes (2011) be visų išvardintų apibūdinimų veteranų kartai priskyrė dar ir senjorų pavadinimą (šį pavadinimą

galima paaiškinti taip, jog šis apibūdinimas pažymi seniausią kartą visuomenėje). Be viso to, analizuojant šiai kartai priskirtus pavadinimus, M. Salahuddin (2010) pastebi, jog šių asmenų kartos formavimąsi lydėjo tokie įvykiai kaip Tarpukaris ir Didžioji depresija Jungtinėse Amerikos Valstijose, Antrasis pasaulinis karas bei įvairių profsajungų kilimas. Atsižvelgiant į išorinę aplinką, kurioje augo ir formavosi Veteranų kartos atstovai, t.y. patyrę karus, įnirtingai besiveržiančių politinių jėgų agresiją, galima daryti prielaidą, jog tokia aplinka tiesiogiai darė poveikį šios kartos atstovų bruožams.

Taigi, veteranų kartai yra priskirti tokie epitetai kaip tylioji, pokario karta, tradicionalistai, nebylieji. Šie apibūdinimai gali būti paaiškinami juos siejant su išvardintais išorinėje aplinkoje vykusiais įvykiais. Kitaip tariant, agresija, kurią teko patirti seniausiai visuomenės kartai, suformavo šios kartos atstovų būdo bruožus apibūdinančius epitetus.

Chronologiškai išsidėsčiusiai antrajai, t.y. **Kūdikių bumo kartai**, priskiriami tie asmenys, kurie gimė nuo 1946 metų iki 1964 metų (The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Bursch, 2014; Garber, 2015). Yra autorių, kurie pažymi, jog šios kartos atstovams gali būti priskiriami žmonės, gimę jau nuo 1943 metų, o kartos pabaigą nurodo 1960 metus (Salahuddin, 2010). Kūdikių bumo kartos pavadinimas yra tiesiogiai siejamas su demografiniu sprogimu (Salahuddin, 2010; Haynes, 2011; Garber, 2015). Kūdikių bumo era, remiantis M. Salahuddin (2010), gali būti prilyginama „laisvosios meilės erai“. Kaip paaiškina minėtas autorius, taip yra dėl to, jog, būtent šiuo laikotarpiu (kūdikių bumo kartos), statistika rodo didžiausią gimstamumą lyginant su ankstesniais laikais. Reikia pažymėti, kad, žvelgiant į istorinį kontekstą, kūdikių bumo karta gali būti klasifikuojama kaip karta, kuri, lyginant su prieš ją esančia veteranų karta, užaugo visuomenėje matydama kur kas daugiau optimizmo, nes tai laikotarpis, su kuriuo siejama didžiausia tų laikų ekonomikos plėtra.

Taigi, ši - Kūdikių bumo karta siejama su radikaliais pokyčiais visuomenėje, tokiais kaip demografinio sprogimo reiškiniu bei gyvenimo kokybę užtikrinančia ekonomikos plėtra

Trečioji karta, kaip jau buvo minėta anksčiau, vadinama **X karta**, kuriai priskiriami asmenys, gimę nuo 1965 metų iki 1980 metų (Haynes, 2011; The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Garber, 2015). Kiti autoriai šios kartos pradžią žymi jau nuo 1960 metų (Salahuddin, 2010). Kaip pažymi G. Garber (2015) ši karta, pirmoji, lyginant su ankstesnėmis, turėjo galimybę laisvai bendrauti su kitų kultūrų atstovais. M. Salahuddin (2010) teigimu, analizuojant X kartą moksliniuose šaltiniuose, galima rasti „klajoklių kartos“ apibūdinimą, priskiriamą būtent X kartai. Kaip pažymi M. Salahuddin (2010), šios kartos formavimuisi įtaką darė politiniai perversmai bei technologijų atsiradimas. Kitaip tariant, tai karta, kuri pasižymėjo ryškiu proveržiu į pasaulėjančią visuomenę. G. Garber (2015) teigimu, toks laisvas bendravimas, galimybės keliauti ir tyrinėti kitas kultūras, kūrė aplinką, leidžiančią X kartos atstovams pamatyti

kitokį pasaulį, kitas kultūras ir tokiu būdu perimti ir dalintis gerą patirtimi, siekti pažangos ir kokybės savo šalyje. Analizuojant šį laikotarpį, t.y. 1965-1980 metus, pastebėtas kitas aspektas, žymintis šios kartos gyvenamąją aplinką - ypač ryškus skyrybų skaičiaus augimas. (Čiutienė, Railaitė, 2013). Be viso to, minėtos autorės savo straipsnyje pažymi ir moterų, kaip aktyvių darbo rinkos dalyvių, vaidmenį. Dėl šios priežasties, lyginant X kartos atstoves su ankstesnių kartų atstovėmis galima išvelgti didelį skirtumą analizuojant moterų vaidmenį planuojant karjerą. Būtent X kartos moterys buvo pirmosios, lyginant su veteranų ir kūdikių bumo kartų atstovėmis, kurios vis rečiau atlikdavo namų šeimininkės vaidmenis. Dėl šios priežasties X kartos atstovų vaikai augo savarankiškesni, nes jų mamos skyrė visą dėmesį ne tik jiems, kas buvo įprasta ankstesnių kartų atstovėms, bet jau ir profesinės veiklos planavimui.

Taigi, X kartos atstovai savo kartą atstovauja būdami veržlūs, pasaulietiškai, kadangi tuometinė išorinė aplinka formavo laisvo judėjimo galimybes. Be viso to, analizuojant X kartą, svarbu akcentuoti moters vaidmenį darbo rinkoje, svarbu pabrėžti, jog šios kartos moterys, lygiai taip pat kaip vyrai, plėtoja savo profesinę veiklą ir tarpusavyje derina kelis vaidmenis (tarp šeimos ir profesinės veiklos).

Ketvirtoji karta, pagal chronologinį kartų išsidėstymą, yra vadinama **Y karta**. Šiai kartai priskiriami asmenys, gimę nuo 1981 metų iki 1999 metų (Haynes, 2011; The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Garber, 2015). Kiti autoriai, pavyzdžiui D. Bursch (2014), teigia, jog šios kartos eros pabaiga turėtų būti 1995-ieji metai. Analizuojant pagal kokius aspektus klasifikuojama ši karta, svarbu paminėti, jog remiantis G. Garber (2015), žinoma, jog šios kartos formavimasis neatsiejamas nuo technologijų. Y kartos atstovai augo apsupti technologijų: mobiliųjų telefonų, stacionariųjų, nešiojamųjų kompiuterių, interneto. Dėl šių technologijų proveržio, kuris lydėjo Y kartos atstovų, kaip asmenybės formavimąsi, jie apibūdinami kaip žmonės, kurie lanksčiai reaguoja į įvairius aplinkos pokyčius: į netradicinį darbą, į sparčius technologijų pokyčius, be kurių jų gyvenimas yra tiesiog neatsiejamas. Be viso to, pastebėta, jog Y kartą atstovaujantys asmenys formuodamiesi nuolat patyrė pramogų ir medijų perteklių. Dėl šios priežasties Y kartos atstovai, lyginant su kitomis kartomis, sunkiai išgyvena ir pakelia rutinines užduotis, kurios reikalauja kruopštumo, kantrybės (Stankevičienė, 2016). Analizuojant šios kartos klasifikaciją profesinėje veikloje, P. Haynes (2011) manymu, šios kartos atstovai yra jauniausia karta, dalyvaujanti darbo rinkos procesuose. Tačiau, nepaisant to, jog ši karta yra pati jauniausia, L. Kuron, S. Lyons ir kt. (2014) teigia, kad Y kartos atstovai yra lanksčiausiai prie kitų kartų atstovų prisitaikantys asmenys. Minėtų autorių teigimu, šių kartų atstovai turėtų būti ypač vertinami darbdavių, nes jie įmonei gali suteikti gana didelę pridėtinę vertę.

Taigi, Y kartos atstovai šiuo metu aktyviausi dalyviai darbo rinkoje, jie klasifikuojami išryškinant technologijų proveržį, kuris prisidėjo prie Y kartos asmenybių formavimosi. Y kartos

atstovai visuomenėje atpažįstami kaip lankstūs darbuotojai, kurie tradicinį darbą linkę keisti į darbą su lanksčiomis darbo valandomis, kurios, anot šių kartos atstovų, teikia jų gyvenimui balansą ir laisvumą (Garber, 2015).

Penktoji karta, laikoma pačia jauniausia visuomenėje, yra **Z karta**, kuriai priskiriami asmenys, gimę nuo 2000 metų (The Sloan Center on Aging & Work, 2011; Garber, 2015). Kiti autoriai, pavyzdžiui D. Bursch (2014) savo darbuose teigia, jog paskutiniosios kartos eros pradžia turėtų būti fiksuojama jau nuo 1996 metų. Tačiau visuomenėje įprasta girdėti Z kartos atstovus vadinant tūkstantmečio vaikais, dėl to šiame darbe remiamasi, jog Z kartos eros pradžia yra 2000 metai. Analizuotoje mokslinėje literatūroje buvo labai mažai kur aptikta iki kurių metų tęsis ši karta, tačiau remiantis The Sloan Center on Aging & Work (2011), galima daryti prielaidą, jog ši karta tęsis iki 2020 metų, nes, minėtame moksliniame šaltinyje, Z karta vadinama ir 2020 metų karta. Remiantis G. Garber (2015), išsiaiškinta, jog šią kartą galima vadinti naująja, tyliąja karta. Šioje vietoje galima pastebėti praeities pėdsaką: būtent veteranų kartai taip pat buvo priskirtas apibūdinimas kaip tylioji, nebylioji karta. Ši kartos apibūdinimą galima įrodyti tuo, jog Z kartos atstovai nepasižymi kaip geri klausytojai ir dažnai stokoja tarpasmeninių įgūdžių. Šią mintį galima paaiškinti taip, jog Z kartos komunikacija su kitais siejama per interneto panaudojimo ar, dar kitaip tariant, šios kartos atstovai kur kas labiau linkę bendrauti nuotoliniu būdu nei akis į akį. Dėl tokio susidomėjimo technologijomis, dėl tokio prisirišimo prie technologijų, manoma, jog šios kartos atstovai gali būti sutinkami tik tokiose darbo vietose, kur darbas vyksta nuotoliniu būdu (Garber, 2015; Sajienė, Urnėžienė ir kt., 2015).

Taigi, ši karta klasifikuojama kaip labiausiai su technologijomis išvien brendusi karta, dėl šios priežasties į Z kartos atstovus vėl atsigręžiama kaip į tyliąją kartą. Tačiau, reikia paminėti, jog šįkart tarpasmeninius komunikacinius gebėjimus Z kartos atstovams nuslopino būtent technologijomis, nuotoliniu būdu grįstas bendravimas, o ne karinė priespauda, kuri nebyliais pavertė veteranų kartos atstovus.

Šios dalies išsamų apibendrinimą geriausiai gali iliustruoti paveikslas, žymintis kiekvienos kartos klasifikaciją chronologine seka (žr. 1 pav.).



1 pav. Skirtingų kartų klasifikacija visuomenėje (parengta darbo autorės)

1 pav. pavaizduotos penkios kartos, kurių atstovai gali būti sutinkami šiandieninėje visuomenėje. Kiekvienos kartos era trunka maždaug 20 metų, todėl pateiktos kartos sudaro 100 metų ciklą. Kiekvienos kartos erą pažymi tam tikri įvykiai: Veteranų karta siejama su karų agresija, Kūdikių bumo karta siejama su demografiniu sprogimu, X karta siejama su technologijų bei moterų vaidmens darbo rinkoje išgalėjimu, Y karta neatsiejama nuo technologijų, tačiau ne taip, kaip neatsiejama Z karta, kuri pasiruošusi iškeisti tarpasmeninį bendravimą į bendravimą nuotoliniu/virtualiu būdu.

Taigi, norint apibendrinti šį poskyrį, galima teigti, jog kiekviena karta klasifikuojama pagal tam tikrą laiko tarpą. Kiekvienas laikotarpis žymimas tam tikrais istoriniais įvykiais ir tendencijomis, kurios lemia ir kiekvienos kartos atstovų, kaip asmenybių, formavimąsi.

1.3. Teoriniai X, Y, Z kartų charakteristikos aspektai

1.3.1. Pagrindiniai X kartos bruožai ir profesinės veiklos ypatumai

Mokslinėje literatūroje X karta dažnai vadinama „prarastoji“ arba „užrakto vaikais“. Anot S.Kane (2010) X kartos žmonės augo šeimose, kur dirbo abu tėvai, ir jie išgyveno didėjančius

skyrybų atvejus. Su šia karta vis daugiau moterų pradėjo dirbti ne namų aplinkoje. V. Stanišauskienės (2015) teigimu, susiformavusiam X kartos charakteriui įtakos turėjo tai, kad jie patyrė ekonominius ir kultūrinius skirtumus, augo finansų ir visuomenės nesaugumo aplinkoje. Šios kartos tėvai daug dirbo, neturėjo laiko skirti jiems pakankamai dėmesio, tad vaikai buvo priversti lankyti darželius, laisvalaikį leisti kiemuose su „raktu ant kaklo“.

Politiniai skandalai, technologijų bei naujovių atsiradimas ugdė tokias šios kartos savybes: savarankiškumą, skepticizmą ir nepriklausomybę. Jų gyvenimo patirtys turėjo įtakos ir šios kartos devizui: „*dirbk, kad gyventum*“ (anksčiau: „gyvenk, kad dirbtum“), kuris charakterizuoja daugelio X kartos žmonių gyvenimą šiomis dienomis. Pagrindinės X kartos ikonos – Dell kompiuterinės technikos kūrėjas Michael Dell, Google išradėjai Sergey Brin ir Larry Page, aktoriai Johnny Depp ir Jennifer Aniston bei dainininkai Kurt Cobain, Eminem (Noffsinger, 2013).

X karta apibūdinama, kaip karta, mažiausiai aktyvi balsavimuose, retai kada įsijungianti naujienas, nesugebanti spręsti socialinių problemų. Šios kartos žmonės dažnai charakterizuojami, kaip dideli skeptikai, turintys „kas man iš to“ požiūrį (Strauss, 1997; Howe, 2000). X karta yra nepriklausoma ir prisitaikanti. Jie gali pasirodyti kaip besipriešinantys vadovavimui ir atsisakantys paklusti struktūrai bei taisyklėms. Dažnai sakoma, kad X karta yra „per mažai siekianti“ ar „vienišiai“ ir jų elgesys vertinamas kaip nepagarbus, apatiškas ir ciniškas. Mitchel (1998) teigia, kad net 32 % X kartos atstovų turi keturių metų aukštąjį išsilavinimą, todėl ši karta yra labiau išsilavinusi nei prieš tai buvusios kartos.

X kartos atstovai profesinėje veikloje. Kaip jau paminėta anksčiau, X kartos atstovai gyvena vadovaudamiesi devizu „*dirbk, kad gyventum*“. Kalbėdami apie karjeros sprendimus, X kartos atstovai akcentuoja veiklą, pasiekimus. X kartos žmonėms darbas yra priemonė gerovei susikurti.

J. Jenkins (2007) teigia, kad darbovietėse X karta vadovaujasi požiūriu, jog laikas ir balansas būtų paskirstytas tarp šeimos ir darbo. Be to, beieškodami geresnės pozicijos ir didesnių karjeros galimybių, X karta dažnai keičia darbovietes.

M. Noffsinger (2013) ir S. Kane (2010) teigė, kad X karta yra mažiau pasitikinti darbo stabilumu ir uždarbiu nei ankstesnės kartos. Šios kartos atstovai nestabilumą priima kaip normą. Kai kalbama apie darbą ir karjerą X karta taiko „judėk į priekį“ požiūrį. Matydami tėvus, kurie dedikuoja visą savo gyvenimą vienam darbdaviui, X karta yra mažiau prisirišusi prie vieno darbdavio ir dažniau keičia darbus, kad judėtų į priekį. Į šiuos pasikeitimus įeina ir būvimas tolerantiškesniems alternatyviam gyvenimo būdai ir noras išmokti bei įvykdyti užduotis savomis jėgomis.

X karta yra labiau savarankiška, autonomiška ir savimi pasitikinti nei ankstesnės kartos (Zemke et al., 2000). Jie vertina ilgalaikį mokymąsi bei naujų įgūdžių įgavimą (Bova & Kroth, 2001). Jie noriai dirba, jeigu darbas yra smagus ir įvairus. Nors X karta yra individualistai, tačiau jiems gali patikti ir komandinis darbas (Karp et al., 2002).

Tai patvirtina ir S. Kane (2010) teigdamas, kad X karta yra mokanti išnaudoti resursus, savimi pasitikinti bei nepriklausoma. Jie sunkiai dirba darbo valandomis ir nemėgsta būti per daug prižiūrimi, kai atlieka užduotį. Jie vertina, kai vadovai laikosi atstumo ir leidžia jiems patiems pabaigti projektinę/užduotį. Siekiant gero rezultato X kartos atstovams reikia duoti projektinio darbo instrukcijas ir leisti jiems patiems pabaigti užduotis.

Nors X karta yra laikoma technologiškai išsilavinusi, jie prisimena ir laikus, kai nebuvo technologinių atradimų, telefonų bei kompiuterinės technikos (Noffsinger, 2013). Jie fokusuojasi į rezultatą (Crampton & Hodge, 2006) ir yra valdomi pasiekimo jausmo, o ne laiko (Joyner, 2000).

A. Healy iš American Compensation Association (ACA) X kartą charakterizuoja taip:

- *įvairumas*: X kartos žmonės tikisi būti įvairioje aplinkoje, dirbti su įvairaus amžiaus žmonėmis;
- *sėkmė*: X kartos žmonės žinojo, kas yra atleidimas iš darbo, nes daugumos jų tėvai buvo bent kartą atleisti iš darbo. Jie tikisi būti sėkmingesni savo darbe, ir baiminasi atleidimo;
- *pragmatizmas*: X kartos žmonės jaučia, kad yra išradėjų karta ir galvoja, kad bus sėkmingi, nes jie to nusipelnė;
- *požiūris ir vertybės*: pasitikėjimas savimi yra dalis X kartos požiūrio, todėl dažnai atrodo, kad jie dirba sau, o ne organizacijai (Elbo, 1998).

Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad pinigai nebūtinai turi didelę įtaką X kartos atstovams, bet pinigų nebuvimas gali privesti juos prie motyvacijos praradimo (Karp et al., 2002). Šios kartos atstovai vertina gerus atsiliepimus, teigiamą nuomonę apie jų darbą, lengvai prisitaiko prie pokyčių (Zemke et al., 2000).

L. Lancaster, D. Stillman (2002) teigia, kad X karta yra pripratusi gyventi turtingai. X kartos atstovai nėra materialistai, bet jie yra labai išrankūs materialiems dalykams. Technologinių naujovių atsiradimas lėmė tai, kad ši karta yra mažiau emociškai prisirišusi prie materialių daiktų. Jie dažnai turi požiūrį, kad jų tėvų daiktai yra „šlamštas“, bet savo įgyjamą turtą ir materialius daiktus turtą vertina kaip būtinybę gyvenimo komfortui. Dėl tokio požiūrio į turtą, ši karta turi būti apdovanojama ir jai turi būti vadovaujama kitaip, nei ankstesnėms kartoms.

Taigi, apibendrinant X kartos atstovus, galima teigti, kad jie pasižymi tokiomis dominuojančiomis savybėmis kaip savarankiškumas, pasitikėjimas savimi, darbštumas,

atsakingumas ir kt. Darbinėje veikloje X kartos atstovai taip pat pasižymi savarankiškumu, mokėjimu tinkamai išnaudoti resursus. X karta derina ir siekia laiko balanso tarp šeimos ir darbo. X kartos žmonėms darbas yra priemonė gerovei susikurti, todėl nepatenkinus tam tikrų poreikių bei siekių, šios kartos žmonės linkę keisti darbovietes.

1.3.2. Pagrindiniai Y kartos bruožai ir profesinės veiklos ypatumai

Y karta, remiantis ankstesne analize, gali būti apibūdinama kaip interneto, socialinių tinklų vaikai, gimę informacinių technologijų klestėjimo laikais. Jie neslepia asmeninių ambicijų augti bei tiki tobulėjimo galimybėmis. Be to, ši karta neatsiejama nuo technologijų.

V. Stanišauskienė (2015) bei A. Šerpetytė (2010) savo darbuose pažymi, jog ekologija bei besaikis vartojimas - tai reiškiniai, nuo kurių Y kartos gyvenimas yra neatsiejamas. Dėl šios priežasties neturėtų būti keista, kodėl šios kartos atstovų požiūris į šiuos reiškinius yra visiškai kitoks. Pavyzdžiui, Y kartos atstovai nuo vaikystės buvo apsupti pačių įvairiausių produktų ir paslaugų gausa, dėl to, šios kartos atstovai labai mėgsta rinktis iš didžiulės įvairovės, o įdomiausia yra tai, jog Y kartos atstovai pasirinktą paslaugą ar produktą yra linkę taikyti prie savo stiliaus, gyvenimo būdo ar net nuotaikos (Šerpetytė 2010). Analizuojant Y kartos vaikystę, teigiama, jog nuo mažų dienų šios kartos atstovai buvo lepinami rodant jiems ypatingą dėmesį, dėl to nenuostabu, jog jie trokšta būti dėmesio centre (Haynes, 2011; Bruch, 2014; Stanišauskienė, 2015; Stankevičienė, Gerikienė, Jurgaitytė, 2016). Šiai kartai ypač svarbi aplinkinių nuomonė apie juos, dėl to jie skiria gana daug laiko savo įvaizdžio kūrimui, išvaizdai. Remiantis D. Bursch (2014) teigiama, jog šios kartos atstovams svarbu patikti, būti žinomiems ir geresniems už kitus. Tam, kad jie patiktų kitiems ir būtų gerai įvertinti, jie stengiasi sekti visas naujoves, jas įsigyti. Kaip pastebi minėtas autorius, Y kartos atstovai yra akivaizdūs reklamų „vergai“, besąlygiškai tikintys pateikiama informacija. Taigi, Y kartos atstovai tam, jog būtų gerai įvertinti, pirmiausia stengiasi sukurti patrauklų išorinį įvaizdį.

Anot D. Bursch (2014), Y karta kol kas labiausiai išsilavinusi karta: puikiai išmano naujausias technologijas, moka kelias užsienio kalbas, nevaržomai keliauja. Teiginį apie aukštą išsilavinimą patvirtina ir National Chamber Foundation (2014) atlikti tyrimai, kuriais nustatyta, jog Y karta pripažįstama kaip labiausiai išsilavinusi karta istorijoje. J. Meier, F. Stephen, C. Mitchell (2010) mano, jog aukšto išsilavinimo siekimą nulėmė būtent technologijos, nes technologijų eroje gimusi Y karta dažnai apie technologijas išmano daug geriau nei jų mokytojai ar tėvai. Technologijos Y kartai praplėtė galimybes laisvai domėtis ir surasti informaciją, todėl mokymosi procesas tapo paprastesnis. Šios sąlygos, kada mokiniai savarankiškai gali nuotolinėje erdvėje rasti atsakymus į visus iškilusius klausimus, sudarė prielaidą tapti motyvuota,

išsilavinusia, vedama didelių lūkesčių, karta. Be viso to, J. Meier, F. Stephen, C. Mitchell (2010) pažymi, jog technologijos yra tarsi antroji šios kartos prigimtis ir jų supratimas apie jas Y kartos atstovams sudaro sąlygas tapti vertinga visuomenės, o kartu ir darbo rinkos dalimi.

Renkantis profesiją labiausiai pasirinkimą lemia gyvenimo būdas. Y karta siekia, kad darbas teiktų malonumą ir nebūtų tik pinigų šaltinis (Haynes, 2011). Analizuojant, kokiam išsilavinimui Y karta teikia pirmenybę, National Chamber Foundation (2014) tyrimų dėka išsiaiškinta, jog tarp Y kartos atstovų viena populiariausių studijų programų yra verslo studijos.

Y kartos atstovai darbo vietoje. Darbe Y karta yra kompetentingi specialistai: veiklūs, atviri naujovėms, turintys idėjų. Tačiau, pastebėta, jog, kaip darbuotojai, jie dažnai neturi kantrybės siekti ilgalaikių tikslų, o jaunimas trokšta greito rezultato ir įvertinimo (Haynes, 2011). Minėtas autorius pažymi, jog Y kartos atstovus geriausiai charakterizuoja šie faktai:

- Y kartos atstovai orientuoti į darbo pasiekimus;
- jie motyvuoti, mėgsta darbą su kitais kūrybiškais žmonėmis;
- jiems labai svarbios technologijos, socialiniuose tinkluose jie gali praleisti 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę, be technologijų jie neįsivaizduoja profesinės veiklos;
- gali vienu metu atlikti kelis darbus.

Šie pateikti faktai leidžia daryti prielaidą, jog Y kartos atstovai darbo vietoje yra imlūs, greitai ir lankstūs.

Y kartos atstovai, besirenkantys profesinę veiklą ar darbovietę, daug dėmesio skiria savirealizacijai ir asmens laisvei (Meister ir Willyerd, 2010; Bursch, 2014; Flagler ir Thompson, 2014; Stanišauskienė, 2015; Stankevičienė, Gerikienė ir Jurgaitytė, 2016). Šie autoriai vieningai teigia, jog Y kartos atstovai yra linkę dirbti išvien su įmone, darbas jiems - ne tik paskirtų užduočių atlikimas, bet ir vieta, kurioje jie gali save realizuoti. Y kartos atstovai save realizuoja galėdami patirti darbe tam tikras permainas bei dirbdami tokį darbą, kuriame susiduriama su iššūkiais. Pavyzdžiui, jei jiems reiktų rinktis tarp tradicinio darbo ir darbo, su lanksčiomis darbo valandomis, kur reiktų keliauti, spręsti įvairias problemas, jie rinktųsi paskutinį minėtą variantą (Bursch, 2014).

Analizuojant Y kartos požiūrį į atlyginimą, pastebėta, jog aukštas atlygis nėra svertinis kriterijus, lemiantis jų darbovietės pasirinkimą. Geras atlyginimas jiems labiau asocijuojasi su natūralia sėkmingos savirealizacijos pasekme (Stanišauskienė, 2015). Kitaip tariant, atlyginimo santykis turi atitikti darbe užimamas pareigas, t.y. Y kartos atstovai linkę daug ir sunkiai dirbti, tačiau už tai jiems turi būti atitinkamai atlyginta. Jeigu nutinka taip, jog Y kartos atstovai jaučiasi negalintys realizuoti savęs, jeigu jaučiasi neįvertinti ar nepripažinti savo tiesioginio vadovo, tikėtina, jog šios kartos atstovai ryšis pakeisti darbą. D. Bursch (2014) teigimu, Y kartos atstovai absoliučiai nesibaimina pakeisti darbo vietas, jeigu jie joje nesijaučia laimingi. Todėl, jeigu

darbuotojai (Y kartos atstovai) puikiai atlieka visas jiems paskirtas užduotis, darbdavys turėtų galvoti apie dar geresnių sąlygų suteikimą tam, jog užtikrintų Y kartos atstovų ilgalaikį darbą įmonėje. Y kartos atstovai savirealizaciją iškelia aukščiau visko, dėl to jie absoliučiai nevertina lojalumo vienam darbdaviui (Stankevičienė, Gerikienė ir Jurgaitytė, 2016).

Mokslininkai C. Meister and K. Willyerd (2010) pateikė Y kartos poreikių penketukus vadovų, organizacijos bei mokymosi proceso atžvilgiu (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. **Y kartos atstovų poreikiai vadovo, organizacijos ir mokymosi proceso atžvilgiu** (parengta autorės pagal Meister ir Willyerd, 2010)

Y kartos poreikiai		
VADOVO ATŽVILGIU	ORGANIZACIJOS ATŽVILGIU	MOKYMOŠI PROCESO ATŽVILGIU
Turi suteikti galimybę plėtoti karjerą, kilti karjeros laiptais	Organizacija turi būti moderni	Profesinių kompetencijų ugdymas
Turi suteikti greitą grįžtamąjį ryšį	Organizacija šalyje/pasaulyje turi būti prestižinė	Savirealizacijos užtikrinimas
Nori būti mentoriumi ir „treneriu“	Organizacijoje siūlomų darbų krūvis turi atitikti atlyginimą	Vadovavimo įgūdžių ugdymas
Turi suteikti galimybę naudotis moderniomis technologijomis	Organizacijoje turi būti suteikiamos sąlygos palaikyti balansą tarp darbo ir asmeninio gyvenimo	Organizacinių įgūdžių ugdymas
Turi suteikti galimybę dirbti patogiu ir lanksčiu darbo grafiku	Organizacijoje turi būti aiškiai apibrėžtos karjeros galimybės	Kūrybiškumo skatinimas ir naujovių diegimas

Y kartos atstovai į darbą žiūri kaip į tam tikrą kontraktą: jie nenori, kad darbe jie teiktų naudą tik darbdaviui, jie lygiai taip pat nori gauti naudos iš savo darbovietės: jie mėgsta pažintis, nori įgyti naujų įgūdžių, kitaip tariant, plėsti savo akiratį, kilti karjeros laiptais. Jeigu to nėra, Y kartos atstovai priima sprendimą dėl darbo keitimo. Remiantis J. C. Meister and K. Willyerd (2010), Y karta yra socialinių garantijų atžvilgiu sąmoningiausia karta, lyginant su kitomis ankstesnėmis kartomis.

Taigi, apibendrinant mokslinės literatūros analizę apie Y kartą, galima teigti, jog šios kartos atstovai mėgsta rinktis iš didžiulės produktų ir paslaugų įvairovės, nori būti įvertinti ir pripažinti aplinkinių. Ši karta pripažįstama kaip labiausiai išsilavinusi karta bei yra linkusi puoselėti savo išvaizdą. Be viso to, šios kartos atstovai į darbą žiūri kaip į lemiamą vaidmenį jų gyvenime, o ne atskirą veiklą. Anot šios kartos atstovų, tarp darbo ir gyvenimo turi būti balansas.

1.3.3. Pagrindiniai Z kartos bruožai ir mokymosi ypatumai

Mokslininkai nurodo gana įvairius Z kartos bruožus. Nuodugnesnė jų analizė leidžia apibrėžti tokias tendencijas: didėja hiperaktyvumas, infantilumas, multimedialinis raštingumas, kilpinis skaitymas, socialinis autizmas, vartotojiškumas, komunikacijos ir teksto analitinio bei kritinio vertinimo, prasmingo jo perteikimo stoka. Išskirtina ir skirtinga vertybių akcentuacijų tendencija (Targamadžė, 2014).

Remiantis kartų tyrinėtojais A. Tolbize (2008), C. Lozano (2009), The Ken Blanchard Companies (2009), A. Cross-Bystrom (2010), G. Gerber (2011), A. Ferincz, L. Hortovanyi, R. Szabo, D. Tarody (2011), D. Schawbel (2014), McCrindle, M. Cowan (2014) galima apibrėžti aštuonis Z kartos pagrindinius bruožus, kurie pakito vystantis kartoms iki šių dienų. Z kartos atstovai:

- labiau atsargesni, nelinkę rizikuoti;
- trokštantys pinigų, tačiau socialinės apsaugos labiau;
- bendrauti linkę asmeniškai „*akis į akį*“;
- pervertina savo galimybes ir sugebėjimus;
- priklausomi nuo technologijų;
- mažiau sutelkiantys dėmesį, šiai kartai sunku susikaupti ir greitai atlikti užduotis;
- kūrybingi ir nori būti įvertinti tinkamai;
- labiau linkę kurti savo verslą (Pečiuliauskienė, Valantinaitė, Malonaitienė, 2013).

Z kartos atstovų mokymosi aspektai. Z kartos mokiniai mokosi kitaip, nei ankstesnės kartos. Jiems patrauklūs kūrybinio pobūdžio, problemų sprendimu grindžiamas mokymasis. Problemų sprendimo patirtį mokiniai įgyja žaisdami kompiuteriais. Mokydamiesi Z kartos mokiniai gali tuo pačiu metu perimti naują informaciją iš įvairių virtualių šaltinių (vaizdo medžiagos, paveikslų, tekstų), kūrybiškai ją apdoroti, kurti naujas prasmes. Z kartos mokiniai nelinkę planuoti informacijos paieškų, išgyventi informacijos poreikio. Jiems priimtinau greitai, atsitiktiniu būdu ieškoti informacijos ne individualiai, bet komunikuojant su kitais virtualioje aplinkoje (Duffy, 2011).

Sociologai teigia, kad Z karta auga sulaukdamą labai mažai dėmesio iš labai darbine veikla užsiėmusių tėvų. Z karta gimė dviejų besitęsiančių karų pasaulyje, recesijos laikotarpiu. Nuolat matydami tėvus, besijaudinančius dėl darbo perspektyvos, Z kartos asmenys tapo mažiau jautrūs darbo nesėkmėms, rečiau tikisi lengvo pripažinimo.

Svarbus Z kartos XXI amžiaus išorinis veiksnys, sąlygojantis kartos ugdymą, yra žiniasklaida (tiek spausdintinė, tiek virtualioji). Užsienio šalių sociologai pastebi, kad Z kartos mokiniai yra labiau skeptiški reklamos atžvilgiu nei ankstesnių kartų atstovai. Teigiama, kad

prekybininkams, norint atkreipti Z kartos dėmesį, teks pasistengti, nes, priešingai nei Y karta, šie jaunuoliai tradicinę reklamą ignoroja (Pasiliauskas, 2011). Vietoj to jiems daug svarbesnė draugų nuomonė apie prekes, paslaugas. Z kartos vaikai įpratę susidoroti su vis didėjančiu žiniasklaidos srautu, tapdami sumaniais skeptikais, jie nesitaiksto su diskriminavimu (Cross-Bystrom, 2010).

Z kartos mokiniams būdingas kompleksinis veiklos pobūdis. Jie vienu metu gali žiūrėti TV, spręsti namų darbus, dėti nuotraukas į socialinius tinklus ir valgyti pyragą. Z karta pasižymi gebėjimu apdoroti didelį informacijos kiekį, atlikti kelis darbus vienu metu. Z kartai būdingi sisteminiai veiklos gebėjimai. Cross-Bystrom (2010) nuomone, Z karta ir yra technologijos. Šiame teiginyje akcentuojamas labai glaudus Z kartos ryšys su technologijomis. Z karta augo naudodama internetą jau tada, kai dar nemokėjo kalbėti.

Z kartos darbuotojai kratosi fizinio darbo. Jie nori mažesnio atsakingumo darbe, pagyrų ir gero atlyginimo, kuris neadekvatus padarytam darbui. Pageidaujama lankstaus darbo grafiko ar darbo neišeinant iš namų. Darbdaviams nepatinka jų pasyvumas darbe ir mažas domėjimasis darbu (Stankevičienė ir kt., 2016).

V. Targamadžė ir kt. (2015) cit. L. D. Rossen (2013) pažymi, kad daugelis Z kartos vaikų balansuoja ant sutrikimų briaunos, kadangi technologijų naudojimas gali sukelti psichologinius sutrikimus: narcisizmą, socialinę fobiją, dėmesio trūkumo sutrikimus, depresiją.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad Z kartos atstovai pasižymi itin dideliu aktyvumu, kūrybiniu požiūriu į problemų sprendimą, jiems būdingas kompleksinis veiklos pobūdis. Taip pat pastebimos ir gana neigiamos Z kartai būdingos tendencijos, tokios kaip: hiperaktyvumas, socialinis autizmas, vartotojiškumas, komunikavimo problemos ir kt.

1.4. Pagrindiniai X, Y, Z kartų bruožų skirtumai ir panašumai

Visuomenėje keičiantis kartoms tiesiogiai keičiasi kartos ir įmonėse, mokyklose bei kitose organizacijose. Darbuotojai tampa vadovais, mokiniai (naujoji karta) tampa darbininkais. Atsižvelgiant į šią kaitą organizacijos turi suprasti ir išsiaiškinti, ko tikėtis iš būsimų kartų darbuotojų, studentų, kaip juos pritraukti, motyvuoti bei išlaikyti organizacijoje.

V. Stanišauskienė (2015), atlikusi kartų teorijos analizę, pastebi, kad X, Y ir Z kartos augo skirtingoje socialinėje, politinėje, ekonominėje aplinkoje šeimos, valstybės ir net globaliu lygmeniu. X kartos tėvų užimtumas, susitelkimas ties karjera ir materialinės gerovės kūrimu, turėjo įtakos X kartos savarankiškumo, atsakingo požiūrio į gyvenimą, karjeros saugumo, aiškumo poreikio formavimuisi. Tėvų dėmesio, materialinių gėrybių ir pramogų pertekliaus aplinkoje Y karta susiformavo savitą pasaulio (taip pat ir darbo) vaizdą, turi aukštą savivertę, tačiau yra „neužgrūdinta“ ir kai kuriose srityse nepakankami brandi. Pasak A. Sigman, Y kartai

dažnai klijuojamos „sugadintų“ ir „išlepusių“ etiketės, tačiau dalis atsakomybės krinta ant X kartos, t. y. šiuolaikinių jaunuolių tėvų kartos. Čia paplitęs šeimos modelis, kai abu tėvai sunkiai dirba, o taip pat, kaip jau minėjome, pastebimas didelis skyrybų skaičius. 2 lentelėje yra pateikiamas X, Y, Z kartų atstovams būdingų bruožų palyginimas (žr. 2 lent.).

2 lentelė. **X, Y, Z kartų atstovams būdingi bruožai** (sudaryta darbo autorės, pagal I. Narijauskaitę, M. Stonytę (2011), V. Stanišauskienę (2015), V. Targamadžę ir kt. (2015))

	X karta	Y karta	Z karta
Dominuojančios asmeninės savybės ir vertybės	Pasirengimas pokyčiams, verslumas, globalus mąstymas, technologinis raštingumas, individualizmas, nuolatinis mokymasis, drąsa klysti, informuotumas, pragmatizmas	Optimizmas, pasitikėjimas savimi, aukšta savivertė, gatvės išmintis, priklausomybė nuo interneto, kosmopolitiškumas, naivumas, technologinis sumanumas, įvairiapusiškumas	Dėmesingumo stoka, gebėjimas vienu metu dirbti kelis darbus, kūrybiškumas, autoritetų nepaisymas, technologinis sumanumas, tolerancija
Palankūs organizacijai bruožai	Polinkis siekti karjeros, mąsto globaliai, būdinga verslumas ir savarankiškumas, lankstūs, vertina kūrybos procesą, lengvai technologiškai prisitaiko	Realistiškai vertina situaciją, geba vienu metu atlikti daug darbų, koncentruoja dėmesį ir mintis, vertina prasmingą darbą, aiškius darbo rezultatus, lengvai techniškai prisitaiko	Puikiai technologiškai išprusę, lengvai priima žinias ir naujoves, mobilūs ir globaliai mąstantys
Nepalankūs organizacijai bruožai	Linkę kritikuoti, sunkiai patys priima kritiką, nepasižymi aukšta savivertę, svarbiausia rezultatas, o ne procesas, nekantrūs ir ne itin lankstūs	Pirmenybę teikia ne darbui, o savo savijautai, būtina aiški struktūra, nori žinoti atliekamo darbo naudą ir laukiamą rezultatą, linkę dažnai keisti darbo vietą	Dažnai per anksti nori kopti karjeros laiptais, neturėdami patirties ir įgūdžių, linkę kopijuoti jau esamus darbo modelius, pernelyg pasitiki savimi
Darbo stilius	Vertina kokybę ir asmeninę laisvę, nori lankstaus darbo stiliaus, grafiko, mėgsta būti lyderiais, svarbu būti pastebėtiems tuomet pasiekia labai gerų darbo rezultatų	Vertina mentorystę, nuolat ieško įkvėpimo darbe ir mėgsta kurti, nevertina hierarchijos, mėgsta laisvą ir neįpareigojančią darbo aplinką	Vertina mentorystę, nuolat ieško įkvėpimo darbe ir mėgsta kurti, nevertina hierarchijos, mėgsta laisvą ir neįpareigojančią darbo aplinką
Motyvacija	Skatina materialinis atlygis, svarbu saviraiška, darbo ir asmeninio gyvenimo balansas, iššūkiai	Svarbu pripažinimas ir pagyrimas, motyvuoja mokymai ir tobulėjimas, kvalifikacijos kėlimo galimybės, atmosfera darbe	Motyvuoja naujų ir inovatyvių rinkos ir technikos žinių įsisavinimas, mobilumo galimybės, finansinis atlygis
Požiūris į darbą	Svarbu vadovo autoritetas, linkę bendradarbiauti, nori būti įvertinti pagal nuopelnus	Vertina gerosios patirties pasidalinimą, vadovas yra tarsi mokytojas, laukia nuolatinio grįžtamojo ryšio	Darbą atlieka paviršutiniškai, dažnai susitelkia į kelis objektus vienu metu, dėl to nukenčia kokybė
Kvalifikacija	Mažai mokomasi	Apmokėtas mokslas	Mokomasi tik dėl savęs

Iš 2 lentelės pastebima, kad X, Y bei Z kartų atstovams būdingos dominuojančios asmeninės savybės ir vertybės, palankūs ir nepalankūs organizacijai bruožai, požiūris į darbą, jų motyvacijos veiksniai skiriasi, todėl tiek mokytojai, tiek vadovai dirbdami su skirtingų kartų asmenimis, turi žinoti kaip ir gebėti pasiekti geriausių norimų rezultatų.

Lyginant Y ir Z kartas nekyla abejonių šių kartų technologinis išprusimas, tačiau informacinės visuomenės įtaka Y ir Z kartai yra dvejopa. Informacinė visuomenė Y ir Z kartos atstovams suteikia ne tik privalumą, bet ir sukuria tam tikrų problemų suvokiant būsimo atlygio realijas. Tarp teigiamų IT aspektų – galimybė intensyviai naudojantis informacija bei naujausiomis jos apdorojimo ir perdavimo technologijomis priėti ir gauti visą studijoms būtiną informaciją. Kita vertus, informacinė visuomenė Y ir Z kartos atstovams tam tikra prasme provokuoja dalį savo asmeninio laiko biudžeto skirti tuščiam laiko praleidimui naršant mobiliajame telefone ar kompiuteryje, taip tenkinant hedonistinius poreikius. Dėl to nevalingai vyksta vertybinis asmenybės performatavimas, nes Y ir Z kartos jaunimas gauna daug informacijos apie aukštą gyvenimo kokybę, kas lemia kylantį nesąmoningą poreikį uždirbti pinigų.

A. Stankevičienė ir kt. (2016) cit. Meier et al. (2010) teigia, jog dauguma X kartos atstovų vertina Y kartos stiprybes ne vien todėl, kad Y karta turi daug technologinių žinių, bet yra pasirengusi sunkiai dirbti ir mokytis iš X kartos. Y karta yra draugiška, bendraujanti, pasitikinti savimi ir į tikslą orientuota, neleidžianti niekam trukdyti pasiekti tai, ko nori ir gauti svajonių darbą.

Komunikavimas yra tai, kuo labiausiai skiriasi kartos. X bei Y karta linkusios į bendradarbiavimą, darbą komandoje, o Z karta linkusi į individualų darbą, jie įpratę reikšti savo, o ne komandos nuomonę nesvarbu kur: namuose, mokykloje, socialiniuose tinkluose.

Taigi, kartų ir jiems būdingų bruožų studijos yra svarbios mokykloms, įmonėms ir kitoms organizacijoms, nes, keičiantis kartoms, keičiasi įmonės darbuotojai, mokinių siekiai, studentų požiūriai bei tikslai. Atsižvelgiant į šių kartų kaitą, organizacijos turi gebėti ir suprasti būsimus bei esamus darbuotojus, klientus, vartotojus, studentus, mokinius ir kt.

II. PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINĖ ANALIZĖ

2.1. Profesijos pasirinkimo samprata ir procesas

Profesijos pasirinkimas yra vienas svarbiausių ir reikšmingiausių žmogaus pasirinkimų, kuris lemia tolesnio gyvenimo kokybę (Pociūtė, Isiūnaitė, 2011). Kaip teigia R. Kučinskienė (2003), labai svarbu teisingai pasirinkti savo kelią, nes nuo pasirinktos profesijos priklauso ankstyvoji (pradinė) karjeros pakopa, kuri turi didelę įtaką tolesnei karjeros eigai. Nuo pasirinktos profesijos tinkamumo priklausys karjeros galimybės, sėkmė, pasitenkinimas ja ir savo gyvenimu.

E. Dailidienė ir L. Navickienė (2006) pabrėžia, kad besikeičiančioje visuomenėje dėl sparčių ekonomikos, socialinių, politinių ir darbo rinkos pokyčių paveikiama profesijų statuso raida, gebėjimas adekvačiai nuspręsti ir pasirinkti perspektyvią, individualius ir visuomenės poreikius atitinkančią profesiją. Profesijos pasirinkimas ir teisingo sprendimo dėl tolesnės sėkmingos profesinės veiklos priėmimas dažnai priklauso nuo to, kaip pats žmogus geba realiai vertinti savo profesinius interesus, gebėjimus bei darbo rinkos situaciją.

D. Brown (2007) pateikia šį profesijos apibrėžimą: tai panašių darbų, dirbamų įvairiuose ūkio sektoriuose arba organizacijose, grupė. Profesija egzistuoja nepriklausomai nuo asmens. Tam tikros profesijos darbas gali būti dirbamas įvairiose įmonėse ar organizacijose ir karjeros kelyje gali būti daugiau negu viena profesija. Profesija – tai atitinkamomis žiniomis ir gebėjimais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios joms pasitenkinimo, materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras, prielaida.

Profesijos pasirinkimas – laisvas, daugiasluoksnis asmens suartėjimas su konkrečia profesija iki priimančios galutinės apsisprendimo procesas (Laužackas, 2005). L. Jovaiša (2009) profesijos pasirinkimą įvardija kaip brendimą, siekiant optimalių profesinio darbo sąlygų. Profesija yra objektyvių visuomeninio darbo reikalavimų visuma. Ekonominiu požiūriu profesija laikomas darbo pasidalijimas gamybos šakomis, o specialybė – darbo pasidalijimas įmonės viduje, tuo pačiu profesija išlieka ir socialinis bei psichologinis reiškinys. Tai, galima sakyti, yra kaip socialinė veiklos rūšis, kurią žmogus pradeda paskirtas užimti tam tikrą etatą. Karjera – tai seka profesijų, pareigybių, socialinių statusų, kuriuos žmogus užima per visą savo gyvenimą, todėl ši sąvoka orientuojasi į nenutrūkstamą ir tęstinį individo ugdymo(si) procesą ir suprantama plačiau nei profesijos sąvoka.

R. Adamonienė ir kt. (2003) teigia, jog profesijos pasirinkimas yra grindžiamas trimis prielaidomis, kuriomis remiantis galima teigti, kad žmogus, rinkdamasis savo profesinį kelią, turi aiškiai pažinti save kaip asmenybę, pažinti savo gabumus, gebėjimus, interesus, galimybes ir

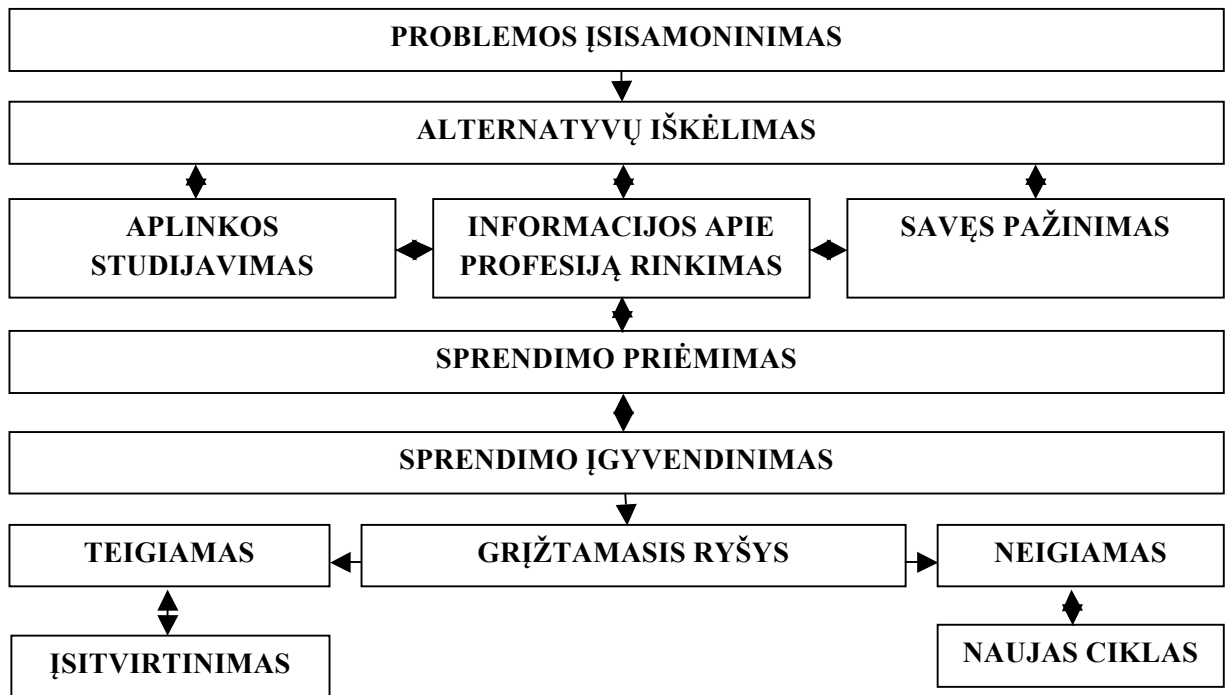
ribotumus, žinoti įvairias profesinės veiklos sritis ir joms keliamus reikalavimus bei gebėti teisingai palyginti šias faktorių grupes ir rasti jų tarpusavio atitikimą. Dėl šių priežasčių profesijos pasirinkimas yra sąmoningas ir racionalus procesas, kuriame pats žmogus arba jam padedantis profesinis konsultantas nustato individualias psichologinių bei fizinių savybių dispozicijas ir suderina jas su jau turimomis įvairių profesinių reikalavimų dispozicijomis.

E. L. Herr ir S. H. Cramer (2004) akcentuoja, kad profesinės krypties, būsimos profesinės veiklos pasirinkimas yra susijęs su teisingo profesinio sprendimo priėmimu. Norint priimti sprendimą, reikia gerai žinoti savo vertybes ir prioritetus. „*Sprendimų priėmimų teorijoje sprendimų priėmimas traktuojamas kaip procesas, turintis racionalų pagrindą ir pasireiškiantis kaip vienos iš daugelio alternatyvų pasirinkimas tam tikru laiku. Išskiriami svarbiausi sprendimų priėmimo veiksniai: nuoseklumas, informacinis pagrįstumas, vertybės, prognozavimas, rizikavimas*“ (Kučinskienė, 2003, p. 116). Todėl galima teigti, kad profesinis pasirinkimas priklauso nuo asmens gebėjimo disponuoti reikiama informacija, nuo sugebėjimo numatyti perspektyvas, atsižvelgiant į asmenines savybes bei turimas vertybes.

Profesinio sprendimo priėmimas, kaip ir kitų problemų sprendimas, yra procesas, turintis tam tikrus etapus. B. Pociūtė ir V. Isiūnaitė (2011) cit. I. Gati ir I. Asher (2001) išskiria tris pagrindinius profesinio sprendimo priėmimo modelio etapus:

- *Pirmojo etapo* tikslas yra sudaryti trumpą perspektyvių profesinės veiklos alternatyvų sąrašą. Iš plataus profesijų sąrašo žmogus turi kruopščiai išsirinkti tikrai jį dominančias alternatyvas. Sudaryti tinkamų profesijų sąrašą padeda atsižvelgimas į probleminius klausimus, kaip antai besirenkančiojo fiziologinės charakteristikos, vertybės, tikslai, norimas santykis su žmonėmis darbe, gebėjimai, interesai ir kt.
- *Antrajame etape* labai atidžiai analizuojamos perspektyvios alternatyvos. Šiame etape nagrinėjamas profesijų tinkamumas asmeniui ir asmens tinkamumas profesijoms. Galiausiai išsirenkamos ne mažiau kaip dvi profesinės veiklos alternatyvos.
- *Trečiame etape* pasirenkama tinkamiausia alternatyva. Šiame etape analizuojamos alternatyvos lyginamos tarpusavyje ir sudaroma jų eilė, atsižvelgiant į kiekvienos jų pranašumus ir trūkumus.

Praktiniuose profesijos pasirinkimo vadovuose, pateikiamas panašus profesijos pasirinkimo modelis (žr. 2 pav.).



2 pav. Profesijos pasirinkimo modelis (pagal R. Kriščiūnaite, A. Smailį, 2011)

Reikia pažymėti, kad priimto sprendimo tinkamumą jau galima įvertinti ir mokykloje pagal pasirinktų mokomųjų dalykų ar veiklų rezultatus. Jei rezultatai teigiami, prasideda įsitvirtinimas pasirinktoje veikloje, o jeigu neigiami, tenka ciklą pradėti iš naujo.

V. Germeijs ir K. Verschueren (2006) išskiria šešias profesijos pasirinkimo sprendimo užduotis, kurios yra sėkmingos profesijos pasirinkimo pagrindas:

- *orientacija* (poreikio priimti sprendimą suvokimas ir motyvacija priimti tokį sprendimą);
- *savęs tyrinėjimas* (informacijos apie save rinkimas);
- *išsami aplinkos analizė* (bendros informacijos apie aplinką, karjeros alternatyvas rinkimas);
- *nuodugni aplinkos analizė* (detalios informacijos apie keletą pasirinktų karjeros alternatyvų rinkimas);
- *sprendimas* (alternatyvos pasirinkimo pažanga);
- *įsipareigojimas* (pasitikėjimo ir įsipareigojimo stiprumas pasirinktai konkrečiai karjeros alternatyvai).

Taigi profesijos pasirinkimas yra viena aktualiausių problemų, nuo kurios tinkamo sprendimo priklauso asmeninio gyvenimo kokybė ir prasmė. Todėl reikia pripažinti, kad profesijos pasirinkimo procese svarbus vaidmuo tenka pašaukimui, kuris lemia profesinę

savimone, pasireiškiančią atsidavimu ir pasitenkinimo profesine veikla siekimu (Jurevičiūtė, 2004; Pukelis, 2007).

K. Pukelio (2007) teigimu, *profesinis pašaukimas* gali būti suvokiamas kaip vidinių charakteristikų (motyvų, nuostatų, charakterio ypatybių ir kt.) nulemtas ilgalaikis žmogaus polinkis tam tikrai veiklai ar profesijai, kurioje asmenybė išvelgia galimybę sėkmingai realizuoti savo gyvenimo tikslus ir idealus bei potencines galias, nes kiekviena profesinė veikla yra reikalinga ne vien sėkmingai asmenybės tobulėjimo plėtrai, bet ir visuomenės pažangai. Žmoguje organiškai susipina vidinės įgimtos bei paveldėtos savybės ir išorinių sąlygų poveikis, kas turi įtakos profesinio pašaukimo atsiskleidimui. Todėl galima teigti, kad svarbiausia yra žmogaus gebėjimų ir veiklos suderinamumas, pašaukimas profesinei veiklai, kurioje asmenybė išvelgia galimybę realizuoti savo gyvenimo tikslus ir idealus. Renkantis profesiją ne mažiau reikšmingi yra motyvaciniai veiksniai – profesiniai idealai, vertybės, interesai.

Apibendrinant galima teigti, kad profesijos pasirinkimas yra vienas esminių asmens pasirinkimų, lemiančių gyvenimo sėkmę, ekonominę ir socialinę aplinką, todėl labai svarbu atrasti savo pašaukimą ir įsigilinti į profesijos rinkimosi motyvus. Profesijos pasirinkimas ir jos įsisavinimas yra svarbus žingsnis karjeros link. Kokybiškai atliekamas, asmenybės pašaukimą atitinkantis ir prasmingas darbas suteikia asmenybei esminės patirties, kuri ilgainiui virsta profesine karjera. Optimalus profesinis pasirinkimas lemia tolesnę žmogaus profesinę sėkmę, jo padėtį visuomenėje, pasitenkinimą gyvenimu ir darbu.

2.2. Profesijos pasirinkimą sąlygojančių veiksnių grupės

Profesijos pasirinkimas yra labai svarbus žmogaus gyvenime, nes nuo darbo pobūdžio sėkmės priklauso asmenybės socialinė padėtis, gyvenimo kokybė. Kai kurie žmonės tokius sprendimus priima gana lengvai. Kiti susiduria su sunkumais iki priimdami sprendimą arba jį priimdami ir sumažina tikimybę išsirinkti optimalų sprendimą (Pociūtė, Isiūnaitė, 2011).

D. Augienė (2009) išskiria pagrindinius žmogaus gyvenimo etapus, kuriuose susiformuoja skirtingas požiūris į profesijos pasirinkimą: pirmasis etapas (6-11 m.) – vadinamasis fantazijos etapas, kuriam būdingi nerealūs, fantastiniai sprendimai; antrasis etapas (11-16 m.) – eksperimentinis, kuriame jaunuoliai pirmą kartą suvokia, kad jie privalo priimti sprendimus dėl savo ateities. Trečiasis etapas (16-19 m.) – realistinis, kai jauni žmonės, dar besimokydami bendrojo lavinimo mokyklose, susiduria su profesijos rinkimosi klausimais.

Profesijos konsultavimo metodinėse rekomendacijose (2008) nurodoma, kad profesijos pasirinkimą lemia:

- *socialiniai-ekonominiai veiksniai* (gyvenamoji aplinka, socialinė-ekonominė padėtis, uždarbis ir t.t.);
- *psichologiniai veiksniai* (poreikiai, interesai, motyvai, patirtis, vertybės, charakteris ir kt.);
- *sveikatos veiksniai* (bendra organizmo fizinė ir psichinė sveikata).

Reikia pažymėti, kad profesijos pasirinkimui įtakos turi ir profesijos rinkimosi sambranda – asmenybės gebėjimas sąmoningai pasirinkti darbo pobūdį ir kelią specialybei įgyti, ir ją lemia tiek amžiaus, tiek informuotumas ir gebėjimas tinkamai tą informaciją interpretuoti.

L. Jovaiša (2009) išskiria keturias veiksnių grupes:

- *socialiniai-ekonominiai*: gyvenamoji aplinka, uždarbis, mokslinė-techninė pažanga;
- *ugdymo*: kryptingas techninis lavinimas, profiliuoti užsiėmimai, užsiėmimai būreliuose;
- *psichologiniai*: profesinis subrendimas, intelektas ir gabumai, interesai, vertybės, charakteris;
- *sveikatos*: lėtinės ligos, invalidumas, vystymosi sklaidos defektai ir t.t.

J. L. Holland nuomone, jeigu asmens kryptingumas yra visiškai aiškus, jam pasirinkti profesiją yra nesudėtinga (Gumuliauskienė, 2002).

B. Pociūtė ir V. Isiūnaitė (2011) išskiria veiksnius, kurie sunkina profesijos pasirinkimą, t.y.:

- informacijos apie įvairias profesijas stoka;
- nežinojimas, ką daryti, norint priimti sprendimą dėl profesinės karjeros;
- sunkumai apsisprendžiant savarankiškai;
- per mažai laiko skiriama apsisprendimui;
- informacijos apie savo individualias savybes ar gebėjimus trūkumas;
- per daug dėmesio kreipiamą į išorinius veiksnius, susijusius su studijavimo finansinėmis sąnaudomis arba būsimos profesijos finansinėmis perspektyvomis.

D. Penkauskienė, Z. Baltrėnienė, A. Railienė ir kt. (2007) taip pat aptarė sunkumus, su kuriais dažniausiai susiduriama profesijos pasirinkimo procese, t.y.:

- savo galimybių ir jėgų pervertinimas;
- rigidiškumas – būseną, kai asmuo nepajėgia pakeisti nuostatų, sprendimų pasirinktos mokyklos, mokymosi krypties ar veiklos atžvilgiu, kai nepajėgia objektyviai įvertinti savo sugebėjimų, pasikeitusių aplinkybių, vienodai mąsto, jaučia ir elgiasi visai skirtingose situacijose;
- abejingumas, t.y. užslopintų emocijų būseną, nesubrendimas rinktis, vertybių, vertybinių orientacijų pasyvumas;

- sunku apsispręsti tiems asmenims, kurie nesutaria su aplinka. Toks žmogus išgyvena prieštaringas emocijas, todėl priešišškai reaguoja į išorės poveikius. Daugeliui tokio tipo asmenų sunku apsispręsti, kai jie svyruoja tarp kelių būsimų patrauklių specialybių.
- vidinis konfliktas, prieštaravimas tarp didelio noro, intensyvaus siekimo ir baimės, kad gali būti neįmanoma siekimą realizuoti, nerandama patrauklių pasirinkimo variantų ir jaučiamas spaudimas, susiduriama su kliūtimis, trukdančiomis realizuoti poreikius, interesus.
- dažnai skubotą, nepagrįstą sprendimą nulemia konfliktai šeimoje, mokykloje tarp bendraamžių, kas priveda prie skuboto sprendimo pakeisti mokymosi įstaigą, gyvenamąją vietą.

Taigi, profesijos pasirinkimą sąlygoja įvairūs vidiniai ir išoriniai veiksniai, todėl labai svarbu pasirinkti tokią profesiją, kuri labiausiai atitiktų prigimtinių profesinių pašaukimą pagal asmens poreikius, galimybes bei interesus. Profesijos pasirinkimas žymi profesijos įgijimo proceso pradžią ir yra vienas sudėtingiausių gyvenimo uždavinių, nuo kurių tinkamo sprendimo priklauso žmogaus asmeninė gerovė. Teisingas sprendimas įgalina asmenybę visapusiškai save realizuoti, tobulėti, jaustis naudingam visuomenei.

2.3. Profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai

2.3.1. Vidiniai profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai

R. Kučinskienė (2003) prie vidinių profesijos pasirinkimą sąlygojančių veiksnių priskiria žmonių asmeninio tapatumo suvokimą ir kūrimą, gyvenimo ir karjeros tikslų sąsajas, išsilavinimą. Kaip teigia autorė, renkantis profesiją dažnai susiduriama su abejonėmis, nes darbo pasaulis turi savo vertybių sistemą. Profesijos pasirinkimui įtakos turi ne tik asmenybės vertybės, bet ir profesijos ir organizacijos vertybės, todėl asmuo, žinodamas šią sistemą, turėtų orientotis į tokią profesiją, kuri derėtų su jo asmeninėmis vertybėmis.

D. Augienė (2009) išskiria asmenybės sritis, kurios daro įtaką profesijos pasirinkimui: temperamentas, charakteris, kryptingumas. Kaip teigia ši autorė, žmogui svarbu pasirinkti tokią veiklą, kurioje jis galėtų panaudoti savo gebėjimus, nepamirštant interesų, nes norų ir galimybių sintezė veda teisingo kelio į sėkmingą karjerą link. Dažnai susiformavę interesai nulemia būsimą veiklos kryptį, rodo padidėjusį susidomėjimą tam tikra veikla. O su poreikiais ir interesais glaudžiai susijęs kitas profesijos pasirinkimo veiksnys – motyvacija, kuri apima poreikius, norus, interesus, polinkius ir troškimus. Profesijos rinkimosi motyvacija suprantama kaip motyvų kaita, kuri siekiant tikslo nulemia apsisprendimą, elgesio strategijas, nes profesijos pasirinkimas yra

ilgalaikis ir sudėtingas motyvacinis procesas, kuris sąlygoja asmens pasitenkinimą savo gyvenimu bei vieni motyvai nulemia pasirinkimo sėkmę, o kiti – nesėkmę. Autorė taip pat išskiria profesijos pasirinkimo veiksnius:

- *Svarbūs* – susidomėjimas, galimybė įsidarbinti, reikiamų gebėjimų turėjimas;
- *Pageidautini* – prestižas, didelis atlyginimas, geros darbo sąlygos, prieinamas išmokimas;
- *Nesėkmingi* – draugų ir pažįstamų, tėvų nurodymai ir paliepimai.

Profesijos pasirinkimui didelę įtaką daro asmens charakteris, kryptingumas bei temperamentų bruožų skirtumas, nes ne visi žmonės gali dirbti tam tikrą darbą ir užsiimti tam tikra profesine veikla. Todėl svarbu pasirinkti tokią veiklą, kurioje žmogus galėtų panaudoti savo gebėjimus, bet nepamiršti savo interesų. Savimonė turi lemiamą reikšmę profesijos pasirinkimui.

Klaidingas savęs suvokimas, miglotas savęs įsivaizdavimas ateityje veda link netinkamo profesijos pasirinkimo ir tam didelę reikšmę turi intelektas – mąstymo gebėjimas priimti pagrįstus sprendimus, pagrįstai vertinti save, numatyti savo realias galimybes kintančioje aplinkoje ir prisitaikyti prie jos taip, kad galėtų optimaliai panaudoti savo individualybės ypatumus. Taip pat sėkmingą profesijos pasirinkimą lemia: geras savęs pažinimas (savo gabumų, gebėjimų, interesų, galimybių, ribotumų ir kitų savybių pažinimas); geras pasirenkamos profesijos ypatumų išmanymas (būtina gerai išmanyti profesinės veiklos keliamus reikalavimus, jos pranašumus ir trūkumus, ateities perspektyvas, galimybes); gebėjimas tinkamai suderinti šias dviejų veiksmų grupes ir suprasti jų tarpusavio atitikimą ir sąveiką (Augienė, 2009).

Tuo tarpu V. Kavaliauskienė (2007) išskiria pašaukimą, kuris kaip motyvų derinys atspindi norą visą gyvenimą dirbti kokioje nors srityje, o motyvų įvairovė gali nulemti profesijos pasirinkimo sėkmę arba nesėkmę priklausomai nuo to, kuriais motyvais vadovaujasi. Visa tai labai svarbu renkantis savo karjeros kelią. K. Pukelis ir L. Navickienė (2006) taip pat mano, kad pašaukimas yra išugdomas ir yra svarbus profesijos rinkimosi veiksnys. „*Profesinės veiklos pasirinkimas bus teisingas tik tuomet, kai subjektyvus siekiamos profesijos vertingumas bus suderintas su objektyviomis asmeninėmis galiomis*“ (Pukelis, 2007). Tuo tarpu E. Danilevičius (2008) teigia, kad asmenybė privalo būti savarankiška ir atsakinga už savo veiksmus ir sprendimus, todėl pasirenkant profesiją turi priimti galutinį sprendimą. Asmenybės branda neatsiejama nuo savarankiško sprendimų priėmimo ir atsakomybės prisiėmimo, asmenybės tapsmas ypač besimokant priklauso nuo gebėjimo išsikelti profesinius tikslus, susidaryti profesijos įgijimo planus, keisti profesinius įsitikinimus.

L. Jovaiša (2009) akcentuoja vertybes, kurios geriausiai patenkina asmens poreikius, gebėjimus ir siekius. Anot profesoriaus, subjektyvios vertybės sudaro motyvacinę asmenybės turinį ir padeda formuoti jos interesus, įsitikinimus bei požiūrius. Gyvenimiškoji orientacija pagal dvasines vertybes užtikrina stabilų asmenybės aktyvumą tose veiklos srityse, kurios

glaudžiai yra susijusios su emociniu vertybių išgyvenimu. Profesijos pasirinkimui ypač svarbu stipri vertybė – asmens orientacija, kurią galima apibūdinti kaip išugdytą sąmonės sugebėjimą reguliuoti veiklą ir elgesį pagal įsitikinimus, dorovines normas, elgesį ir gyvenimo perspektyvas.

Pasak L. Ustinavičiūtės ir kt. (2011) didesnę pasitenkinimą darbu ir sėkmingesnę profesinę karjerą dažniausiai lemia profesijos pasirinkimas, kuris remiasi vidinėmis vertybėmis ir išoriniais profesijos pasirinkimo veiksniais.

Apibendrinant galima teigti, kad vidiniai profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai, tokie kaip temperamentas, charakteris, turimi gebėjimai bei pomėgiai, yra profesijos pasirinkimo pagrindas, kuris lemia didesnę pasitenkinimą darbu, sėkmingą profesinę karjerą. Tačiau vien vidinių asmens norų ir lūkesčių nepakanka, jie dažniausiai yra veikiami išorinių veiksnių.

2.3.2. Išoriniai profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai

Asmenybės profesinės veiklos pasirinkimą ir turimo potencialo realizavimą lemia daugelis veiksnių, tarp jų įvardijamas ir socialinės aplinkos poveikis. Profesinė raida – tai visą gyvenimą trunkantis procesas, nuo kurio priklauso galimų profesijų kryptis ir pobūdis. Pažymima, kad žmogaus polinkį į vieną ar kitą profesiją lemia daugelio kintamųjų tarpusavio sąveika (Lemme, 2003).

Aplinka yra kaip socialinis profesijos pasirinkimą sąlygojantis veiksnys, nes vykstantys socialiniai pokyčiai daro įtaką visoms gyvenimo sritims, o žinių ir informacijos gausa, globalizacijos procesai neišvengiamai veikia žmogaus karjeros sąlygas bei pačią karjeros sampratą (Stanišauskienė, Naseckaitė, 2012). R. Kučinskienė (2003) prie išorinių profesijos pasirinkimą sąlygojančių veiksnių taip pat priskiria šiuolaikinio globalinio, nacionalinio ir regioninio vystymosi tendencijas, socialinę aplinką, kuri supa ir veikia žmogų.

Išskiriami šie išoriniai veiksniai:

- *Pasirinktos specialybės paklausa darbo rinkoje* - šis veiksnys atspindi profesinio kelio tęsimo perspektyvas. Kliūtis – jeigu specialybės paklausa individui atrodo maža, ir paskatas – jeigu paklausa didelė. Situacijos darbo rinkoje žinojimo svarba laikoma svarbiu veiksniumi renkantis profesiją (Šerikova, Toleikienė, 2008). Dažnai pastebima, kad labiausiai specialybės pasirinkimas siejasi su numanoma įstojimo į tam tikrą specialybę tikimybe ir specialybės teikiamomis perspektyvomis (uždarbio atžvilgiu), kitaip sakant siejasi su profesiniais lūkesčiais (Varga, 2006).
- *Akademinių pasiekimų vidurkis*, kuris parodo individo akademinį pasiekimą pasirinktoje srityje. Žemas vidurkis gali būti suprantamas kaip profesinio kelio tęsimo kliūtis, aukštas – kaip paskatinimas.

- *Darbo pagal specialybę patirtis* atspindi patyrimą (arba jo neturėjimą) pasirinktoje profesinėje veikloje. Jis sietinas ir su turimos informacijos apie profesinę veiklą pobūdžiu bei kiekiu.

Tuo tarpu N. M. Ferry (2006) ir L. Jovaiša (2007) pabrėžia šeimos įtaką. Šeima yra vienas iš pagrindinių informacijos apie profesijas šaltinis ir turi didelę įtaką profesijos pasirinkimo procese, nes nuo šeimoje susiklosčiusių santykių ir bendravimo specifikos priklauso jauno žmogaus profesinė orientacija. Mokslininkų pastebėta ir pagrįsta, kad aukštąjį išsilavinimą turinčių tėvų vaikai dažniau siekia aukštojo išsilavinimo, o tėvų socialinė padėtis, jų turima profesija lemia vaikų vertybines nuostatas ir profesinį apsisprendimą.

D. Augienės (2009) teigimu, karjeros raidai didelę reikšmę turi šalies ir pasaulinės ekonomikos pokyčiai, išryškėja tam tikrų profesijų poreikių išaugimas ar sumažėjimas, nedarbas. Kaip yra pastebima, spartus ekonomikos augimas gali palaikyti nedarbą, o tam tikromis sąlygomis gali būti ir negailestingas žmogui, nes darbo vietų nekurianti ekonominė plėtra yra viena skaudžiausių pasaulio problemų. Nedarbas meta iššūkį žmogaus socialinei raidai daugelyje valstybių ir todėl galima teigti, kad visuomenės ekonominė padėtis, darbo rinka gali lemti ir karjeros bei profesijos pasirinkimą. Darbo rinkos pokyčiai dažnai yra staigūs ir sunkiai prognozuojami, todėl svarbu suvokti, jog informacija nuolat keičiasi ir dėl to vyksta mokymosi, studijų ir darbo rinkos poreikių kaita.

Išorinius veiksnius pagal jų pobūdį galima suklasifikuoti į:

- Veiksnius, kurie apima įvairias *objektyvias* karjeros planavimo kliūtis (informacijos apie profesijas stoka, reikiamų įgūdžių neturėjimas ir kt.) ir atvirkščiai, paskatintumus (adekvačios informacijos, tinkamų įgūdžių turėjimas ir kt.);
- Veiksnius, kurie parodo individo statusą arba charakteristikas, šie veiksniai tiesiogiai nesisieja su objektyviais karjeros planavimo kriterijais. Šio tipo išoriniai veiksniai formuoja skirtingas individo nuostatas, socialinius ir profesinius vaidmenis, stereotipus ir pan., ir tokiu būdu veikia profesinio kelio rinkimosi ir planavimo procesą (Kidd, 2006).
- *Mokslo sritis*. Skirtingų mokslo sričių atstovai turi skirtingas įsidarbinimo perspektyvas, skiriasi ir pačios specialybės įgijimo ypatumai bei tai, kiek ji vėliau „atsiperka“. Galima teigti, kad nuo mokslo srities iš dalies priklauso ne tik profesinio kelio tąsos prielaidos, bet ir pats profesijos pasirinkimo „sėkmingumo“ supratimas (Thomas, Zhang, 2005).

Apibendrinant galima teigti, kad profesijos pasirinkimui įtakos turi tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai ir kadangi individo aplinka ir situacijos kinta, tie patys veiksniai skirtingu metu gali turėti skirtingos reikšmės renkantis ir planuojant profesinį kelią.

2.4. Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai

Sparti švietimo sistemos kaita, konkurencinga aplinka bei kintančios ekonominės sąlygos keičia pedagoginių profesijų raidą ir požiūrį į mokytojo profesiją (Rauduvaitė, Ramanauskienė, 2010). Todėl būsimųjų pedagogų, kaip ir kitų visuomenės sričių specialistų, rengimas turi patenkinti nuolat besikeičiančios visuomenės poreikius.

Tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje susiduriama su mokytojų senėjimo problema, kuri darosi dar aktualesnė, nes vis mažiau jaunų žmonių renkasi pedagogo profesiją (Lietuva. Švietimas regionuose 2013). Vadinasi, keliamas sudėtingas uždavinys – motyvuoti jaunimą mokytojo profesijai.

Tiek pedagogai mokslininkai, tiek praktikai pabrėžia, kad mokytojo darbas yra labai atsakingas, todėl jį turi dirbti gerai pasirengę, turintys pedagoginę motyvaciją, kūrybingi žmonės. Pastaruoju metu pastebima tendencija, kad nemažai daliai pasirinkusiųjų studijuoti pedagogiką ši specialybė tėra „atsarginis variantas“, tai rodo, kad pedagoginė motyvacija nėra stipri. Esminė šios problemos metodologinė nuostata yra ta, jog pedagoginė motyvacija tiesiogiai daro įtaką pedagogo kompetencijai (Lamanauskas, 2003).

Siekiant, kad į švietimo sritį eitų dirbti motyvuoti jaunuoliai, ir atsižvelgiant į tarptautinę patirtį, nuo 2010 m. įvestas pedagogikos studijų motyvacijos testas stojantiesiems į pedagogikos bakalauro studijas aukštosiose mokyklose. Šio testo metu tikrinamas stojančiųjų sąmoningas apsisprendimas siekti profesinės mokytojo ar auklėtojo karjeros. Stojančiųjų motyvacijos įvertinimas yra iš dviejų dalių – apklausos raštu ir pokalbio (Lietuva. Švietimas regionuose 2013).

J. Zabulio nuomone, sunku atskirti asmenybę nuo profesijos, nes asmenybė daugiausia išryškėja profesinėje veikloje. Būtent čia atsiskleidžia jos gebėjimai bei talentas, kryptingumas, valios ir charakterio ypatumai. Mokytojo sociumo esmė – tai jo meilė darbui ir mokymuisi. Vabalo-Gudaičio teigimu, pedagogą į darbą šaukia socialinis poreikis. Mokytojo profesiją renkasi ar bent turėtų rinktis žmonės, kurie myli vaikus, nori juos globoti jų pasaulio pažinimo ir savęs kūrimo procese. Mokytojo profesija patraukli ir praktiniais sumetimais: gana ilgos atostogos, trumpos darbo dienos, santykinai nesunku pasiruošti mokytojo profesijai, lengvos įstojimo į institucijas rengiančias pedagogus sąlygos. Tačiau yra ir minusų: realios darbo valandos yra gerokai ilgesnės už pamoką, trūksta laiko refleksijai, per mažai bendraujama su suaugusiais, slegia viešoji nuomonė, kad mokykla atsakinga už viską, žemas mokytojo profesijos prestižas.

E. Rodzevičiūtė (2008), išnagrinėjusi daugelį tyrimų šia tema, išryškino tris pedagogo profesijos pasirinkimo motyvų grupes:

- *išoriniai motyvai* (atlyginimas, atostogos ir kt.);
- *vidiniai motyvai* (pašaukimas dirbti pedagogo darbą);
- *altruistiniai motyvai* (troškimas padėti vaikams).

B. Žygaitienės ir K. Pošiūnaitės (2013) teigimu, pagrindiniai veiksniai, skatinantys studentus rinktis pedagogikos krypties studijas yra: noras įgyti aukštojo mokslo diplomą, turėti geriau apmokamą darbą bei karjeros siekimas.

Visiškai kitokius pedagogo profesijos pasirinkimo veiksnius akcentavo V. Indrašienė ir kt. (2015), kurių nuomone, pedagoginių studijų pasirinkimą dažniausiai lemia vidiniai veiksniai (interesai, polinkis, vertybės), socialinių paslaugų suvokiama vertė (galimybė teikti naudą visuomenei), savo mokymo gebėjimų suvokimas, kuriam įtakos turi įgyta patirtis, tokia kaip vestos pamokos, mažesnių vaikų priežiūra. Mažiausiai įtakos renkantis pedagogines studijas turi galimybė užsitikrinti finansinį stabilumą ir įgyti aukštąjį išsilavinimą.

V. Lamanausko (2003) teigimu, svarbiausi pedagoginių studijų programos pasirinkimo motyvai yra: noras tapti mokytoju, siekis gauti aukštojo mokslo diplomą, galimybė įstoti į aukštąją mokyklą. Galima teigti, kad mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai kinta priklausomai nuo socialinės-ekonominės šalies situacijos. Tačiau išlieka ir tradicinių mokytojo profesijos pasirinkimo motyvų: noras dirbti su vaikais, išankstinis domėjimasis pedagogo profesija ir pan.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad mokytojo darbas yra labai atsakingas, todėl jį turi dirbti gerai pasirengę, turintys pedagoginę motyvaciją, kūrybingi žmonės, tačiau studijuojančių šių specialybę asmenų Lietuvoje nuolat mažėja. Pedagoginių studijų pasirinkimą dažniausiai lemia vidiniai veiksniai, galimybė teikti naudą visuomenei, o mažiausiai įtakos renkantis pedagogines studijas turi galimybė užsitikrinti finansinį stabilumą.

III. TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Šiame magistro darbe metodologiniu tyrimo pagrindu laikytinos šios socialinių mokslų koncepcijos, t.y.:

- *savybių ir veiksmų teorija*, kuri akcentuoja asmens savybių ir profesinių veiksmų atitikimą. Šiuo atveju savybės suvokiamos kaip asmenį charakterizuojantys bruožai. Savybės ir veiksniai, turintys didžiausią įtaką karjeros projektavimui, yra gabumai, pasiekimai, interesai, vertybės ir individualios savybės;
- *kartų teorija*, kuri akcentuoja, kad skirtingų kartų charakteristikos (savybės), svarbios priimant sprendimus dėl profesijos pasirinkimo.
- *D.E. Super profesinio pasirinkimo teorija*, kuri teigia, kad karjeros modeliai yra nulemti socialinių ir ekonominių veiksmų, protinių ir fizinių gebėjimų, asmeninių charakteristikų ir galimybių, kurias asmuo turi ir kuriomis gali pasinaudoti. D.E. Super nuomone, profesijos pasirinkimo eigą lemia dvi grupės veiksmų, t.y. asmenybės ypatumai bei jos biologinės bei psichologinės charakteristikos (poreikiai, intelektas, vertybės, gebėjimai bei interesai it kt.); įvairūs socialinės aplinkos aspektai, kuriems priklauso individo šeima, mokykla, bendraamžių grupė ir t.t. (Augienė, 2009);

Magistro darbe remtasi Haynes (2011), The Sloan Center on Aging & Work (2011); Garber (2015) kartų klasifikacija, pagal kurią X kartai priklauso asmenys gimę nuo 1965 metų iki 1980 metų, Y kartai – nuo 1981 metų iki 1999 metų, o Z kartai – nuo 2000 m.

X, Y, Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai analizuojami kaip skėtinis konstruktas, apimantis įvairius aspektus: pedagogo profesijos pasirinkimą lėmusius vidinius bei išorinius veiksmus, profesijos pasirinkimo procesus, skirtingų kartų panašumus bei skirtumus renkantis pedagogo profesiją. Tyrimui realizuoti pasirinkta *kokybinio tyrimo strategija*.

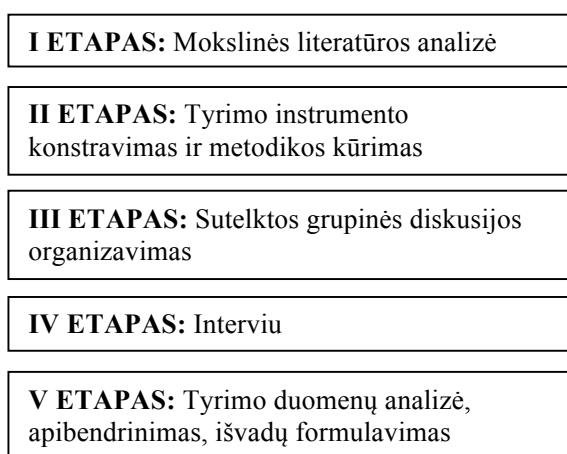
Siekiant empiriškai įvertinti X, Y bei Z kartos pedagogo profesijos pasirinkimo veiksmus buvo pasirinktas *kokybinis tyrimas*. Kokybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad jo taikymas sudaro galimybę išsamiau analizuoti tiriamųjų elgseną ir situaciją. Kokybinių tyrimų dėka stengiamasi atskleisti, kas atsitiko tam tikroje socialinėje aplinkoje, kaip palaikomi socialiniai ryšiai ir ką tie įvykiai bei ryšiai reiškia dalyviams (Kardelis, 2008). Reikia pažymėti, kad kokybiniam tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai. Svarbiausia yra tyrimo duomenų analizė ir apibendrinimas.

J. Valuckienės (2012) teigimu, kokybiniai metodai padeda pamatyti situaciją tiriamojo akimis, praplėsti tyrėjo supratimą apie tiriamųjų elgseną ir motyvus. Tyrėjo, pasirinkusio kokybinį tyrimą, uždavinys – išsiaiškinti, kaip individai suvokia pasaulį, kaip jie nusprendžia veikti jų pačių sukonstruotoje realybėje ir kaip šis supratimas komunikuojamas kitiems.

I. Luobikienė (2010) teigia, kad kokybinis interviu metodas, lyginant su kiekybiniais metodais yra lankstesnis, o respondentų atsakymai leidžia gauti įvairesnės informacijos apie tiriamąjį reiškinį. Autorė pažymi, kad interviu, kaip duomenų rinkimo metodas, yra labai geras „*priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas*“.

Tyrimas remiasi interpretacine fenomenologine analize, todėl, atliekant kokybinį tyrimą taikytas fenomenologinis požiūris į tyrimo objektą, t.y. orientuotasi į tiriamojo įvairiapusę patirtį ir jo raišką, stimuliuojant pastarojo prisiminimus apie ankstesnę veiklą ir skatinant išsakyti dėl dabarties aktualijų.

X, Y bei Z kartų atstovų profesijos pasirinkimo veiksnių analizė buvo vykdoma nuosekliai, pagal iš anksto numatytą planą. Pirmiausiai atlikta mokslinės literatūros analizė, po to vyko tyrimo instrumento konstravimas bei tyrimo metodikos kūrimas, toliau buvo vykdomos sutelktos grupinės diskusijos bei interviu. Tyrimo pabaigoje atlikta gautų duomenų analizė bei interpretavimas, pateiktos apibendrinančios išvados ir rekomendacijos. Tyrimas buvo atliekamas 2016 m. rugsėjo mėn. – 2016 m. gruodžio mėn.



2 pav. Tyrimo planas

Tyrimo metu buvo derinami du kokybiniai tyrimo metodai, t.y. *sutelkta grupinė diskusija* (angl. *focus group*) bei *interviu*. Visa tai leido gauti išsamius tyrimo duomenis.

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad *sutelkta grupinė diskusija* tinkama, kai tikslas yra: suprasti požiūrių, nuomonių skirtumus; atskleisti įtakos turinčius veiksniai; išgirsti įvairias

nuomones, idėjas ir kt. (Žukauskienė, 2010). Dažnai sutelktos grupinės diskusijos (focus grupės) metodas apibrėžiamas, kaip tikslingai struktūruota diskusija siekiant surinkti dalyvių įžvalgas tiriamuoju klausimu neutralioje aplinkoje (Krueger, 2000). Sutelktos grupės interviu gali būti taip pat apibrėžta kaip interviu sesija „kruopščiai suplanuota siekiant surinkti įžvalgas apibrėžtu klausimu“ (Krueger and Casey, 2000).

Siekiant patikslinti sutelktos grupinės diskusijos metu gautus duomenis, buvo atliekamas interviu su X, Y, Z kartų atstovais. Interviu klausimai paskatino X, Y kartos atstovus atkurti savo pedagogo profesijos pasirinkimo patirtį, atskleisti pagrindinius veiksnius, turėjusius įtakos jų apsisprendimui, o Z kartos atstovus – išsakyti savo ateities planus profesijos atžvilgiu bei jų pasirinkimui šiuo metu įtaką darančius veiksnius. Kiekvieno interviu trukmė – nuo 30 iki 60 min.

Gautų duomenų apdorojimui pasirinktas turinio (content) analizės metodas, kuris apima 4 etapus:

- teksto skaitymą;
- kategorijų išskyrimą;
- kategorijų skaidymą į subkategorijas;
- kategorijų ir subkategorijų pagrindimas iš teksto parinktais teiginiais.

G. Šaparnio (2000) teigimu, kiekvienas tyrimo metodas turi savo silpnąsias ir stipriąsias puses. Anot šių autorių, kokybinės turinio (content) analizės stipriosios pusės – gilumas ir detalumas; atvirumas – galimybė generuoti naujas teorijas ir idėjas; galimybė pamatyti pasaulį tiriamojo akimis ir galimybė išvengti išankstinių nuostatų. Silpnosios tyrimo pusės – sunku susisteminti ir generuoti duomenis; tyrimas priklausomas nuo tyrėjo savybių, gebėjimų ir įgūdžių, kuriuos patikrinti praktiškai neįmanoma.

Taigi, atsižvelgiant į pasirinktų metodų privalumus, galima teigti, kad jų derinimas padėjo ne tik gauti tikslui pasiekti reikiamus duomenis, bet ir tinkamai juos išanalizuoti. Reikia pažymėti, kad tyrimo metu didelis dėmesys buvo skiriamas duomenų analizei, palyginimui bei išvadų formulavimui.

3.2. Tyrimo imtis ir tyrimo instrumentai

Sutelktos grupinės diskusijos imtis. Kaip jau minėta, tyrimo pradžioje buvo suorganizuotos 3 skirtingų kartų sutelktos grupinės diskusijos. Nustatant dalyvių imtį sutelktoms grupinėms diskusijoms taikyta *tikslinė dalyvių atrankos strategija*. Sutelktos grupinės diskusijos grupės homogeniškos, visus grupių dalyvius sieja bendras bruožas – priklausymas tai pačiai kartai, tad į diskusijas buvo kviečiami X, Y bei Z kartoms pagal gimimo datą priklausantys

dalyviai. Kiekvienos sutelktos grupinės diskusijos metu dalyvavo nuo penkių iki aštuonių asmenų. Reikia pažymėti, kad viena sutelkta diskusijų grupė buvo sudaryta iš X kartai priklausančių pedagogų, antra – iš Y kartai priklausančių pedagogų, trečia – iš Z kartai priklausančių mokinių. Taigi, pagrindiniai respondentų pasirinkimo kriterijai buvo jų profesija bei amžius. Tyrimas buvo vykdomas Šiaulių mieste.

Interviu imtis. Siekiant sutelktos grupinės diskusijos metu gautus tyrimo duomenis patikslinti ir papildyti, buvo atliekami kokybiniai interviu su septyniais pedagogais iš X, septyniais pedagogais iš Y ir septyniais Z kartos atstovais, kurie dar mokosi mokykloje. Iš viso 21 tiriamasis. Reikia pažymėti, kad tokios imties pilnai pakako, nes buvo pastebėta, kad paskutiniųjų tiriamųjų atsakymai jau kartojasi.

Interviu leido patikslinti pedagogo profesijos pasirinkimą lėmusius veiksniai bei suteikė galimybę išsamiau išnagrinėti pasirinktą problematiką. Išsami tyrimo imties charakteristika pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. Tyrimo imties charakteristika

Informacija	Sutelktos grupinės diskusijos			Interviu			Informacija
	X karta	Y karta	Z karta	X karta	Y karta	Z karta	
	Nuo 1965 m. iki 1980 m.	Nuo 1981 m. iki 1999 m.	Nuo 2000 m.	Nuo 1965 m. iki 1980 m.	Nuo 1981 m. iki 1999 m.	Nuo 2000 m.	
Trukmė	65 min.	70 min.	70 min.	50 min.	42 min.	36 min.	Vid. trukmė
Dalyvių skaičius:	7	6	8	7	7	7	Dalyvių skaičius:
Vyrai	0	1	0	0	1	1	Vyrai
Moterys	7	4	8	7	6	6	Moterys
Amžiaus vidurkis	47 m.	28 m.	16 m.	45 m.	29 m.	15 m.	Amžiaus vidurkis

Tiek sutelktos grupinės diskusijos metu, tiek interviu metu naudotasi pusiau struktūrizuotu klausimynu, kuriame buvo pažymėti pagrindiniai klausimai. Tyrimo metu buvo užduodami papildomi klausimai, kurie padėjo patikslinti išsakytus teiginius.

Pusiau struktūrizuotą klausimyną sudarė trys blokai, t.y.:

1. Pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.
2. Profesijos pasirinkimo procesas.
3. Kartos ir jų palyginimas.

Kiekviename iš šių blokų buvo numatyta po keletą konkrečių klausimų (žr. 1 priedą).

Reikia pažymėti, kad atsižvelgiant į sutelktos grupinės diskusijos metu gautus tyrimo rezultatus, interviu klausimynas buvo papildytas keletu klausimu, kurie padėjo labiau įsigilinti į

pedagogo profesiją ir jos pasirinkimo motyvus. Z kartos apklausos dalyviams klausimynas buvo koreguojamas, atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu šios kartos atstovai yra mokiniai ir dar nėra galutinai apsisprendę dėl savo profesijos pasirinkimo.

Tiek sutelktos grupinės diskusijos, tiek interviu laikas ir vieta buvo derinami prieš savaitę. Prieš interviu bei diskusijas informantai buvo trumpai supažindinti su tyrimo tikslu bei prašoma atvirai bei nuoširdžiai atsakyti į pateiktus klausimus. Pažymėta, kad duomenys bus naudojami tik magistro darbe.

Vidinis validumas. Pasak K. Kardelio (2008), vidinis tyrimo validumas suprantamas kaip tyrėjo gebėjimas atsiriboti nuo įvairių galimų pašalinių veiksnių įtakos tyrimo rezultatams. Reikia pažymėti, kad magistro darbo autorė stengėsi, kiek galima labiau atsiriboti ir neišsakyti savo turimos pozicijos analizuojama tema, kuri galėjo pakeisti tiriamųjų atsakymus. Turinio analizės metu tekstas buvo daug kartų skaitomas, po to pateikiami tiriamųjų teiginiai, kurie nebuvo koreguojami.

Tyrimo teisingumui užtikrinti buvo naudojama duomenų šaltinių trianguliacija – vienai temai/klausimui paaiškinti naudojamos kelių tiriamųjų citatos.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą, vadovautasi mokslinės etikos principais. Visi tyrimo dalyviai tiek diskusijose, tiek interviu dalyvavo savanoriškai. Prieš tyrimą buvo gautas jų žodinis sutikimas. Tyrimo metu garantuotas konfidencialumas, sąžiningumas, anonimiškumas (nereikėjo nurodyti vardo, pavardės). Dėl šios priežasties dalyvių pasisakymai magistro darbe koduojami. Sutelktos grupinės diskusijos metu išsakyti teiginiai koduojami XFG, YFG, ZFG kodais. Interviu dalyviai koduojami nurodant atstovaujama kartą bei numerį (pvz.: X1, Y1, Z1).

Siekiant kuo tiksliau aprašyti gautus duomenis, informacija buvo įrašinėjama. Sutelktos grupinės diskusijos buvo įrašytos video pagalba, o interviu – diktofono. Apdorojant grupinės diskusijos metu gautus duomenis remtasi ne tik išsakytomis grupinės diskusijos dalyvių mintimis, bet ir stebėta neverbalinė dalyvių kūno kalba. Nei vienas tyrimo dalyvis tam neprieštaravo. Po to, tyrimo duomenys buvo perkelti į protokolus, kurie buvo daug kartų skaitomi ir skaidomi į kategorijas bei subkategorijas.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad sutelktos grupinės diskusijos ir interviu metu gauti duomenys leido visapusiškai išanalizuoti X, Y ir Z kartų pedagogo profesijos pasirinkimą lėmusius veiksnius bei juos palyginti.

IV. TYRIMO REZULTATAI

4.1. Dominuojantys X, Y, Z kartų bruožai

Kiekviena karta turi dominuojančias savitas vertybes, tam tikrus išskirtinius bruožus bei gyvenimo būdą. Kaip minėta, tyrimo metu buvo derinami du tyrimo metodai, t.y. sutelktos grupinės diskusijos bei interviu su X, Y bei Z kartų atstovais. Tyrimo metu visų tiriamųjų buvo prašoma išskirti pagrindinius savo kartos bruožus. Apibendrinti tiek sutelktos grupinės diskusijos, tiek interviu metu gauti duomenys pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Pagrindiniai X, Y bei Z kartos bruožai

	TEIGIAMAI BRUOŽAI	NEIGIAMAI BRUOŽAI
X KARTA	Pareigingumas ir atsakingumas; lojalumas; punktualumas; kuklumas, nuolankumas; mandagumas; darbštumas; kūrybiškumas; pastovumas; noras tobulėti, mokytis; savarankiškumas; aktyvus tikslų siekimas, autoritetų vertinimas	Revoliucingumas; prieštaravimas tuometiniai valdžiai; apsimėstinė kultūra; savo nuomonės slėpimas; baimė kažko nepadaryti, baimė suklysti; neaktyvumas; pesimizmas,
Y KARTA	Gebėjimas gerai valdyti IT; laisvumas; užimtumas; atvirumas žmonėms; nuoširdumas vienas kitam; konkurencingumas; atsakingumas; nuoseklumas; tikslo siekimas; noras tobulėti; imlumas naujovėms; nesmulkmeniškumas.	Nemaža dalis kartos atstovų turi problemų dėl užsienio kalbų nemokėjimo; per didelė priklausomybė nuo tėvų; baimė suklysti.
Z KARTA	Aktyvumas; iniciatyvumas; drąsa; originalumas; šiuolaikiškumas; greita orientacija technologijose; nebijojimas naujovių; gebėjimas prisitaikyti.	Tingumas; priklausomybė išmaniesiems įrenginiams; nekantrumas; emocionalumas; neatsakingumas; hiperaktyvumas; bendravimo gyvai sunkumai; nepaklusimas suaugusiems; mažai judantys

Tiek sutelktos grupinės diskusijos metu, tiek interviu X kartos atstovai pažymėjo, kad jų kartai itin būdingi šie bruožai, t.y. atsakomybė, perdėtas pareigos jausmas, duoto žodžio laikymasis, lojalumas, nuolankumas, prisitaikymas. Sutelktos grupinės diskusijos metu prieita prie išvados, kad šios kartos atstovai nėra itin aktyvūs, bet kūrybiški. Diskusijos metu X kartos atstovai teigė, kad „mes esame kūrybiški“, „darom viską gerai ir iki galo“, „veikloje naudojam savo idėjas“. Tiriamieji taip pat pažymėjo ir neigiamus šios kartos bruožus, t.y. baimė kažko nepadaryti, baimė suklysti, pesimizmas, neaktyvumas, nuomonės ir savo požiūrio slėpimas ir kt.

Tyrimo metu Y kartos atstovai akcentavo, kad jų karta itin gerai valdo IT, taip pat jie yra laisvesni, nebijantys rizikuoti, eksperimentuoti, turintys mažiau baimių, nebijo išsakyti savo

nuomonės, jų bendravimas laisvas ir atviras, t.y. „*vartojam slengus, bendraujam su humoru*“. Dauguma šios kartos atstovų pažymėjo, kad šiai kartai būdingas noras siekti mados tendencijų bei noras būti pastebėtiems, įvertintiems už bet kokią poelgį. Taip pat Y kartos atstovai teigė, kad „*mes neinam į smulkmeniškumus, neinam į širdį. Nepadarei, tai nepadarei, paprasčiau žvelgiame į iškilusias problemas*“.

Z kartos atstovai buvo labai savikritiški. Jie tyrimo metu išsakė daug šiai kartai būdingų neigiamų bruožų, tokių kaip tingumas, perdėtas IT naudojimas, net priklausomybė nuo jų, nekantrumas, savo emocijų nevaldymas. Šios kartos atstovai teigė, kad jie „*neturi atsakomybės jausmo*“, „*neturi pomėgių, užsibrėžtų tikslų*“, „*trūksta pagarbos ne tik vyresniems, bet ir bendraamžiams*“, „*stokoja savigarbos*“. Jų nuomone, šiuo metu jiems „*per daug plačios veiklos galimybės, kas nesusiję su mūsų tobulėjimu*“.

Apibendrinus X, Y bei Z kartų atstovų išsakytus konkrečiai kartai būdingus bruožus, pastebima, kad juos sieja tokios savybės kaip noras tobulėti, imlumas naujovėms, iniciatyvumas. Reikia pažymėti, kad tyrime dalyvavusius X, Y kartų atstovus sieja pedagoginis darbas, todėl tarp jų atrandama dar daugiau panašumų, t.y. atsakingumas, nuoseklumas, atviras bendravimas ir kt.

4.2. X, Y, Z kartų atstovų profesijos pasirinkimo procesas

Kaip jau minėta teorinėje darbo dalyje, profesijos pasirinkimas nėra paprastas apsisprendimas. Tai ilgai trunkantis ir daug vaiko amžiaus tarpsnių ir jo gyvenimo sričių apimantis procesas. Pradedant nuo fantazijų ir žaidimų ikimokykliniame amžiuje, santykių su tėvais ir mokytojais mokykloje bei baigiant darbo vietos pasirinkimu įgijus profesiją mokymo įstaigoje (Kriščiūnaitė, Smailys, 2011).

Tikslingas profesinis apsisprendimas – svarbiausia paauglystės pabaigos ir jaunystės raidos užduotis, nulemianti visą tolesnį žmogaus gyvenimą. Profesijos rinkimasis – daugkartinis aktas, ilgalaikis procesas (Sajienė, Antanaitienė, 2012).

Atliekant tyrimą, X, Y kartų atstovų buvo klausama, kada (vaikystėje, mokykloje, pabaigus mokyklą) jie tvirtai apsisprendė dėl pedagogo profesijos pasirinkimo. Z kartos atstovų pasiteirauta, ar jie jau galvoja, o gal jau yra tvirtai apsisprendę dėl studijų ir profesijos pasirinkimo.

Apibendrinus X kartos tiriamųjų atsakymus, pastebėta, jog kiekvienam asmeniui profesijos pasirinkimo procesas truko gana skirtingai: vieni teigė, jog savo profesiją žinojo jau vaikystėje, kiti – mokykloje arba galutinai apsisprendė ją pabaigę, treči – praėjus nemažai metų po mokyklos

baigimo. Pasitaikė atvejų, kai galutiniam profesijos apsisprendimui įtakos turėjo nenumatytos aplinkybės, kurios pakeitė pirminį profesinį apsisprendimą. (žr. 4 lent.).

4 lentelė. **Pedagogo profesijos pasirinkimo laikotarpis**

LAIKOTARPIS		ĮRODANTIS TEIGINYS
X KARTA	IKIMOKYKLINIS AMŽIUS	X5 „Vaikystėje jau „buvau“ mokytoja kiemo vaikams“.
	MOKYKLINIS AMŽIUS	XFG „Penktoje klasėje žinojau savo sritį, t.y. kad tai bus istorija“. XFG „Mokykloje jau buvo minčių apie mokytojo profesiją“. X2 „Būdama pradinių klasių moksleivė“. X3 „Būdama abituriente“. X7 „12 klasėje“.
	SUAUGUSIO ŽMOGAUS AMŽIUS	X1 „Buvau ištekėjusi ir turėjau du vaikus. Supratau, kad noriu tobulėti“. X4 „Vaikystėje ir paauglystėje domino visai kitos profesijos. Dėl pedagogo profesijos apsisprendžiau sulaukusi 37 metų“. X6 „Pradėjus dirbti. Baigus chemijos magistro studijas gavau darbo pasiūlymą mokykloje. Pradėjus dirbti atsirado ir susidomėjimas bei noras pasukti būtent pedagogo keliu.“.
Y KARTA	IKIMOKYKLINIS AMŽIUS	Y6 „<...>nors jau vaikystėje mėgau žaisti mokyklą“. YFG „Vaikystėje aš visada piešdavau, kad būsiu mokytoja“.
	MOKYKLINIS AMŽIUS	Y1 „Tvirtai apsisprendžiau dar mokykloje (paskutinėse klasėse) dėl pedagogo profesijos pasirinkimo“. Y2 „Pabaigus mokyklą“. Y3 „Dar mokykloje“. Y4 „Mokykloje 10-oje klasėje“. Y7 „11-12 klasėje“. Y6 „Baigiant vidurinę mokyklą...<>...Norėjau ką nors organizuoti arba studijuoti istoriją. Tačiau vėliau supratau, kad tai puikiai galima daryti ir mokytojo veikloje“.
	SUAUGUSIO ŽMOGAUS AMŽIUS (STUDIJŲ METAI)	Y5 „Tik kai pradėjau studijuoti savo profesijos medžiagą, tada supratau, kad tai man priimtina ir tai mano kelias“.

Iš 4 lentelėje pateiktų duomenų pastebėta, kad X ir Y kartų atstovų profesijos pasirinkimo laikotarpis gana skirtingas. Dauguma X kartos atstovų apie pedagogo profesiją galvojo jau vaikystėje, o taip pat jaunesniame mokykliniame bei vyresniame mokykliniame amžiuje. Tyrimo metu pasitaikė išskirtinių atvejų, kuomet dvi dalyvavusios pedagogės teigė, kad sprendimą dėl pedagogo profesijos priėmė praėjus nemažam laiko tarpui po studijų baigimo. Viena pedagogė šį sprendimą priėmė būdama 37 metų.

Analizuojant Y kartos atstovų atsakymus, pastebėta, kad jie nebuvo tvirtai apsisprendę dėl pedagogo profesijos pasirinkimo. Dauguma apie pedagogo profesijos studijas pradėjo galvoti baigiamosiose mokyklos klasėse arba pabaigus mokyklą.

Tyrimo dalyvavę Z kartos atstovai šiuo metu mokosi gimnazijoje (I-II gimnazijos klasėse). Visi Z kartos tiriamieji pažymėjo, kad apie norimas profesijas jau galvoja, tačiau didžioji

dauguma nėra tvirtai apsisprendę dėl galutinio savo pasirinkimo. Sutelktos grupinės diskusijos metu tik keletas tiriamųjų pažymėjo, kad jų apsisprendimas rinktis konkrečią specialybę yra tvirtas ir, kol kas, apie kitas profesijų alternatyvas negalvoja. Interviu metu iš septynių tiriamųjų nebuvo nei vieno tvirtai apsisprendusio rinktis konkrečią specialybę. Jų atsakymuose buvo dar nemažai dvejonų. Jie teigė, kad „*nesu galutinai apsisprendusi kokią profesiją pasirinksiu*“, „*esu išsirinkęs keletą profesijų, kurios mane domina, todėl renku apie jas informaciją*“, „*dar turiu ir abejonių*“, „*apie profesijos pasirinkimą galvoju, tačiau konkrečios specialybės nesu išsirinkusi*“ ir pan.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar tiriamieji turėjo pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją bei kokie buvo pagrindiniai informacijos šaltiniai. Apibendrinus atsakymus į šį klausimą, galima teigti, kad X kartos atstovams nebuvo itin svarbi informacija apie pedagogines studijas ar pedagogo profesiją. Jie teigė, kad apie šią profesiją nemažai sužinojo iš giminių, kurie dirbo mokytojais, o taip pat kaip pavyzdžius įvardijo savo mokytojus pvz.: „*turėjome pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją, nes giminėje turėjome daug pavyzdžių*“, „*labai domėjausi, kopijuodavau visas mokytojas*“, „*stebėjau savo mokytojus, lankiau mokykloje buvusį „Jaunojo pedagogo būrelį“*“. Daugiau informacijos apie šią profesiją sužinota studijuojant.

Reikia pažymėti, kad mokykla – tai bendruomenė, kurioje jaunas žmogus socializuojasi, įgyja tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius, čia dažniausiai pasireiškia jo gebėjimai (Kvieskienė, 2005). Kadangi jaunas žmogus mokykloje praleidžia didelę dalį savo laiko, tai neišvengiamai ji daro tam tikrą įtaką ateities orientacijų raidai. Mokykloje kiekvieną dieną yra vertinamos žinios ir laimėjimai, o tai skatina atkreipti dėmesį į save, verčia lyginti, analizuoti ir prognozuoti savo galimybes.

Didžioji dalis apklaustų Y kartos tiriamųjų teigė, kad jiems informacijos apie pedagogo profesiją trūko. Jų teigimu „*buvo mažai informacijos apie profesijas, tik iš mokyklos patys ką matėm*“, arba „*pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją neturėjau, nes nebuvo mokykloje asmens, kuris papasakotų konkrečiai apie pedagogines studijas. Daugelis mokytojų net bandė atkalbėti rinktis pedagogo profesiją*“. Šios kartos atstovai taip pat rėmėsi artimųjų (tėvų, giminių) turima patirtimi, mokytojų pavyzdžiu. Vienas apklaustasis teigė, kad „*veikiausiai tai buvo nuogirdos iš aplinkinių*“. Apibendrinant galima teigti, kad Y kartos atstovai turėjo poreikį sužinoti apie pedagogo profesiją daugiau, tačiau dažniausiai rėmėsi tik artimųjų arba savo mokytojų pavyzdžiu.

Tyrimo metu X ir Y kartų atstovų buvo klausta, ar jie yra patenkinti savo profesijos pasirinkimu. Taip pat pasiteirauta ar jie savo profesijos pasirinkimą galėtų įvardinti kaip profesinį pašaukimą.

Interviu metu 5 iš 7 apklaustųjų X kartos pedagogų teigė, kad yra patenkinti pasirinkta profesija ir tai galėtų įvardinti kaip savo pašaukimą. Sutelktos grupinės diskusijos metu daugiau nei puse tiriamųjų pedagogų taip pat pažymėjo, kad pedagogo profesija yra jų pašaukimas. Tik vienos pedagogės nuomonė buvo kategoriška. X7 teigimu, „šiuo metu manau, kad tai nėra mano pašaukimas. Antrą kartą pedagogo profesijos nebesirinkčiau“.

Reikia pažymėti, kad ir Y kartos tiriamieji yra gana patenkinti savo pasirinkta profesija. Y4 teigimu, „esu patenkintas. Džiaugiuosi būdamas mokytoju“. Y5 taip pat pažymi, kad „darbas su vaikais, paaugliais yra mano pašaukimas, kuris tikiuosi ir toliau neišmanalumo“. Kiti tiriamieji akcentavo, kad darbe jaučiasi gerai (Y7), kad šiuo metu mėgsta savo darbą, tačiau dėl ateities nėra tikri (Y6).

Šios kartos atstovai išsakė ir nemažai priekaištų pedagogo profesijos atžvilgiu, kuriuos patyrė per pastaruosius kelerius metus. Sutelktos grupinės diskusijos metu prieita išvados, kad švietimo sistemos veikla koreguotina, kad pedagogų perspektyvos yra labai miglotos. Y3 teigė, kad „tai tikrai buvo mano pašaukimas. Tačiau per 10 metų situacija pasikeitė kardinaliai. Nebeliko pagarbos mokytojui nei iš mokinių, nei iš visuomenės, labai mažas darbo užmokestis, kuris tik mažėjo. Kai pradėjau dirbti dar buvau studentė ir uždirbau daug daugiau, negu dabar turėdama 10 metų stažą ir kategoriją. Darbe jaučiu nuolatinę įtampą, labai sumenko savivertė“.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad konkrečios kartos profesijos pasirinkimo procesas turi tam tikrų savitumų. Pastebėta, kad X kartos atstovai apie savo profesiją jau galvojo vaikystėje, imitavo ją žaisdami, ko pasigendama tarp Y ir Z kartos apklaustųjų. Y ir Z kartos atstovai dažniausiai apie būsimą profesiją galvoja baigiamosiose mokyklos klasėse arba tik pabaigus mokyklą. Pastebėta, jog Z kartos mokiniai kol kas nesidomi pedagogo profesija, apie šios krypties studijas galvoja 2 iš 7 apklaustų gimnazistų, tačiau dėl šio apsisprendimo nebuvo tikri.

4.3. Pagrindiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą

4.3.1. Svarbiausi veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą

Kaip jau buvo minėta, tiek sutelktos grupinės diskusijos metu, tiek interviu klausimai skatino X bei Y kartos tiriamuosius atkurti savo pedagogo profesijos pasirinkimo patirtį, atskleisti pagrindinius veiksnius, turėjusius įtakos jų apsisprendimui. Z kartos tiriamųjų buvo prašoma išsakyti šiuo metu jiems aktualiausius ir svarbiausius veiksnius, galėsiančius nulemti tam tikros profesijos pasirinkimą.

Tiek sutelktos grupinės diskusijos, tiek interviu metu X kartos atstovų buvo prašoma prisiminti pedagogo profesijos pasirinkimo patirtį ir išskirti, jų nuomone, 3-5 svarbiausius

veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą. Apibendrinti sutelktos grupinės diskusijos tyrimo rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Svarbiausi veiksniai, lėmę X kartos atstovų pedagogo profesijos pasirinkimą: sutelktos grupinės diskusijos rezultatai

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	IŠRODANTIS TEIGINYS
IŠORINIAI VEIKSNIAI	Politinė situacija	„Tautinis atgimimas, sąjūdis“
	Artimų žmonių pavyzdys	„Mūsų giminė (iš tėvo pusės) – visi mokytojai“ „Šeimos tradicija: mama mokytoja, sesuo mokytoja, jos vyras mokytojas. Tėtis buvo baigęs pedagogiką“. „Mokytojų buvo visur: ir namuose, kaimynuose, drauguose“.
	Profesijos prestižas	„Pasirinkimą lėmė specialybės populiarumas“.
	Mokytojo įvaizdis	„Įsivaizdavau, kad mokytojas visada jaunas“ „Lietuvių kalbos mokytojos autoritetas“
	Mokyklos aplinka	„Mokykla – viskas aišku, viskas gražu, viskas tvarkinga. Tiek metų prasimokius, nesijautė streso, savas gyvenimas, sava aplinka“
	Kiti gyvenimo įvykiai	„Neįstojom į profesinės technikos mokyklą, nes mūsų nepriėmė“. „Aš nenorėjau būti mokytoja, todėl stojau į universitetą, o ne į pedagoginį institutą“
VIDINIAI VEIKSNIAI	Pomėgiai	„Mano pomėgiai užsienio kalboms, ne kiek dėl pačios pedagogikos, kiek dėl kalbos (rusu k.)“. „Visada žavėjo literatūra, didieji korifėjai“.
	Gebėjimai	„Nemokėjau matematikos, todėl uždarė keliai į kitas specialybes“.

Iš 5 lentelėje pateiktų duomenų pastebima, kad X kartos atstovai, rinkdamiesi pedagogo profesiją daug dėmesio skyrė išoriniams veiksniams, tokiems kaip artimų žmonių pavyzdys, profesijos prestižas, mokytojo įvaizdis ir autoritetas. Kiti pažymėjo, jog rinkosi ne pedagogo specialybę, bet jiems patikusios srities (pvz.: užsienio kalbų, literatūros) studijas. Asmens pomėgiai bei gebėjimai, kurie priskiriami vidinių veiksnių grupei, šios kartos atstovų, kaip darę didelę įtaką jų apsisprendimui, nebuvo itin sureikšminti.

Kiek plačiau vidiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą, išryškėjo interviu metu, kuomet su skirtingų kartų atstovų tiriamaisiais buvo kalbama asmeniškai. Apibendrinus interviu metu išsakytus svarbiausius motyvus, galima teigti, kad X kartos atstovams svarbūs buvo šie vidiniai veiksniai: pedagoginis pašaukimas, gebėjimas ir noras bendrauti su vaikais, meilė vaikams, noras mokytis ir nuolat tobulėti bei užsiimti įdomia, kūrybiška veikla.

Interviu metu tiriamieji nemažai dėmesio skyrė ir išoriniams veiksniams, tokiems kaip darbo stabilumas, socialinės garantijos, darbo laikas ir atostogos, noras likti netoli namų, taip pat buvo sekta draugų bei giminaičių pavyzdžiu.

Taigi, apibendrinus X kartos atstovų išskirtus svarbiausius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą, galima teigti, kad dominuoja šie išoriniai veiksniai: artimų žmonių (giminaičių) patirtis, autoritetai, profesijos prestižas, socialinės garantijos bei kiti gyvenimo įvykiai. Taip pat pažymėtini ir itin svarbūs vidiniai veiksniai: pomėgiai, turimi gebėjimai, pedagoginis pašaukimas, noras dirbti su vaikais ir kt.

Y kartos pedagogų taip pat buvo paprašyta išskirti jų nuomone, 3-5 svarbiausius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą. Apibendrinti Y kartos sutelktos grupinės diskusijos tyrimo rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Svarbiausi veiksniai, lėmę Y kartos atstovų pedagogo profesijos pasirinkimą: sutelktos grupinės diskusijos rezultatai

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	IŠRODANTIS TEIGINYS
VIDINIAI VEIKSNIAI	Mėgstama veikla	„Tikėjau aktyvaus darbo, darbo su vaikais“. „Visada norėjau padėti žmonėms, suteikti jiems socialinę paramą, dirbti su jaunimu“. „Rinkausi geografijos studijas, norėjau tiriamojo darbo, mokslinės veiklos“.
	Pedagoginis pašaukimas	„Mane žavėjo mokytojo profesija, jaunesnį brolių mokydavau“. „Aš maža piešdavau, kad užaugusi noriu būti mokytoja“.
IŠORINIAI VEIKSNIAI	Geros įsidarbinimo galimybės	„5 studijų metais supratau, kad noriu pedagogo profesijos. Nebuvo įsidarbinimo galimybių“. „Pedagogo darbo pasirinkimą lėmė atsitiktinumas, turėjau galimybių įsidarbinti mokykloje“
	Kiti veiksniai	„Aš studijuodama 4 metus, negalvojau, kad dirbsiu mokytoja“. „Aš norėjau mokytis policijos akademijoje. Ten negavau leidimo studijuoti, todėl nusivylusi viskuom, padaviau dokumentus į ŠU“.

Iš 6 lentelėje pateiktų Y kartos atstovų apklausos duomenų pastebima, kad šios kartos atstovams didelės įtakos jų apsisprendimui turėjo mėgstama veikla, pedagoginis pašaukimas. Keletas tiriamųjų pažymėjo, kad pasirinkę pedagogo profesiją, jie turėjo galimybes greičiau įsidarbinti. Tyrimo metu analizuoti atvejai, kuomet Y kartos atstovės teigė, jog nenorėjo būti mokytojomis. Viena iš jų pasirinko šią specialybę kaip alternatyvą, nes neįstojo į norimos srities studijas.

Interviu metu išryškėjo šie svarbiausi vidiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą, t.y. asmeninės savybės ir gebėjimai, pedagoginis pašaukimas, noras dirbti su vaikais, noras aktyviai dalyvauti mokyklos bendruomenės veikloje bei kalbėti prieš auditoriją.

Taip pat išskirti ir išoriniai veiksniai, kurie Y kartos atstovams profesijos pasirinkimo metu buvo itin svarbūs, t.y. kompetentingų mokytojų pavyzdys mokykloje, studijos ir darbas arti namų, profesijos patrauklumas (pasirinkimo laikotarpiu), lankstus darbo grafikas ir ilgos atostogos, aplinkinių rekomendacijos.

Taigi, apibendrinant Y kartos atstovų išskirtus svarbiausius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą, galima teigti, kad dominuoja tiek vidiniai veiksniai (tokie kaip asmeninės savybės ir gebėjimai, mėgstama veikla, pedagoginis pašaukimas), tiek išoriniai veiksniai (tokie kaip įsidarbinimo galimybės, mokytojų pavyzdys, studijų vieta, profesijos patrauklumas ir kt.).

Nors šiuo metu Z kartos atstovai yra tik mokiniai, tačiau taip pat buvo prašoma išskirti 3-5 veiksnius, jų nuomone, galėsiančius lemti profesijos pasirinkimą. Reikia pažymėti, kad atsakymuose dominavo vidiniai veiksniai, t.y. asmens pomėgiai, gabumai, vertybės, būdo bruožai, pasitenkinimas darbu, laisvė kūrybiškumui ir kt. Daugumos Z kartos atstovų nuomonę apibendrina Z5 atsakymas. Jo teigimu, „svarbu išsirinkti sritį, kurioje tau sekasi, kuri patinka, kad darbas, profesija būtų kaip hobi ir nebūtų prievolė. Svarbu mokėti ir dirbti gerai, turėti reikalingų charakterio savybių. Svarbu ir sveikata“.

Taip pat buvo išskirti ir išoriniai veiksniai, tokie kaip geras atlyginimas, profesijos paklausa, visuomenės požiūris.

Reikia pastebėti, kad X kartos atstovų atsakymuose dominavo išoriniai veiksniai, Y kartai buvo svarbios abi aptariamose veiksmų grupės, tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai, o Z karta šiuo metu yra orientuota į vidinius veiksnius, tokius kaip gabumai, vertybės, pomėgiai, būdo bruožai ir kt.

4.3.2. Vidiniai veiksniai, lėmę pedagogo profesijos pasirinkimą: asmeninių savybių ir turimų gebėjimų aspektas

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad savianalizė leidžia suvokti savo tinkamumą tam tikrai profesijai, remiantis savęs pažinimu ir reikalavimais, keliamais konkrečiai pasirinktai profesinei sričiai. Savo poreikių, ambicijų, tikslų, vertybių, gyvenimo filosofijos įvertinimas padeda individui geriau suprasti, ko jis nori iš gyvenimo bei kokia profesiją jam pasirinkti. Toks įvertinimas turi apimti asmens polinkius bei interesus, gebėjimus, individualias psichologines ypatybes, žinias, mokėjimus ir įgūdžius (Dromantaitė, 2012).

Tyrimo metu domėtasi, kokias asmenines savybes ir gebėjimus tiriamieji galėtų išskirti, kurie paskatino (Z kartai – paskatintų) juos rinktis pedagogo profesiją. Remiantis sutelktos grupinės diskusijos rezultatais, buvo išskirtos dažniausiai paminėtos asmeninės savybės ir

gebėjimai. Po to buvo skaitomos interviu transkribacijos, pažymint atitinkamą tematiką išsakytų teiginių pasikartojimo dažnį. Apibendrinti atsakymai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Asmeninės savybės ir gebėjimai, kurie paskatino rinktis pedagogo profesiją

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	X karta	Y karta	Z karta
ASMENINĖS SAVYBĖS	Komunikabilumas	++	+++	++++
	Žingeidumas, smalsumas	++++		
	Pagarba	+++		
	Pilietiškumas	+		
	Meilė vaikams			++
	Teisingumas, sąžiningumas		+++	
	Kantrybė	++	+++	++++++
	Stiprus emocinis intelektas		+	+
	Kūrybiškumas	++++	+	+
	Kruopštumas	++		+
	Atsakingumas	+++	+	
	Humoro jausmas	+	+	
	Aktyvumas	+++	+++	
	Tolerantiškumas		+	++
	Organizuotumas	+	+++	+
GEBĖJIMAI	Gebėjimas valdyti auditoriją	+	+	++
	Gebėjimas dirbti komandoje	+		+
	Mokėjimas bendrauti, užmegzti ryšį su vaiku		++	+
	Empatija		++++	
	Gebėjimas perduoti žinias	+	+	++
	Domėjimasis psichologija		+	
	Vadovavimo gebėjimai		++	
	Imlumas naujovėms		++	
	Iškalba			+

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų pastebėta, kad X kartos pedagogai akcentavo tokias asmenines savybes kaip kūrybiškumas, žingeidumas, smalsumas, atsakingumas, aktyvumas, pagarba ir kt., kurios turėjo įtakos jų apsisprendimui įgyti pedagogo profesiją. X kartos sutelktos grupinės diskusijos metu pedagogai akcentavo pagarbą, t.y. „pagarba mažam žmogui, suaugusiam, senam. Kiekvienas yra asmenybė“. Viena iš sutelktoje grupės diskusijoje dalyvavusių pedagogų akcentavo, kad „pedagogo specialybės pasirinkimą išprovokavo pilietinė pozicija“.

Y kartos pedagogai interviu metu daugiau akcentavo tokias savo savybes, kaip komunikabilumą, teisingumą, sąžiningumą, kantrybę, aktyvumą, organizuotumą bei tokius gebėjimus, kaip empatiją, imlumą naujovėms, mokėjimą užmegzti ryšį su vaiku ir kt. Visa tai rodo pakitusį požiūrį į pedagogą, pasižyminti tam tikromis naujovėmis.

Z kartos tiriamųjų teigimu, būsimas pedagogas turi pasižymėti šiomis savybėmis: kantrybe, komunikabilumu, tolerantiškumu, gebėjimu valdyti auditoriją, gebėjimu perduoti žinias. Reikia

pažymėti, kad dažnas pripažino stokojančią šių savybių. Z3 teigimu, „*man trūksta kantrybės ir pavargstu nuo bendravimo su žmonėmis (ypatingai, kai reikia aiškinti tą patį dalyką daug kartų)*“. Tiriamasis Z4 interviu metu pažymėjo, kad norėtų studijuoti pedagogiką, todėl teigė, kad „*man patinka bendrauti su vaikais, jau teko dirbti aukle, vaikai mane myli, sugebu su jais sutarti*“.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad tyrimo metu išsakytos asmeninės savybės ir gebėjimai, kurie paskatino rinktis pedagogo profesiją, dar labiau išryškino kiekvienos kartos savitumus ir jiems būdingus bruožus, vertybes profesinėje srityje.

4.3.3. Pagrindiniai išoriniai veiksniai, lemiantys pedagogo profesijos pasirinkimą: asmenys bei socialinė-ekonominė padėtis

Pedagogo profesijos pasirinkimui įtakos turi ne tik asmeniniai savybės, gebėjimai, poreikiai, bet ir tėvai, draugai bei kiti asmenys. Todėl tyrimo metu buvo klausiama, kokie asmenys turėjo (turi) įtakos profesijos pasirinkimui. Apibendrinti atsakymai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Asmenys, turėję įtakos profesijos pasirinkimui

	KATEGORIJA subkategorija	ĮRODANTYS TEIGINIAI
X KARTA	Šeimos nariai ir giminaičiai Tėtis, mama Giminė	XFG „Tėtis sakė, kad stočiau į matematiką“. XFG „Mamos pavyzdys ir nuomonė“. XFG „Giminės pozicija iš tėvo pusės (visi tremtiniai), giminės pozicija, kad reikia lituanisto“.
	Mokytojai ir mokyklos darbuotojai Auklėtojas, mokytojai Mokyklos vadovas	XFG „Didelę įtaka padarė klasės auklėtojas (fizikas), septyni mokiniai iš 12 pasirinko pedagogines studijas“. XFG „Būti mokytoja – tai mano pirmos mokytojos idealo, atseit, atkartojimas. Va nuo to ir prasidėjo“. XFG „Mokyklos vadovas kalbėjo, kad trūksta šios srities specialistų“.
	Paties asmens apsisprendimas	XFG „Šeimos nariai pritarė pasirinktai savai nuomonei“. XFG „Niekas neskatino, tačiau niekas ir neprieštaravo, pritarė mano pasirinkimui“. X3 „Tai buvo mano pačios sprendimas; tėvai nei įkalbinėjo, nei atkalbinėjo“. X5 „Pedagogo profesiją pasirinkau 37 metų, tad profesijos pasirinkimo neįtakojo mano šeimos nariai“. X7 „persigalvojau ir nusprendžiau būti rusų kalbos mokytoja. Tėvai atkalbinėjo, tačiau griežtai neprieštaravo“. X2 „lėmė mano asmeniniai pasiekimai ir sėkmė darbe“.

Y KARTA	Šeimos nariai ir giminaičiai Tėtis, mama, sesuo giminė	YFG „Aš pati pasirinkau, bet mama patardavo. Todėl manau, kad ji mane pastūmėjo“. Y3 „Mama dirbo mokytoja, gerai jautėsi dirbdama šį darbą, tai labai paskatino. Mačiau gyvą pavyzdį“. Y5 „Mama labiau norėjo, kad rinkčiausi Šiaulius, kaip gyvenamąjį miestą“. Y2 „Tėtis mane paskatino“. Y4 „Giminėje turime mokytojų, jie buvo mano autoritetai. Renkantis profesiją daug kalbėjomės, diskutavome su tėvais. Sesuo studijavo panašioje sferoje, kaip vyresnė demonstravo pozityvų pavyzdį, kuris mane paveikė“.
	Mokytojai ir mokyklos darbuotojai Auklėtojas, mokytojai	YFG „tai buvo mano mokytojos matematikės pasiūlymas“. YFG „dvi dalyko mokytojos“. YFG „Klasės auklėtoja – mokytojos autoritetas, dažnai minėjo, kad galiu būti mokytoja“. YFG „išskirčiau savo auklėtoja, kelis dėstytojus“. Y1 „Kai dar mokiausi mokykloje, visada žavėjausi mokytojais, kurie sugeba įtraukti į mokymosi procesą, sudominti mokomuoju dalyku bei puikiai sutarti su mokiniais. Dėl šios priežasties, kompetentingi mokytojai, bendravimas su jais, tikrai turėjo įtakos priimant sprendimą dėl mokytojo profesijos pasirinkimo“. Y2 „Mokytojai visada man buvo autoritetas, žiūrėdama į juos mačiau save“.
	Kaimynai draugai	YFG „Kaimynai turėjo įtakos, nes dirbo kolegijoje ir pakalbino studijuoti“. YFG „Manyčiau, kad kažkokią įtaką padarė ir draugai. Tuo metu labai daug klasės draugų studijavo šiame institute“.
	Paties asmens apsisprendimas	Y1 „Sprendimą dėl pedagogo profesijos pasirinkimo priėmiau savarankiškai“. Y7 „Pati pasirinkau šią specialybę, šeimoje ir pažįstamų tarpe pedagogų nebuvo“.

Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų pastebima, kad asmenys, turėję įtakos X bei Y kartų atstovų pedagogo profesijos pasirinkimui yra labai panašūs. Priimti šį svarbų sprendimą juos paskatino tėvai, artimieji, mokytojai. Nedaugeliui tam įtakos turėjo draugai. Nemaža dalis apklaustųjų tvirtino, kad šį sprendimą priėmė patys, tačiau buvo sulaukta tėvų pritarimo, palaikymo.

Z kartos atstovų taip pat klausta, kokie asmenys turi jiems įtakos dėl profesijos apsisprendimo, tačiau kol jie nepriėmė galutinio sprendimo, jų atsakymai buvo gana abstraktūs. Jų nuomone jiems šiuo metu pataria: tėvai, seneliai, giminės, visuomenės autoritetai ir kt.

Analizuojant išorinius veiksnius, lėmusius profesijos pasirinkimą, pasiteirauta ar pedagogo profesijos pasirinkimui buvo svarbi šeimos socialinė-ekonominė padėtis. Tačiau dauguma tiriamųjų pastebėjo, kad šis veiksnys nebuvo itin reikšmingas. X kartos atstovų nuomonę galėtų apibendrinti šis teiginys: „*tais laikais pinigų reikėjo medicinai ir teisei, pedagoginiam pinigų nereikėjo, todėl finansai nebuvo svarbūs*“.

Y kartos atstovai atsakymuose pažymėjo, kad ekonominė-socialinė šeimos padėtis nebuvo svarbi. Šios kartos daugumos atsakymus taip pat galėtų iliustruoti teiginys, kad *„tėvai visuomet ragino rinktis tai, kas patiktų ir, kas darytų mane laimingą, dėl to šeimos socialinė-ekonominė padėtis mano profesijos pasirinkimui įtakos neturėjo“*.

Analizuojant išorinius veiksnius, lėmusius profesijos pasirinkimą, išryškėjo dar vienas svarbus veiksnys, lėmęs analizuojamos profesijos pasirinkimą, t.y. studijų bei darbo vieta. Tiriamųjų teigimu, *„man buvo svajonė studijuoti ŠU“, „aš jau 10 klasėje žinojau ką studijuosiu, todėl stengiausi koncentruotis į esminius dalykus, nemėgstu didmiesčių, nes valgo žmogaus laiką, todėl rinkausi Šiaulius“*.

Analizuojant Z kartos atstovų pasisakymus pastebėta, kad jiems, jų nuomone, gana didelę įtaką daro tėvai. Mokiniai pažymėjo, kad *„nenori nuvilti tėvų“, „man svarbi ir tėvų nuomonė, nes jie turi daugiau patirties ir patardami linki gero“*. Taip pat tyrimo metu išryškėjo šiai kartai itin aktualūs klausimai, t.y. studijų užsienyje galimybės. Todėl analizuojant Z kartos atstovų pasisakymus pastebėta, kad šiuo metu tėvai linkę patarti ne dėl konkrečios profesijos pasirinkimo, bet dėl studijų užsienyje ar Lietuvoje pasirinkimo.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad dažniausiai asmenys dėl savo profesijos pasirinkimo yra linkę tartis su tėvais, kurie turi įtakos jų profesiniam pasirinkimui. Pastebėta, kad auklėtojai, mokytojai mokinius rinktis pedagogo profesiją skatina savo pavyzdžiu, savo sėkmės istorijomis.

4.4. Pedagogo veiklos privalumai – vienas iš veiksnių, skatinančių pedagogo profesijos pasirinkimą

Tyrimo metu buvo klausta, kokie pedagogo veiklos privalumai jiems labiausiai imponuoja. Apklausti X kartos pedagogai teigė, kad renkantis šią profesiją buvo svarbus pedagogų atlyginimas. Tiriamieji pažymėjo, kad rinkdamiesi savo profesiją įvertino savo pažįstamų pedagogų ekonominę padėtį. Tai iliustruoja šie teiginiai: *„aš mačiau, kad tetos (mokytojos) neblogai uždirba. Jos gerai gyveno, turėjo geras mašinas (opel, ne žiguliukus), turėjo/pasistatė namus“*; *„mokytojų materialinė būklė atrodė gera“*; *„tai buvo profesija su normaliu atlyginimu“*.

Viena X kartos pedagogė prisiminė, kad *„kaimo vietovėje mokytojui parūpindavo malkų, nemokamą kambario nuomą, duodavo nemokamus butus/namus“*. Interviu metu X kartos pedagogai vertindami pedagogo veiklos ypatumus, didžiausią dėmesį skyrė įdomiam, nenuobodžiam, kūrybingam darbo pobūdžiui, ilgoms atostogoms, darbo stabilumui bei lanksčiam darbo grafikui. X3 teigimu, *„Darbas nemonotoniškas, daugybė iššūkių, naujovių, pokyčių, niekada nenustoji tobulėti, augi kartu su vaikais“*.

Taigi, X kartos pedagogams renkantis profesiją, buvo itin vertinami šie pedagogo veiklos aspektai, t.y. nuolat besikeičiantis, įdomus darbo pobūdis, atlyginimas, ilgos atostogos, lankstus darbo grafikas ir kt.

Y kartos tiriamieji, vertindami pedagogo veiklos privalumus renkantis šią specialybę, akcentavo lankstų darbo grafiką, ilgas atostogas, darbą su jaunimu, nuolatinį savo žinių gilinimą, galimybę kurti, naudoti naujus mokymo metodus, dalyvauti projektinėje veikloje.

Taip pat Y kartos atstovai akcentavo veiksnius, susijusius su galimybe realizuoti save, pvz.: kūrybinė laisvė. Tą pažymi ir Y5 teigdamas, kad *„tuo metu labiau akcentavo pačią profesiją ir jos darbo pobūdį – kaip galimybę išreikšti save. Taip pat viliojo ir galimybės tobulėti“*.

Taigi, Y kartos pedagogams, renkantis profesiją, buvo itin svarbūs šie pedagogo veiklos aspektai, t.y. galimybė save realizuoti, galimybė nuolat tobulėti, kūrybinė laisvė, ilgos atostogos, darbas su jaunimu ir kt.

Z kartos atstovų taip pat buvo klausta, kurie pedagogo veiklos privalumai galėtų sudominti ir apsvarstyti pedagogo profesijos rinkimąsi. Mokiniai akcentavo ilgas atostogas, laisvesnį darbo grafiką, galimybę dirbti žmonių apsuptyje, galimybę valdyti klasę ir jiems vadovauti.

Apklausoje dalyvavusių asmenų buvo prašoma įvardinti pagrindinius ateities tikslus ir siekius, susijusius su pedagogo profesija.

Reikia pažymėti, kad tiek X, tiek Y kartų atstovų ambicijos pasirinktos profesijos karjeros atžvilgiu buvo mažos. Y kartos pedagogai teigė, kad apie karjeros galimybes negalvojo. Didžiausia ambicija buvo pabaigti studijas, įsidarbinti ir laikui bėgant apsiginti aukštesnę pedagogo kvalifikacinę kategoriją.

X kartos atstovai teigė, kad jiems buvo svarbu įgyti diplomą, o apie karjeros galimybes taip pat negalvota. Jų teigimu, *„daugelio šeimų pagrindinis tikslas - įgyti diplomą, kad užsidirbtų duoną“*. Nemaža dalis tiriamųjų akcentavo, kad *„visada svarbi buvo šeima, o karjera antroje vietoje“*. Viena X kartos atstovė dalyvavusi sutelktoje grupinėje diskusijoje pažymėjo, kad pedagoginės veiklos pradžioje, galvojo apie *„stažinę pensiją“*.

Taigi, remiantis išsakytomis tiriamųjų mintimis, galima teigti, kad pedagogo profesija turi nemažai privalumų, tokių kaip ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas, darbas su jaunimu, galimybės tobulėti ir kt., kurie skatina mokinius rinktis arba pagalvoti apie šios specialybės pasirinkimą. Reikia pažymėti, kad visų kartų atstovams šie veiksniai buvo gana svarbi paskata renkantis šią profesiją.

4.5. Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai besikeičiančių kartų kontekste

Remiantis pastarųjų kelerių metų statistikos duomenimis studentų skaičius, studijuojančių pedagogiką, sparčiai mažėja. Pedagogo profesija tapo nepopuliari, todėl siekta išsiaiškinti skirtingų kartų atstovų požiūrį į tai lėmusius veiksnius. Tyrimo metu dalyvavusių pedagogų (X, Y kartos atstovų) bei mokinių (Z kartos atstovų) klausta, kaip, jų nuomone, per pastaruosius 30-50-metų pasikeitė pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai. Visi tiriamieji teigė, kad mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai per pastaruosius keletą metų labai pasikeitė, o tam turėjo įtakos tokie veiksniai, kaip pedagogo profesijos prestižo sumažėjimas, visuomenės požiūrio į mokytojo darbą kaitos, pedagogų atlyginimo mažėjimas, darbo krūvio didėjimas, nesaugumo jausmas ir pan. Siekiant išsiaiškinti esminius skirtumus, buvo teirautasi, kas, jų nuomone, labiausiai paskatino jau dirbančius mokytojus rinktis šią profesiją. Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvų kaita pateikiama 9 lentelėje.

9 lentelė. Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvų kaita

PRIEŠ 30-50 METŲ	VEIKSNIAI	DABAR
Didelis	PEDAGOGO DARBO KRŪVIS	Per didelis
Pakankamai didelis	ATLYGINIMAS	Mažas
Gana mažos	TOBULĖJIMO GALIMYBĖS	Didelės
Prestižinė profesija	PROFESIJOS PRESTIŽAS	Neprestižinė profesija
Profesiją rinkosi iš pašaukimo	PAŠAUKIMAS	Studentai savyje neįžvelgia pašaukimo
Pedagogo veikla vertinama	POŽIŪRIS Į MOKYTOJO DARBĄ	Pedagogo veikla nebevertinama
Didelė	ATSAKOMYBĖ	Labai didelė
Motyvuoti, akademiškai stiprūs	STUDENTAI	Nemotyvuoti, akademiškai silpni
Noras tapti mokytoju	TIKSLAS	Siekis įgyti aukštąjį išsilavinimą

Iš 9 lentelės pastebima, kad esminiai pokyčiai vyko pedagogų atlyginimų mažėjimo, darbo krūvio bei atsakomybės didėjimo, profesijos prestižo mažėjimo, neigiamo požiūrio į mokytojo darbą, studentų motyvacijos mažėjimo kontekste.

Y kartos tiriamasis Y5 išsakė didelį susirūpinimą šiandienine pedagogų rengimo situacija Lietuvoje, jo teigimu, „*gaila, mūsų valstybėje susidomėjimas šia sritimi silpnėja. Dabar daug edukologiniuose moksluose sutinkama žmonių su mažomis ambicijomis, stojant „bet kur, kad tik gauti diplomą“.* Motyvuoti, akademiškai stiprūs mokiniai nestoja dėl studijų nepopuliarumo, spragų darbinėje veikloje, nemotyvuojančios darbo aplinkos, mažo atlyginimo. O taip pat stinga sėkmingų mokytojų istorijų, iš kurių jie galėtų suprasti, kad ir šis darbas veža. Ir patys mokytojai savo dejonėmis juos atbaido (tam tikra prasme)“.

Y7 taip pat pripažįsta šios problemos svarbumą bei nurodo keletą priežasčių. Jo teigimu „vis mažiau žmonių renkasi pedagogo specialybę, nes visuomenėje ji įvardijama kaip prasta specialybė, mažos galimybės įsidarbinti, sunku dirbti su dabartiniais vaikais“.

Reikia pažymėti, kad Z kartos atstovai, šiuo metu dar besimokantys gimnazijoje, buvo itin aktyvūs atsakinėdami į šį klausimą.

Tiriamąjį Z2 teigimu „pedagogai buvo vieni iš labiausiai išsilavinusių žmonių, tad būti pedagogu buvo garbė, o dabar yra labai daug įvairių profesijų ir galimybių jas rinktis, taip pat dauguma jų garantuoja didesnę algą“. Z4 taip pat pripažįsta, kad „pedagogo profesiją anksčiau gal daugiau rinkdavosi dėl prestižo. Dabar nelabai kas nori būti pedagogais. Mano draugai visi nustemba, kai pasakau, kad noriu būti pradinių klasių mokytoja“.

Tiriamasis Z5 pateikė, ne tik savo nuomonę, bet ir savo močiutės pastebėjimus: „manau, kad pasikeitė. Močiutė pasakojo, kad anksčiau mokytojais tapdavo tik turtingesnių šeimų vaikai, o dabar atvirkščiai, man atrodo turtingesni renkasi mediciną, teisę. Anksčiau rinkdavosi todėl, jog žinojo, kad jeigu tu būsi mokytojas – tai tu būsi gerbiamas“.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad pedagogo profesijos pasirinkimo situacija Lietuvoje per pastaruosius kelis dešimtmečius pasikeitė. Žymiai pasikeitė visuomenės požiūris į šią profesiją, ankstesnių kartų atstovus motyvuojantys veiksniai, šios kartos atstovams tapo nebeatrauklūs, todėl būtina imtis tam tikrų priemonių, kurios padėtų gerinti šią situaciją. Pedagogo profesijos pasirinkimą galintys paskatinti veiksniai aptariami kitame skyrelyje.

4.6. Veiksniai, galintys paskatinti Z kartos atstovų pedagogo profesijos pasirinkimą

Kaip jau minėta, tiek mokslinėse, tiek praktinėse diskusijose vyrauja nuomonė, kad jauni žmonės nesirenka mokytojo profesijos, nes ji nėra gerai apmokama, tačiau V. Targamadzės (2015) teigimu, ekonominis veiksnys nėra lemiamas. Pasak profesorės, žeminama pati profesija: žiniasklaida spausdina tik sensacijas, tačiau nėra skleidžiama geroji patirtis. Autorė pažymi, kad mokytojai dažnai dirba sudėtingomis sąlygomis. Vienas iš šiandienos iššūkių, tai skirtingos kartos, kurias reikia perprasti, pasitelkti nemažai išmonės idant sugalvotum, kaip dirbti.

Ši problematika išryškėjo ir tyrimo metu. Tiriamąjį X4 teigimu, „kiek teko vykdyti mokykloje apklausų, nesutikau nei vieno mokinio, kuris norėtų rinktis mokytojo profesiją“.

Todėl tyrimo dalyvių buvo klausama, kokie veiksniai paskatintų dabartinius moksleivius rinktis pedagogo profesiją. Apibendrinti duomenys pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Veiksniai, kurie paskatintų dabartinius moksleivius rinktis pedagogo profesiją

Skatinantys veiksniai	X karta	Y karta	Z karta
Švietimo politikos prioritetų pertvarka	++	+	
Pedagogo profesijos prestižo didinimas	+	++	+
Atlyginimų didinimas	+++	++	+++++
Darbo krūvio mažinimas	+		++
Darbo sąlygų gerinimas ir saugumo užtikrinimas	+	+	+
Streso darbe mažinimas	+		+
Naujovių pedagogo veikloje diegimas		+++	
Didesnių kvalifikacijos tobulinimo galimybių suteikimas		+	
Didesnės karjeros galimybės, perspektyvos		+	+
Savo pašaukimo atradimas	+	++	
Savo vertybių ir siekių pažinimas bei jų realizavimas	++	++	
Sėkmingų istorijų viešinimas	+	+	
Pozityvios informacijos apie pedagogo profesiją viešinimas per žiniasklaidos priemones		+	

Iš 10 lentelėje pateiktų apibendrintų duomenų pastebima, kad pasiūlymai buvo orientuoti į keturiomis kryptimis, t.y.:

- Stojančiųjų abiturientų vidinių siekių pažinimas;
- Ryšių su visuomene stiprinimas;
- Reformos ir sprendimai politiniame lygmenyje;
- Pokyčiai mokyklos aplinkoje.

Dauguma tiriamųjų mano, jog pedagogų atlyginimų didinimas yra vienas iš svarbiausių pokyčių, kurie paskatintų abiturientus rinktis šią profesiją. Tačiau išskyrė ir nemažai kitų motyvų, tokių kaip darbo krūvio mažinimas, pedagogo profesijos prestižo didinimas, streso mažinimas, pozityvios informacijos viešinimas ir kt. Z6 teigimu, „visų pirma pedagogo profesija turėtų būti labiau gerbiama, juk nuo mokytojų priklauso ateinanti karta. Taip pat šią profesiją skatintų rinkis didesnė alga, ilgesnės atostogos, galbūt mažesnis vaikų skaičius klasėse“.

Kiti tiriamieji teigė, kad būtina daugiau dirbti su mokiniais, kad jie geriau pažintų save, savo gebėjimus. X1 teigimu, „aš manau, kad pedagogu gimstama“.

Reikia pažymėti, kad X kartos tiriamieji, dalyvavę sutelktos grupinės diskusijos metu, pažymėjo, kad savo vaikams nerekomenduotų šios profesijos. Tai pažymėjo beveik visi apklausos dalyviai. Taigi, ir patys mokytojai, ir jų neigiama nuomonė apie pedagogo profesiją, formuoja žmonių sąmonėje neigiamą šios profesijos įvaizdį. Z7 nuomone, „turėtų būti didesnis atlyginimas, mažiau streso, mažiau bereikalingo darbo. Matau, kaip mama dažnai namuose dirba prie popierių. Mokytojas turėtų turėti pagalbininkus ir tik mokyti vaikus, o visus kitus darbus turėtų padėti padaryti pagalbininkas“.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad tyrimo metu analizuojant veiksnius, kurie paskatintų dabartinius moksleivius rinktis pedagogo profesiją, pastebėta, kad šiandieninė situacija turėtų keistis, tiek padedant mokiniui susigaudyti savo vidinių vertybių pasaulyje, tiek keičiant mokyklos darbinę aplinką bei šalies švietimo politikos prioritetus.

DISKUSIJA

Magistro darbe atlikto tyrimo metu pastebėta, kad skirtingų kartų profesijos pasirinkimo procesas turi tam tikrų savitumų. Dauguma X kartos atstovų apie savo profesiją galvojo jau vaikystėje, imitavo ją žaisdami, ko pasigendama tarp Y ir Z kartų apklaustųjų. Y ir Z kartų atstovai dažniausiai apie būsimą profesiją galvoja baigiamosiose mokyklos klasėse arba tik pabaigus mokyklą. Pastebėta, jog Z kartos mokiniai nesidomi pedagogo profesija.

Tyrimo metu nustatyta, kad X kartos atstovams renkantis pedagogo profesiją buvo itin svarbūs išoriniai veiksniai: artimų žmonių (giminaičių) patirtis, autoritetai, profesijos prestižas, socialinės garantijos bei kiti gyvenimo įvykiai. Reikia pažymėti, kad ši tendencija pastebėta ir anksčiau atliktų to laikmečio tyrimų metu. V. Gudonio ir kt. (2007) teigimu, renkantis profesiją moksleivius dažnai paveikia išoriniai profesijos pasirinkimo veiksniai (prestižas, uždarbis, statusas ir pan.). V. Stanišauskienė (2015) remdamasi savo tyrimo rezultatais akcentavo, kad X kartos respondentai nelinkę akcentuoti savo charakterio įtakos sprendimui dėl karjeros: tik trečdalis respondentų užsimena apie savo smalsumą, maksimalizmą, perfekcionizmą.

Magistro darbo tyrimo metu prieita išvados, kad dažniausiai visų kartų atstovai dėl savo profesijos pasirinkimo yra linkę tartis su tėvais, kurie turi įtakos jų profesiniam pasirinkimui. Pastebėta, kad auklėtojai, mokytojai abiturientus rinktis pedagogo profesiją skatina savo pavyzdžiu, savo sėkmės istorijomis. I. Liobikienė, L. Bukauskienė (2014) savo straipsnyje atlikto tyrimo metu taip pat išsiaiškino, kad moksleivių profesiniam pasirinkimui ir apsisprendimui turi įtakos tėvai (artima (mikro) socialinė aplinka). Tėvų išsakoma nuomonė dėl profesijos pasirinkimo įvardinama kaip nukreipiamoji („septyni informantai teigė, kad, pavyzdžiui, jei tėvai medikai, tai ir vaiką nukreips į mediciną, jei tėvai sportininkai, tai ir vaiką kreips į sportą“). Galima daryti prielaidą, kad renkantis profesiją svarbus tėvų nukreipimas ir palaikymas, o tai grindžia socialinių veiksnių tendenciją profesijos pasirinkimui. Tačiau šiame magistro darbe atlikto tyrimo metu pastebėta, kad šiuo metu dirbantys pedagogai nenori, kad jų vaikai studijuotų šią specialybę. X kartai priklausantys pedagogai pažymėjo, kad savo vaikams nerekomenduotų šios profesijos. Todėl tikėtina, kad ir patys pedagogai, ir jų neigiama nuomonė apie pedagogo profesiją, formuoja žmonių sąmonėje neigiamą šios profesijos įvaizdį.

Tačiau pedagogo profesija turi nemažai privalumų, tokių kaip ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas, darbas su jaunimu, galimybės tobulėti ir kt., kurie skatina mokinius rinktis arba pagalvoti apie šios specialybės pasirinkimą. Nustatyta, kad visų kartų atstovams šie veiksniai buvo/yra gana svarbi paskata renkantis pedagogo profesiją. Tačiau, kad ši profesija įgautų buvusį prestižą ir teigiamą visuomenės požiūrį šiandieninė situacija turėtų keistis tiek tobulinant

abituriento profesijos pasirinkimo procesą, tiek keičiant mokyklos darbinę aplinką bei šalies švietimo politikos prioritetus.

Aukščiau išvardintos problemos jau sprendžiamos šalies politiniame lygmenyje. Naujajame Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) parengtame Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programos projekte, kuris bus įgyvendinamas 2017–2022 m., išskiriamos šios pedagoginių profesijų prestižo kėlimo kryptys, t.y. gabių ir motyvuotų asmenų pritraukimas į pedagogines profesijas; pedagoginių darbuotojų rengimo sistemos tobulinimas; dirbančių pedagoginių darbuotojų kompetencijų tobulinimas ir sąlygų karjerai plėtra; pedagoginių darbuotojų materialinės gerovės didinimas; pedagoginių darbuotojų darbo aplinkos ir sąlygų gerinimas; viešosios nuomonės formavimas ir komunikacija (Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programa, 2016).

Reikia pažymėti, kad magistro darbas turi savo ribotumus. Šiame darbe nebuvo nagrinėjama, ar egzistuoja esminis skirtumas tarp lietuviškųjų X ir Y kartų bei amerikietiškojo skirstymo į kartas. Taip pat akcentuotina, kad tyrime dalyvavo gana siauras tyrimo dalyvių ratas, t.y. tyrime dalyvavo pedagogai ir mokiniai iš Šiaulių miesto. Remiantis gautais tyrimo rezultatais, galima prognozuoti, kad kitoje vietovėje gyvenantys tiek pedagogai, tiek mokiniai išsakytų galimai kiek kitokius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą. Todėl, magistro darbo autorės nuomone, prasminga išplėsti tyrimo lauką bei atlikti kiekybinį tyrimą analizuojama tematika, siekiant empiriškai įvertinti tam tikrų veiksnių sąsajas, koreliacijos galimybes.

IŠVADOS

1. Mokslinėje literatūroje išskiriami akivaizdūs X ir Y kartų atstovų pasaulėžiūros, vertybių bei lūkesčių skirtumai darbinių santykių atžvilgiu. Šiuo metu naujausioji Z karta yra itin savita, jie pasižymi išskirtiniu požiūriu bei skirtingomis vertybėmis nei X ir Y kartų atstovai, todėl siekiant juos motyvuoti, išlaikyti, pastatinti, turi būti taikomi inovatyvūs ir naujausių technologijų naudojimu grįsti metodai.

2. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais išsiaiškinta, kad skirtingų kartų profesijos pasirinkimo procesas turi tam tikrų ypatybių. Dauguma X kartos atstovų apie savo būsimą profesiją galvodavo jau vaikystėje, imitavo jos veiklą žaisdami. Reikia pažymėti, kad Y ir Z kartos atstovai dažniausiai apie būsimą profesiją galvoja baigiamosiose mokyklos klasėse arba jau pabaigus mokyklą.

3. Magistro darbe, remiantis tiek teorija, tiek empiriniu tyrimu, nustatyta, kad renkantis profesiją itin svarbus sąveikos kaip asmenybės pažinimas, tinkamumo profesijai įvertinimas. Tyrimo metu nustatyta, kad X kartos pedagogai pasižymi tokiomis asmeninėmis savybėmis, kaip kūrybiškumas, žingeidumas, smalsumas, atsakingumas, aktyvumas, pagarba ir kt., kurios turėjo tam tikros įtakos jų profesijos pasirinkimo momentu. Y kartos pedagogai akcentavo tokias savo savybes, kaip komunikabilumą, teisingumą, sąžiningumą, kantrybę, aktyvumą, organizuotumą bei tokius gebėjimus, kaip empatiją, imlumą naujovėms, mokėjimą užmegzti ryšį su vaiku ir kt. Z kartos atstovų teigimu, būsimas pedagogas turi pasižymėti šiomis savybėmis: kantrybe, komunikabilumu, tolerantiškumu, gebėjimu valdyti auditoriją, gebėjimu perduoti žinias. Reikia pažymėti, kad dauguma jų pripažino šių savybių stokojantis.

4. Tyrimo metu nustatyta, kad X kartos atstovams renkantis pedagogo profesiją buvo itin svarbūs išoriniai veiksniai: artimų žmonių (giminaičių) patirtis, autoritetai, profesijos prestižas, socialinės garantijos bei kiti gyvenimo įvykiai. Y kartai buvo svarbūs tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai, o Z karta renkantis profesiją šiuo metu yra orientuota į vidinius veiksnius, tokius kaip gabumai, vertybės, pomėgiai, asmens būdo bruožai ir kt.

5. Pedagogo profesija turi nemažai privalumų, tokių kaip ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas, darbas su jaunimu, galimybės tobulėti ir kt., kurie skatina abiturientus rinktis arba pagyvoti apie šios specialybės pasirinkimą. Įvertinus tyrimo rezultatus galime teigti, kad visų kartų atstovams šie veiksniai buvo/yra gana svarbi paskata renkantis šią profesiją. Tačiau, kad ši profesija įgautų buvusį prestižą ir teigiamą visuomenės požiūrį šiandieninė situacija turėtų keistis tiek tobulinant mokinio profesinį orientavimą, tiek keičiant mokyklos darbinę aplinką bei šalies švietimo politikos prioritetus.

REKOMENDACIJOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą, atlikus kokybinį tyrimą ir įvertinus X, Y bei Z kartų atstovų profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius, galima pateikti šias rekomendacijas.

➤ **Lietuvos politikams bei LR Vyriausybės nariams rekomenduojama:**

- Siekiant padidinti stojančiųjų skaičių į pedagogikos studijas bei pakeisti šiuo metu dirbančių pedagogų požiūrį į savo profesiją, būtina didinti pedagogo socialines garantijas, pagerinti darbo sąlygas bei gaunamą atlyginimą.

➤ **Atsižvelgiant į tai, kad apklaustų pedagogų motyvacija pedagoginiam darbui mažėja, mokyklų vadovams siūloma:**

- Siekiant geresnio klimato mokyklose, geresnių veiklos rezultatų būtina įvertinti mokyklose dirbančių skirtingų kartų pedagogų lūkesčius, poreikius, bei motyvus. *Skirtingų kartų pedagogų požiūrio, motyvacijos, vertybių tyrimai*, leistų suprasti ir išsiaiškinti, ko tikėtis iš šiuo metu dirbančių pedagogų, būsimų kartų darbuotojų, studentų, kaip juos pritraukti, motyvuoti bei išlaikyti organizacijoje.

- Formuojant teigiamą pedagogo profesijos įvaizdį, didelį dėmesį skirti ryšiams su visuomene, pvz.: sėkmingų istorijų viešinimas, pozityvios informacijos apie pedagogo profesiją viešinimas per žiniasklaidos priemones ir kt.

- Siūloma ieškoti įvairesnių formų, galimybių, projektų, kurie padėtų mokiniams geriau pažinti pedagogo profesiją, išryškinti šios profesijos savitumą ir patrauklumą, pvz.: organizuoti projektus „Šiandien aš mokytojas“ ir kt.

➤ **Aukštųjų mokyklų bei universitetų vadovams siūloma:**

- Organizuoti renginius ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams, kurie suteiktų jiems informacijos ir padėtų lengviau priimti sprendimą dėl profesijos pasirinkimo.

- Būsimiems Z kartos studentams akcentuoti, kad pedagogo profesija yra moderni, IT technologijomis ir naujausiais mokymo metodais grįsta specialybė, kurioje jie gali išreikšti savo kūrybingumą, norą tobulėti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas.
2. Augienė D. (2009). *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Bagdžiūnienė, D. ir kt. (2014). Stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimas. *Pedagogika*. 2014, t. 113, Nr. 1
4. Bova, B. & Kroth, M. (2001). Workplace learning and generation X. *Journal of Workplace Learning*, 13, 57–65.
5. Brown, D. (2007). *Career information, career counseling, and career development*. Boston: Pearson Education.
6. Bursch, D. (2014). *Managing the Multigenerational Workplace*. UNC Kenan-Flagler Business School.
7. Crampton, S. M., & Hodge, J. W. (2006). *The supervisor and generational differences*. *Proceedings of the Academy of Organizational Culture, Communications and Con ict*, 11, 19–22
8. Čiutienė, R., Railaitė, R. (2013). *Darbuotojų amžiaus įvairovės valdymas. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 2013.68.
9. Dailidienė E., Navickienė L. (2006). *Profesinio konsultavimo paslaugų gerinimas: problemos ir jų sprendimo būdai. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 11. Kaunas: VDU, 60-70.
10. Danilevičius E. (2008). *Karjeros plėtros modeliavimas*//Tiltai, t. 3, p. 145-159.
11. Dromantaitė, A. (2012). *Pasitenkinimo karjera veiksniai*.11 (2).
12. Elbo, R. A. (1998, May 27). *Working with the „Generation-X“*. Business World, p. 21.
13. Flagler, W., Thompson, T. (2014). *21st Century Skills: Bridging the Four Generations in Today's Workforce*. Prieiga per internetą: <http://cannexus.ca/wp-content/uploads/2014/04/21st-Century-Skills-Bridging-the-Four-Generations-in-Today's-Workforce-Flager-Thompson.pdf>
14. Garber G., (2015). *Generations in the Workplace: Similarities and Differences*.
15. Germeijs V., Verschueren K. (2006). High school students' career decision-making process: Development and validation of the study choice task inventory//*Journal of Career Assessment*. Vol. 14. Prieiga per internetą: <http://www.choixdecarriere.com/pdf/5873/GermeijsVerschueren.pdf>
16. Gudonis, V. ir kt. (2007). *Sutrikusios regos moksleivių profesiniai ketinimai*. *Pedagogika*. 2007.87.
17. Gumuliauskienė, A. (2002). *Moksleivių požiūris į mokyklos modernizavimą ir savo vaidmens suvokimas*. *Acta Pedagogica Vilnensia* 9.
18. Haynes, B. P. (2011). The impact of generational differences on the workplace. *Journal of Corporate Real Estate*.
19. Herr E. L., Cramer S. H. (2004). *Career guidance and counseling through the lifespan: Systematic approaches*. New York: Harper Collins.

20. Jenkins, J. (2007). *Leading the four generations at work*.
21. Joyner, T. (2000). *Gen X-ers focus on life outside the job fulfillment*. The Secured Lender May/ Jun.
22. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
23. Jovaiša, L. (2009). *Profesinio orientavimo pedagogika ir psichologija*. Vilnius: Agora.
24. Jurevičiūtė K. (2004). *Akademinių jaunimo profesinio pašaukimas: realusis ir idealusis modelis*. Acta pedagogica Vilnensia, Nr. 13. Vilnius: VU leidykla.
25. Kane, S. (2010). *Generation x*.
26. Kardelis, K. (2008). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
27. Karp, H., Fuller, C., & Sirias, D. (2002). *Bridging the boomer Xer gap. Creating authentic teams for high performance at work*. Palo Alto, CA: Davies- Black Publishing.
28. Kavaliauskienė, V. (2007). *Pažintis su profesija. Klaipėda*: Klaipėdos Universiteto leidykla.
29. Kidd, J. M. *Understanding Career Counselling: Theory, Research and Practice*. London: Sage Publications, 2006.
30. Kriščiūnaitė, R., Smailys, A. (2011). *Vadovams tėvams. Kaip padėti vaikui renkantis karjerą*. Prieiga per internetą: http://www.smpf.lt/uploads/documents/docs/765_49d90e69e691ba42855c19b7d3ca8afc.pdf
31. Kučinskienė, R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
32. Kuron L. K. J., Lyons S. T., Schweitzer, L. ir kiti (2014) *Millennials work values: differences across the school to work transition*. Kanada. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Eddy_Ng/publication/281783636_Millennials'_work_values_differences_across_the_school_to_work_transition/links/55f8556b08aec948c47b2aee.pdf
33. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU Leidykla.
34. Lamanauskas, V. (2003). *Pradinių klasių pedagogo profesija studentų požiūriu*. Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis.
35. Lancaster, L. C., & Stillman, D. (2002). *When generation collide*. New York: Harper Collins
36. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: VDU.
37. Legkauskas, V. (2012). *Kaip paskatinti kartas kalbėtis. Kartų knyga*. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/lithuania/sites/lithuania/files/kartu_knyga.pdf
38. Lemme, B. H. (2003). *Suaugusiojo raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
39. *Lietuva. Švietimas regionuose*. Pedagogai 2013. Vilnius.
40. *Lietuvių kalbos žodynas* (2008). Prieiga per internetą: <http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp>
41. Liobikienė, I., Bukauskienė, L. (2014). *Jaunuolių vertybių ir profesijos pasirinkimo sąveika. Profesinio rengimas: tyrimai ir realijos*.
42. Luobikienė, I. (2010). *Sociologinių tyrimų metodika : mokomoji knyga*. KTU.

43. Meier, J., Stephen, F., Mitchell, C. (2010). Generation Y in the Workforce: Managerial Challenges. *The Journal of Human Resource and Adult Learning*.
44. Meister ir Willyerd (2010). *Mentoring Millennials. Spotlight on leadership: the next generation*, Harvard business review 1-5.
45. Mitchell (1998). *American generations: Who they are, how they live, what they think* (2nd ed.)
46. Monkevičienė, O., Rauckienė A. (2010). *Pedagogų rengimo kokybės tobulinimas Lietuvos aukštosiose mokyklose: mentorystės institucijos kūrimas*. Mokytojų ugdymas. Nr. 14 (1). Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367177732931/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>
47. Narijauskaitė, I., Stonytė, M. (2012). *Kartų skirtumai darbo rinkoje: požiūris į darbą. Tiltas į ateitį = The Bridge to the Future*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas : Technologija 2012, nr. 1 (5).
48. *National Chamber Foundation* (NCF), 2014. The Millennial Generation. ReseaRch Review.
49. Niethammer, L. (2003). Generation und Geist. Eine Station auf Karl Mannheims Weg zur Wissenssoziologie. *Systemumbruch und Generationswechsel*. Nr. 9.
50. Noffsinger M (2013). *Generations X and Y: Communication in Today's Litigation Environment*
51. Paukštytė-Šaknienė R. *Tradicijos sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje*. Lituania. 2012; 58(2).
52. Pečiuliauskienė, P., Valantinaitė, I., Malonaitienė, V. (2013). *Z karta: kūrybingumas ir integracija*. Monografija. Vilnius.
53. *Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programa*. Projektas. 2016. LR Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Presti%C5%BEO%20programa%202016-10-05%20skelbimui%20BL.pdf>
54. Penkauskienė D., Baltrėnienė Z., Railienė A. ir kt. *Kritinio mąstymo ugdymas sėkmingai ateities karjerai: integruota karjeros ugdymo programa bendrojo lavinimo mokyklai*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
55. Petkevičiūtė N. (2007). *Asmeninės karjeros raiška ir vystymas. Daktaro disertacija*. Kauna: VDU.
56. Pociūtė B., Isiūnaitė V. (2011). Profesijos pasirinkimo problemos ir asmenybės savybės// *Psichologija* Nr. 43. P. 21-30.
57. *Profesijos konsultavimo metodinės rekomendacijos* (2008).
58. Pukelis K. (2007). *Karjeros projektavimo metodologija*. Modulio knyga. Kauna: VDU.
59. Pukelis K. (2007). *Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo metodika*. Vilnius: Mintis.
60. Pukelis K., Navickienė L. (2006). *Karjeros projektavimas: svarbi efektyvaus nacionalinės kvalifikacijų sistemų funkcionavimo sąlyga. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* Nr. 12, p. 36-53. Kaunas: VDU.
61. Sajienė, L., Antanaitienė, A. (2012). *Tikslingo profesinio apsisprendimo skatinimas šiuolaikinėje socialinio ugdymo paradigmoje*. Tiltai. 2012,2.

62. Sajienė, L., Urnėžienė, E. ir Linauskaitė, A. (2015). *Naujoji Z karta – prarastoji ar dar neatrastoji?*, Mokslo studija.
63. Salahuddin M. M., (2010). Generational Differences Impact On Leadership Style And Organizational Success. *Journal of Diversity Management – Second Quarter*.
64. Stanišauskienė V., Naseckaitė A. (2012). *Ugdymas karjerai*. Mokytojo knyga. Kaunas: Tyrimų ir mokymų centras.
65. Stanišauskienė, V. (2015). *Karjeros sprendimus lemiančių veiksnių dinamika kartų kaitos kontekste*. Tiltai, 2, 1-20.
66. Stankevičienė, A. Gerikienė V. ir Jurgaitytė, N. (2016). *Y ir Z kartų darbuotojų atlygio lūkesčiai informacinės visuomenės kontekste*. *Informacija ir žinių vadyba: informacijos mokslai*, (74), 1-19.
67. Šaparnis, G. (2000). *Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu*. *Daktaro disertacija*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
68. Šerikova A., Toleikienė R. *Darbo rinkos prognozavimo svarba renkantis profesiją // Socialiniai tyrimai*. 2008, t. 2, p. 184–193.
69. Šerpetytė, A. (2010). *Knygos rinkodara ir socialinės medijos: Kaip parduoti knygas Y kartai?* Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas.
70. Targamadžė V. (2010). *Didaktinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje – pedagogų rengimo kaitos agentas*. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2010; 25(25).
71. Targamadžė, V. ir kt. (2015). *Naujoji (Z) karta – prarastoji ar dar neatrastoji?* Mokslo studija. Vilnius.
72. The Sloan Center on Aging & Work (2011). *Age: A 21st Century Diversity Imperative. Executive Case Report No 4*.
73. Thomas S. L., Zhang L. Post-baccalaureate wage growth within 4 years of graduation: The effects of college quality and college major // *Research in Higher Education*. 2005, vol. 46, p. 437–459.
74. Ustinavičiūtės L. ir kt. (2011). *Veiksniai, susiję su sėkmingu karjeros planavimu ir profesijos pasirinkimu paauglystėje*. Socialinis darbas, MRU.
75. Valuckienė, J. (2012). *Studijų kokybės vertinimas edukacinės paradigmos kontekste : daktaro disertacija*. KTU.
76. Varga J. *The role of labour market expectations and admission probabilities in students' application decisions on higher education: The case of Hungary // Education Economics*. 2006, vol. 14, p. 309–327.
77. Venskienė, A. (2016). *Jaunimo požiūriai į savo pačių, tėvų ir senelių šventes. Mėgstamiausia jaunimo šventė*. Lietuvos mokslų akademija, 1(103), 45–60.
78. Zemke, R., Raines, C., & Filipczak, B. (1999). *Generations at work: Managing the clash of veterans, boomers, Xers, and nexters in your workplace*. New York: AMACOM.
79. Žygaitienė, B., Pošiūnaitė, K. (2013). *Stojimo į Lietuvos edukologijos universitetą motyvai ir jų kaita (lyginamasis tyrimas)*. *Pedagogika*, t. 110.
80. Žukauskienė, R. *Aprašomieji tyrimai ir interviu, vieno atvejo tyrimai ir fokus grupės*, 2010.
81. Pasiliauskas, M. (2011). *Z karta, kuriai internetas yra viskas*.

PRIEDAI

X, Y IR Z KARTŲ PEDAGOGO PROFESINĮ PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Gerb. Apklauso dalyviai,

Profesijos pasirinkimas yra labai svarbus žmogaus gyvenime, nes nuo darbo pobūdžio sėkmės priklauso asmenybės socialinė padėtis, gyvenimo kokybė. Pastebėta, kad keičiantis kartoms, keičiasi ir pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai. Kiekvienas laikotarpis žymimas tam tikrais istoriniais įvykiais ir tendencijomis, kurios lemia ir kiekvienos kartos atstovų, kaip asmenybių, formavimąsi. Kiekviena karta turi savo unikalias vertybes, siekius, požiūrį, lūkesčius.

Todėl šios apklausos **tikslas** – išsiaiškinti kokie buvo Jūsų kartos pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.

Informacija	X karta	Y karta
	Nuo 1965 metų iki 1980 m.	Nuo 1981 m. iki 1999 m.
Karta		
Apklauso data		
Trukmė		
Dalyvių skaičius:		
Vyrai		
Moterys		

PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

1. Kokius 3-5 pagrindinius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą, kiekvienas galėtumėte išskirti?
2. Kokias asmenines savybės išskirtumėte, kurios paskatino Jus rinktis pedagogo profesiją?
3. Ar pedagogo profesijos pasirinkimui buvo svarbi Jūsų šeimos socialinė-ekonominė padėtis? Pakomentuokite. Kokia buvo Jūsų tėvų socialinė padėtis, profesijos?
4. Kokie asmenys labiausiai įtakojo Jūsų profesijos pasirinkimą?
5. Kas labiausiai nulėmė Jūsų profesijos pasirinkimą: Asmeninės savybės ir turimi gebėjimai? Profesijos populiarumas, prestižas? Socialiniai veiksniai? Ekonominiai veiksniai? Jūsų sveikatos būklė? Vertybinės ir moralinės nuostatos?
6. Kurie pedagogo veiklos privalumai labiausiai Jums imponavo?
7. Kokie buvo pagrindiniai Jūsų ateities tikslai ir siekiai, susiję su pedagogo profesija? Ko labiausiai tikėjotės pasiekti įgiję šią specialybę?

PROFESIJOS PASIRINKIMO PROCESAS

8. Ar dvejojote dėl šios profesijos pasirinkimo? Kokios buvo pagrindinės dvejonų priežastys?

9. Kada (vaikystėje, mokykloje, pabaigus mokyklą) tvirtai apsisprendėte dėl pedagogo profesijos pasirinkimo? Kas padėjo tai padaryti?

10. Ar turėjote pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją? Kokie buvo pagrindiniai informacijos šaltiniai?

11. Ar esate patenkinti profesijos pasirinkimu? Tai buvo Jūsų pašaukimas?

KARTŲ PALYGINIMAS

12. Kokius pagrindinius savo kartos bruožus Jūs galėtumėte išskirti?

13. Jūsų nuomone, ar per pastaruosius 30-50-metų labai pasikeitė pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai? Kokį įvykį (-ius), priežastis, turėjusį tam įtakos, išskirtumėte?

14. Jūsų nuomone, kas labiausiai paskatino jau prieš Jus dirbančius mokytojus rinktis šią profesiją? Jūsų nuomone, kokie veiksniai paskatintų dabartinius moksleivius rinktis pedagogo profesiją?

X, Y IR Z KARTŲ PEDAGOGO PROFESINĮ PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Gerb. Apklauso dalyviai,

Profesijos pasirinkimas yra labai svarbus žmogaus gyvenime, nes nuo darbo pobūdžio sėkmės priklauso asmenybės socialinė padėtis, gyvenimo kokybė. Pastebėta, kad keičiantis kartoms, keičiasi ir pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai. Kiekvienas laikotarpis žymimas tam tikrais istoriniais įvykiais ir tendencijomis, kurios lemia ir kiekvienos kartos atstovų, kaip asmenybių, formavimąsi. Kiekviena karta turi savo unikalias vertybes, siekius, požiūrį, lūkesčius.

Todėl šios apklausos **tikslas** – išsiaiškinti kokie yra Jūsų kartos profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai bei požiūris į pedagogo profesiją.

Informacija	Z karta
	Nuo 2000 m.
Karta	
Apklauso data	
Trukmė	
Dalyvių skaičius:	
Vyrai	
Moterys	

PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

1. Ar jau galvojate apie profesijos pasirinkimą? Kiek yra tvirtai apsisprendusių rinktis konkrečią specialybę?
2. Kokius 3-5 pagrindinius veiksnius, lemiančius profesijos pasirinkimą, kiekvienas galėtumėte išskirti?
3. Kokie asmenys labiausiai įtakoja Jūsų profesijos rinkimąsi?
4. Ar profesijos pasirinkimui yra svarbi Jūsų šeimos socialinė-ekonominė padėtis?
5. Jūsų nuomone, kas labiausiai lemia profesijos rinkimąsi: Asmeninės savybės ir turimi gebėjimai? Profesijos populiarumas, prestižas? Socialiniai veiksniai? Ekonominiai veiksniai? Jūsų sveikatos būklė? Vertybinės ir moralinės nuostatos?
6. Kokia Jūsų nuomonė apie pedagogo profesiją? Ar yra ketinančių įgyti šią specialybę?
7. Kokias asmenines savybės išskirtumėte, kurios tiktų renkantis pedagogo profesiją? Kokių savybių Jums trūksta?
8. Kurie pedagogo veiklos privalumai (ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas ir kt.) Jus priverstų apsvaistinti pedagogo profesijos rinkimąsi?

9. *Klausimai tik norintiems/galvojantiems studijuoti pedagogiką.* Kokie pagrindiniai Jūsų ateities tikslai ir siekiai, susiję su pedagogo profesija? Ko labiausiai tikėtės pasiekti įgiję šią specialybę?

10. Ar dvejojote dėl šios profesijos pasirinkimo? Kokios pagrindinės dvejonų priežastys?

11. Ar turite pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją? Iš kokių informacijos šaltinių tai sužinojote?

KARTŲ PALYGINIMAS

12. Kokius pagrindinius savo Z kartos bruožus galėtumėte išskirti?

13. Jūsų nuomone, ar per pastaruosius 30-50-metų labai pasikeitė pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai? Jūsų nuomone, kodėl?

14. Jūsų nuomone, kas labiausiai paskatino jau dirbančius mokytojus rinktis šią profesiją?

15. Jūsų nuomone, kas turėtų pasikeisti, kad paskatintų moksleivius rinktis pedagogo profesiją?

X, Y IR Z KARTŲ PEDAGOGO PROFESINĮ PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Gerb. Apklaustos dalyvi,

Profesijos pasirinkimas yra labai svarbus žmogaus gyvenime, nes nuo darbo pobūdžio sėkmės priklauso asmenybės socialinė padėtis, gyvenimo kokybė. Pastebėta, kad keičiantis kartoms, keičiasi ir pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai. Kiekvienas laikotarpis žymimas tam tikrais istoriniais įvykiais ir tendencijomis, kurios lemia ir kiekvienos kartos atstovų, kaip asmenybių, formavimąsi. Kiekviena karta turi savo unikalias vertybes, siekius, požiūrį, lūkesčius.

Todėl šios apklausos **tikslas** – išsiaiškinti kokie buvo Jūsų kartos pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.

Informacija	X karta	Y karta	Z karta
	Nuo 1965 metų iki 1980 m.	Nuo 1981 m. iki 1999 m.	Nuo 2000 m.
Karta			
Amžius			
Lytis			
Darbo stažas			
Apklaustos data			
Trukmė			

PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

1. Kokius 3-5 pagrindinius veiksnius, lėmusius pedagogo profesijos pasirinkimą, galėtumėte išskirti?
2. Kokias savo asmenines savybės ir gebėjimus išskirtumėte, kurios paskatino Jus rinktis pedagogo profesiją?
3. Ar pedagogo profesijos pasirinkimui buvo svarbi Jūsų šeimos socialinė-ekonominė padėtis, tėvų nuomonė? Pakomentuokite. Kokia buvo Jūsų tėvų socialinė padėtis, profesijos?
4. Kokie kiti asmenys turėjo įtakos Jūsų profesijos pasirinkimui (mokytojai, draugai ir kt.)?
5. Kurie pedagogo veiklos privalumai labiausiai Jums imponavo (ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas ir kt.)?
6. Kokius reikalavimus Jūs kėlėte savo profesijai? *Sureitinguokite nuo 5 (labai reikšmingas) iki 1 (nelabai reikšmingas).*

Įvertinimas (5-1)	Reikalavimai
	Socialinės garantijos
	Galimybė daryti karjerą
	Materialinė gerovė
	Profesijos populiarumas
	Idomi, nenuobodį veikla

7. Įvertinkite, kurie išvardinti veiksniai buvo svarbūs renkantis pedagogo profesiją?

Veiksniai	Labai reikšmingas	Reikšmingas	Nelabai reikšmingas	Nereikšmingas
Aukštojo mokslo siekimas				
Noras geriau pažinti mėgstamą dalyką				
Noras tapti mokytoju				
Mokymosi pasiekimai				
Pasirinktos specialybės reikalingumas (paklausa)				
Asmeninės savybės ir turimi gebėjimai				
Profesijos populiarumas, prestižas				
Šeimos socialinė-ekonominė padėtis				
Sveikatos būklė				
Vertybinės ir moralinės nuostatos				
Pomėgis dirbti su vaikais, paaugliais				
Aiškios karjeros galimybės				
Vyriausybės politika				
Mokytojo užimamas statusas visuomenėje				
Noras formuoti vaikų/paauglių vertybes				
Gero mokytojo pavyzdys (idealas)				
Teigiama mokymosi patirtis				
Darbo pobūdis – protinis darbas				

PROFESIJOS PASIRINKIMO PROCESAS

8. Ar dvejojote dėl šios profesijos pasirinkimo? Kokios buvo pagrindinės dvejonų priežastys?

9. Kada (vaikystėje, mokykloje, pabaigus mokyklą) tvirtai apsisprendėte dėl pedagogo profesijos pasirinkimo?

10. Ar turėjote pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją? Kokie buvo pagrindiniai informacijos šaltiniai?

11. Ar esate patenkinti profesijos pasirinkimu? Tai buvo Jūsų pašaukimas?

KARTŲ PALYGINIMAS

12. Kokius pagrindinius savo kartos bruožus Jūs galėtumėte išskirti?

13. Jūsų nuomone, ar per pastaruosius 30-50-metų labai pasikeitė pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai? Kokį įvykį (-ius), priežastis, turėjusį tam įtakos, išskirtumėte?

14. Jūsų nuomone, kas labiausiai paskatino jau prieš Jus dirbančius mokytojus rinktis šią profesiją? Jūsų nuomone, kokie veiksniai paskatintų dabartinius moksleivius rinktis pedagogo profesiją?

X, Y IR Z KARTŲ PEDAGOGO PROFESINĮ PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Gerb. Apklausos dalyvi,

Profesijos pasirinkimas yra labai svarbus žmogaus gyvenime, nes nuo darbo pobūdžio sėkmės priklauso asmenybės socialinė padėtis, gyvenimo kokybė. Pastebėta, kad keičiantis kartoms, keičiasi ir pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai. Kiekvienas laikotarpis žymimas tam tikrais istoriniais įvykiais ir tendencijomis, kurios lemia ir kiekvienos kartos atstovų, kaip asmenybių, formavimąsi. Kiekviena karta turi savo unikalias vertybes, siekius, požiūrį, lūkesčius.

Todėl šios apklausos **tikslas** – išsiaiškinti kokie buvo Jūsų kartos pedagogo profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.

Informacija	Z karta
	Nuo 2000 m.
Karta	
Amžius	
Lytis	
Darbo stažas	-
Apklausos data	
Trukmė	

PROFESIJOS PASIRINKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

4. Ar jau galvojate apie profesijos pasirinkimą? Ar tvirtai apsisprendėte rinktis konkrečią specialybę?

5. Kokius 3-5 pagrindinius veiksnius, lemiančius profesijos pasirinkimą, galėtumėte išskirti?

6. Kokie asmenys labiausiai įtakoja Jūsų profesijos rinkimąsi?

7. Ar profesijos pasirinkimui yra svarbi Jūsų šeimos socialinė-ekonominė padėtis, tėvų nuomonė? Pakomentuokite. Kokia buvo Jūsų tėvų socialinė padėtis, profesijos?

7. Kokia Jūsų nuomonė apie pedagogo profesiją? Ar galvojote apie šios specialybės studijas?

8. Kokias asmenines savybės išskirtumėte, kurios tiktų renkant profesiją? Kokių savybių Jums trūksta?

9. Kurie pedagogo veiklos privalumai (ilgos atostogos, laisvesnis darbo grafikas ir kt.) Jus priverstų apsvarstyti pedagogo profesijos rinkimąsi?

10. *Klausimai tik norintiems/galvojantiems studijuoti pedagogiką.* Kokie pagrindiniai Jūsų ateities tikslai ir siekiai, susiję su pedagogo profesija? Ko labiausiai tiktės pasiekti įgiję šią specialybę?

11. Ar dvejojote dėl šios profesijos pasirinkimo? Kokios pagrindinės dvejonių priežastys?

12. Ar turite pakankamai informacijos apie pedagogo profesiją? Iš kokių informacijos šaltinių tai sužinojote?

13. Kokius reikalavimus Jūs keliate būsimai savo profesijai? *Sureitinguokite nuo 5 (labai reikšmingas) iki 1 (nelabai reikšmingas).*

Įvertinimas (5-1)	Reikalavimai
	Socialinės garantijos
	Galimybė daryti karjerą
	Materialinė gerovė
	Profesijos populiarumas
	Įdomi, nenuobodi veikla

14. Įvertinkite, kurie išvardinti veiksniai yra svarbūs renkantis pedagogo profesiją?

Veiksniai	Labai reikšmingas	Reikšmingas	Nelabai reikšmingas	Nereikšmingas
Aukštojo mokslo siekimas				
Noras geriau pažinti mėgstamą dalyką				
Noras tapti mokytoju				
Mokymosi pasiekimai				
Pasirinktos specialybės reikalingumas (paklausa)				
Asmeninės savybės ir turimi gebėjimai				
Profesijos populiarumas, prestižas				
Šeimos socialinė-ekonominė padėtis				
Sveikatos būklė				
Vertybinės ir moralinės nuostatos				
Pomėgis dirbti su vaikais, paaugliais				
Aiškios karjeros galimybės				
Vyriausybės politika				
Mokytojo užimamas statusas visuomenėje				
Noras formuoti vaikų/paauglių vertybes				
Gero mokytojo pavyzdys (idealas)				
Teigiama mokymosi patirtis				
Darbo pobūdis – protinis darbas				

KARTŲ PALYGINIMAS

15. Kokius pagrindinius savo Z kartos bruožus galėtumėte išskirti?

16. Jūsų nuomone, ar per pastaruosius 30-50-metų labai pasikeitė pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai? Jūsų nuomone, kodėl?

17. Jūsų nuomone, kas labiausiai paskatino jau dirbančius mokytojus rinktis šią profesiją?

18. Jūsų nuomone, kas turėtų pasikeisti, kad paskatintų moksleivius rinktis pedagogo profesiją?